Testamento legavit
THOMAS GISBORNE, M.D. R. & A.S.S.
Regis, Regiæque Familiæ Medicus;
Collegii Regalis Medicorum apud Londinum
olim Præses;
et hujus Collegii per quinquaginta et
quinque annos Socius.

Errata in his Olynthiacis & Philippicis orationibus ſic corrigito.

FOlio. 2. a. verſ. 18. quomodo ad. b. verſ. 4. quod in Phil. verſ. 7. omnium rerum. & verſ. 19. exiſtimo. Fol. 4. b. verſ. 19. ſiue vos ſuum. Fol. 6. a. 28. eſſe queant: oratores, vt. Fol. 7. a. 12. vt quaſuis cum eo reconc. & verſ. 14. exitioſas fore putent. Fol. 10. b. 1. offerri vid. & verſ: 27. tẽporis huius. Fo. 11. b. verſ. 21. alijs liceat tantummodò. Fo. 19. a. 22. dio tuẽdæ. b. verſ. 12. pręſidia erepta. Fo. 21. a. verſ. 28. reliquas quaſcunq; exped. 23. b. verſ. Fo. 30. vniuerſũ deniq; exercit. Fol. 24 a. verſ. 1. incluſeritis: ſíq; vos. Fol. 25. b. verſ. 10. eiuſdem nos extrema. Fo. 35. a. 28. pacémve aliquis colat, an bel. Fo. 37. b. & verſ. 24. etiã hoc adiũgit, vt Pyth. & verſ. 25. ſolebãt, ipſe decernat? &, ſi. Fo. 38. a. verſ. 17 quidem, nonne noſtros? & verſ. 26. temporibus illis. Fol. 39. a. verſ. 18 Peloponneſum, non Athenas, attulit. b. verſ. 22. vultísne. Fo. 41. a. 2. & 3. vtrúmve equites prodidit, quibus. Fo. 42. a. verſ. 11. oppreſsi eſſent & verſ. 17. pro tueri, lege ruere. Fol. 43. b. verſ. 9. quiſq; vult, id ſectabitur, ac deinde. & verſ. 12. ſit, deinde. Fol. 44. b. verſ. 15. ſedéve. 45. a. verſ. 1. ídq;. Fol. 45. a. verſ. 29. in ciuitatibus, non ſtatim in ſing. b. 1. ſumma occurrere. 46. a. verſ. 8. Vos ſolos ſuſp. b. 3. ſécum. & fo. 25. ſecúmq;. Fo. 49. a. verſ. 17. recepit (quam verſ. 19. fuit) de iſto. 50. b. 8. perturbari: in fo[illegible] b. 4. dicat: [illegible] 7. eſſ[illegible]
[illegible]
B. iij. fa. 1. verſ. 38. ver[illegible] codem.

Testamento legavit
THOMAS GISBORNE, M.D. R. & A.S.S.
Regis, Regiæque Familiæ Medicus;
Collegii Regalis Medicorum apud Londinum
olim Præses;
et hujus Collegii per quinquaginta et
quinque annos Socius.

Errata in his Olynthiacis & Philippicis orationibus ſic corrigito.

FOlio. 2. a. verſ. 18. quomodo ad. b. verſ. 4. quod in Phil. verſ. 7. omnium rerum. & verſ. 19. exiſtimo. Fol. 4. b. verſ. 19. ſiue vos ſuum. Fol. 6. a. 28. eſſe queant: oratores, vt. Fol. 7. a. 12. vt quaſuis cum eo reconc. & verſ. 14. exitioſas fore putent. Fol. 10. b. 1. offerri vid. & verſ: 27. tẽporis huius. Fo. 11. b. verſ. 21. alijs liceat tantummodò. Fo. 19. a. 22. dio tuẽdæ. b. verſ. 12. pręſidia erepta. Fo. 21. a. verſ. 28. reliquas quaſcunq; exped. 23. b. verſ. Fo. 30. vniuerſũ deniq; exercit. Fol. 24 a. verſ. 1. incluſeritis: ſíq; vos. Fol. 25. b. verſ. 10. eiuſdem nos extrema. Fo. 35. a. 28. pacémve aliquis colat, an bel. Fo. 37. b. & verſ. 24. etiã hoc adiũgit, vt Pyth. & verſ. 25. ſolebãt, ipſe decernat? &, ſi. Fo. 38. a. verſ. 17 quidem, nonne noſtros? & verſ. 26. temporibus illis. Fol. 39. a. verſ. 18 Peloponneſum, non Athenas, attulit. b. verſ. 22. vultísne. Fo. 41. a. 2. & 3. vtrúmve equites prodidit, quibus. Fo. 42. a. verſ. 11. oppreſsi eſſent & verſ. 17. pro tueri, lege ruere. Fol. 43. b. verſ. 9. quiſq; vult, id ſectabitur, ac deinde. & verſ. 12. ſit, deinde. Fol. 44. b. verſ. 15. ſedéve. 45. a. verſ. 1. ídq;. Fol. 45. a. verſ. 29. in ciuitatibus, non ſtatim in ſing. b. 1. ſumma occurrere. 46. a. verſ. 8. Vos ſolos ſuſp. b. 3. ſécum. & fo. 25. ſecúmq;. Fo. 49. a. verſ. 17. recepit (quam verſ. 19. fuit) de iſto. 50. b. 8. perturbari: in fo[illegible] b. 4. dicat: [illegible] 7. eſſ[illegible]
[illegible]
B. iij. fa. 1. verſ. 38. ver[illegible] codem.

cuinq;.16.49.a.vers.17.recepit (qu[illegible] vers.19.[illegible]
8.perturbari; in f[illegible] b.4.dicat [illegible] [illegible]entur.7.ess[illegible]
[illegible] [illegible]
B.iij.fa.1.vers.38.ver[illegible] ab codem.
B.iiij.fa.2.vers.1.subtilitate acu-&c.
vers.14.sententias, eásq; ad.&c.
C.j.fa.2.vers.2.expressit, quis.&c.
C.iiij.fa.1.vers.vlt. νῦν διὰ τοῦ &c.

In Contextu.

Pa.20.a.vers.23.vsquàm.

In epistola de vita & obitu.

57.a.vers.28.Hic igitur.
vers.29.Nouocastri.
58.a.vers.17.adolescens quouis.
vers.24.extremum. cui.
b.vers.8.nemine.
vers.15. essem & me aud.
67.a.vers.9. ἄνδρας γὰρ τοίους χρήζ.&c.

Aa. 26.22
G

Thomæ Hatcheri conclusio.

EGregiam verò laudem, & spolia ampla sorores
Fatidicæ referunt, magnũ, & memorabile numen:
Dignum laude virum si Musa perire vetabit.
Nec me adeò fallit clarissima nomina, Carrum
Præter, doctorum volitare per ora virorum.
Sed quis erit modus, aut quò nunc conamine tanto,
Omnes si memorem, quondam quos Granta fouebat?
Quin potius bellum æternum, summósq; labores
Suscipimus, tota dominum quoq; mente precamur,
Communes nostris cedant vt finibus hostes,
Perpetua Musas cupiunt qui nocte sepultas.
Sistite iam calamos, satis est, vestrísq;, suísq;
Auspicijs toto iam floret Carrus in orbe.

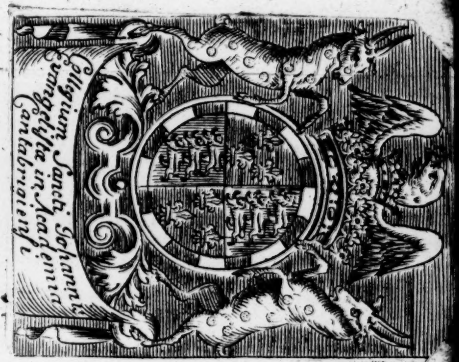

TERENTIUS CHRISTIANUS,

SIVE

COMOEDIÆ DUÆ

Terentiano ſtylo

conſcriptæ:

Ad uſum Scholarum ſeorſum excuſæ.

TOBÆUS.

JUDITHA.

His acceſſit Pſeudoſtratiotes, fabula jocoſa ac ludicra.

Autore CORN. SCHONÆO.

CANTABRIGIÆ,

Ex Academiæ celebetrimæ typographeo. 1635.

Auſpicijs toto iam floret Carrus in orbe.

Ad Lectorem.

PVerum (ut inquit Lilius, apud Anglos Grammaticus non ignobilis) *nil nisi pura decent.* In Terentio est pura oratio, materia verò ut plurimum impura: nec mirum. Quid enim aliud à misello Ethnico, verum Deum veræ puritatis fontem ignorante, expectare possis? Operæpretium itaq; fecit Schonæus, vir doctissimus, qui in gratiam Christianæ puritiæ, materias castiores purâ Terentii phrasi vestiverit, ut pueritia unà cum orationis elegantia, morum quoque sanctitatem & probitatem imbiberet. Pauca autem delibavimus, quia in hoc genere pauca sufficere videantur. Apocrypha verò selegimus, non quia sanctiora aut veriora, sed quia usibus aptiora judicamus: imprimis Tobæum & Juditham, quorum utrumque doctus quidam Theologus sacrum potiùs poëma, quàm historiam, appellandum arbitratur. Notum est præterea & vulgari sermone tritum proverbium, *Non est bonum cum sanctis ludere.* Quid autem Scripturis canonicis divinitus inspiratis augustius & sanctius inter homines inveniri potest? His itaque addere, detrahere, omittere, sermones & personas affingere, & hujusmodi, quæ poëtica licentia postulat, nonnullis, quos temerè offensos nolumus, religio est. Nam quæ in his libris vel falsa, vel dura, vel impura videri possunt, ea piorum præceptorum prudentiæ relinquo. Vale, Lector amice, & ista vel omitte vel fruere bono tuo.

Actorum nomina.

Tobæus, senex.
Tobias, Tobæi filius.
Myda, Tobæi puer.
Achior, } tenuioris fortunæ homines.
Ægio, }
Nabathus, }
Raphael, genius adolescentis formâ indutus.
Anna, Tobæi uxor.
Sara, puella.
Raguel, Saræ pater.
Edna, Raguelis uxor.
Phædra, } Ednæ pedisequæ.
Myrrhina, }
Sosia, Raguelis servus.
Lycas, Raguelis puer.
Gabel, senex.

PRO-

¶ PROLOGUS.

Trimetri.

Alvete Spectatores candidissimi,
Huc quotquot accessistis, actiunculam
Novam hanc vestrâ decoraturi præsentiâ:
Priusquam noster hic grex in proscenium
Se conferat, rogatos unum hoc vos velim
Maximopere, ut mihi, quæ ad hanc rem attinent
Pauca locuturo, paulisper dignemini
Accommodare aurem patientem ac benevolam.
Dum nuper hac in lucem prodit fabula,
A malevolis quibusdam nostram industriam
Sentimus improbarier: qui ipsi tamen
Ignaviâ torpescentes, nullum suæ,
Quam ubique venditant, scientiæ specimen
Unquam edidêre; sed, in canum mordacium
Morem, bonorum diligentiam suis
Convitiis dicteriisque identidem
Lacerant, nihil ipsi proferentes doctius.
Quorum ut minùs nos commoveat procacitas,
Vester candor, & humanitas facit: quibus
Si noster hic labor non improbabitur,
Abunde magnam consecutus gloriam
Mihi videar. Nam veluti à laudatis viris
Laudari, pulchrum glorioſúmque est; ità à
Malis culpari, aut illudi, pulchrum arbitror.
Facessat ergò iniquorum calumnia,
Illustrium facinorum individua comes:

Quæ nunquam gliſcit ac furit impotentiùs,
Quàm cùm ſe fruſtra niti intelligit: putes
Cicadam alis correptam. Sed quò nos rapit
Animi calor, dum malevolos ulciſcimur?
Nunc quam ſumus acturi cognoſcite fabulam,
Ex myſticis vobis depromptam literis.
Non hîc amore demens adoleſcentulus
Pudenda coràm jactitabit crimina;
Nec fabuloſus quiſpiam Deus, viri
Mentitus formam, amantem fallet conjugem;
Nec miles adverſa oſtentabit vulnera;
Nec ſervus argento emunget ſenem. Nihil
Horum noſtra exhibebit actiuncula:
Nil hîc profanum, aut ludicrum: verùm ſacram,
Piámque grex repræſentabit hiſtoriam.
Cui ſi quis attentas aures accommodet,
Multa in animo ipſi conſidebunt commoda.
Quapropter ut frequentes & alacres modò
Huc conſluxiſtis, ità favete ſilentio:
Nè quid tumultûs inter vos ortum, gregem
Hunc noſtrum ſcenicum interturbet. Hic puer
Quem conſpicamini exire in proſcenium,
Vobis periocham recitabit comœdiæ.

Comœdiæ Periocha.

TOBÆUS operam humandis navans mortuis,
Deíque ſacro mancipatus cultui,
Viſu ſpoliatur infelix: mox inopiâ
Periclitans, gnatum ad Gabelem in Mediam
Ablegat, repetitum pecuniam penes
Hunc quondam depoſitam. Qui in itinere comitîs

Rapha-

Raphaëlis operâ ducit Saram, ſui
Avunculi gnatam unicam, uxorem: dein
Domum reverſus, ab eodem ejectus, patri
Amiſſum reſtituit viſum. Ædes gaudio
Præter ſpem objecto undiquaque perſtrepunt.

ACTUS I. SCENA I.

Tobæus, Myda.

Trimetri.

Quis te, Deus, cœli terræq; conditor,
Mortaliúmq; plaſtes, dignis efferat
Laudibus? & ad invictam tuam potentiam
¡Cæcutienti non ſtupeſcat pectore?
Qui omni prior tempore ac ævo vetuſtior,
Cùm nihil in rerum natura jam exiſteret,
Cœlum, terræq; machinam meditullio
Aëris inhærentem, ſuóque pondere
Libratam, olim ex nullo creâſti ſemine:
Creatáque inſcrutabili prudentiâ
Porrò tutaris, conſervas, atque vegetas.
Næ ego ſtatim primis ab incunabulis
Te jure feci maximi: tibíque me
Per omnia pater obſequentem præbui: &,
Spretis calumniantium convitiis,
Tuo me totum mancipavi cultui.
Ad te ſacram veluti ad anchoram, Deus,
Humanâ deſtitutus ope, me confero.
Meorum tu laborum requies, tu unicum
In rebus deſperatis præſidium mihi:

Profectò inhumanus ſim, ac caute durior
Adàmantinâ, hominíſque indignus cognomine,
Salutiferis tuis præceptis ſi velim
Præfractus adverſarier. Nihil mihi
Dulce ſine te: ſed auſtera, inſuavia,
Aſpera, tetrica, amaráque, videntur omnia;
Ni tu noſtrî miſertus, ægritudines,
Crebráſque anxietates melle tuo condias.
Quare ut longo cervus anhelans curſu, ac ſiti
Enectus, ſiccis inhiat undam faucibus;
Ità ad tuam, Deus, tutelam confugit
Gravi perculſa mens ſolicitudine: nec hinc
Unquam niſi refocillata revertitur.
Scaz. *Quid, obſecro, vita hæc habet voluptatis?*
Quid non potiùs laboris, ac moleſtiæ?
Quæ non pericula generi mortalium
Impendent, urgent, obruunt? Et quod magis
Dolendum, cùm omnis ſecuri infortunii
Extra periculum nos poſitos maximè
Putamus, ſæpe ab inopinato turbine
Proſternimur: riſúſque in fletum, gaudium
In luctum, & in gemitum jocus convertitur.
Nec eſt quòd externa hìc exempla recenſeam:
Abunde nobis talium ſupereſt domi.
Atque adeò varios ipſi perpeſſi ſumus
Caſus frequenter: tum, inquam, quando carceri
Incluſus, arctíſque colligatus vinculis,
Infanda patiebar miſer. Animum tamen,
Scaz. *Quamvìs indignis tractatus modis, nunquam*
Deſpondi: ſed tuam, Deus, implorans opem, (hi
Nè unquam quidem fruſtratus ſum: adeò ut qui mi-

Pra-

Præsens exitium molirentur, hi suis
Ipsorum pedicis irretiti, protinus
Tibi pœnas dederint. Atque hujus rei exemplum Scaz.
Nobis exhibitum est in Senacheribo, qui mihi Sept.
Infensus, quòd inhumata aliquot cadavera,
Immanibus turpiter objecta bestiis,
Misertus sub terra defoderam, statim
Et me, meámque conjugem, & charum mihi
Filiolum jussit comprehendier. Quâ re Scaz.
Compertâ, sine mora solum vertens, manus
Furentis effugio. Ille mea amens diripit,
Ædésque nostras occupat. At vide, obsecro,
Quàm infeliciter hæc illi res successerit;
Et quem exitum ejus sortita sit immanitas.
Nefando demereri sibi dum crimine
Deum parat, agitatus infernalibus
Furiis, nati jam destinati victimæ,
Patrem trucidant impium. Atque ità scelerum
Vindex Deus commissum ulciscitur nefas;
Qui licèt ad puniendum sæpe tardiùs
Assurgat, effugiet tamen nemo nocens
Ejus flagellum: & longiorem sæpius
Acerbitate pœnæ compensat moram.
Ergò salutì qui suæ Dimet.
Velit consultum, omni Deum reverentiâ
Supplex colat, præceptísque illius obsequi
Indesinenter studeat: sic illi nihil
Unquam nocebit fraus calumniantium:
Ac impetentium mendacia facilè
Eludet, divinâ adjutus ope. Sed jam ad id
Tempus est reverti, cujus unius gratiâ

In publicum hodie prodii. Quin filio
Potiùs dedam id negotî. Puer, hem, protinus
Accerse huc ad me filium. Myd. *Curabitur.*
Sed ubinam eum nunc esse existimas, here?
Tob. *Apud matrem in triclinio. Ehodum propera.*
Myd. *Eo.*
Tob. *Jamjam aderit, opinor, ubi se huc intellexerit*
Ad me vocarier: adeò per omnia
Patri obsequentem sese præbuit hactenus. Oh!
Quemquámne hominẽ posse in animo instituere, vel
Parare, quid sit charius, quàm ipse est sibi?
Ego pol hoc modo me erga illum affectum sentio.
Septen. *Sed ostium à nobis crepuit, atque ipse exit foras.*

ACT. I. SCEN. II.

Tobias, Tobæus.

Ejusdem generis.

QUID? Hiccine patrem astare dicebas, Myda?
Sed eccum. Adibo. Mi pater, adsum: nunquid est
Per me curatum quod velis? Tobæ. *Probè facis*
Fili, quòd accersitus protinus advolas.
Accede propiùs, habeo quod mandem. Tob. *Impera*
Quod vis: quicquid præceperis, effectum dabo.
Tobæ. *Achiorem, Nabathum, atque Ægionem*
illum senem
Septen. *Consanguineos nostros absque mora conveni: quibus*
2. *Cum pauperie, sat scio, res est domi: dicéſque me*
Cupere, ut convivæ hodie esse dignentur mihi:
Nihilque

Nihilque cunctentur, sed protinus simul
Omnes ut adsint curent. Tobi. *Hem, fiet pater.*
Tobæ. *Gaudeo me jam indè ab adolescentia semper* Scaz.
Eo fuisse animo, ut nihil minùs putem
Perire, quàm quod in egenos confertur. At
Hæc uxori mecum non conveniunt: venit
Sæpe ad me clamitans, Quid agis Tobæe? cur
Rẽ omnẽ profundis? cur quod nos comparsimus,
Nostrum defraudantes genium, tu crebrioribus Sept.
Conviviis insumis? haud existimans
Quanto labore partum. *Et longè errat, meâ*
Quidem sententiâ, quæ, quod famelico
Tenuiorum ventri saturando impenditur,
Arbitretur perire. Mea sic est ratio,
Et sic animum induco meum; Qui egestate, Scaz.
Fame, aut siti periclitantium suis
Facultatibus opitulatur, Deum sibi,
Non hominem demeretur. Sed cesso domum
Reverti; ut quod opus sit futurum apparem.

ACT. I. SCEN. III.

Achior, Ægio, Nabathus, Tobæus.

Trochaici catalectici, partim septenarii, partim octonarii.

BENE profectò habet, quòd hodie me famelicum
Ad suum Tobæus prandium invitaverit.
Nam domi mihi culina frigido languet foco,
Vacuus crepitat inediâ venter, dentésque pruriunt,
Stomachus latrat: vix quemquam puto fame magis
Effractum. Sed nostérne hic est Ægio, procul
Hunc quem adventare video? Est is ipsus: alloquar
Homi-

Hominem, ut quò properet intelligam. Salve Ægio.
Senar. Ægi. *Et tu tantundem Achior.* Achi. *Quid ità curris? aut*
Quónam tam præcipiti festinas gradu?
Ægi. *Rectà ad Tobæum, qui me per filium modò*
Apud forum jussit accedere protinus ad prandium.
Achi. *Quid audio?*
Senar. *Huc & nos jejunis properamus faucibus.*
Ægi. *Optimè hercule factum. Oh! nunc demum solida videtur mihi* (*audio.*
Hæc voluptas, cùm & te participem ejusdem fore
Sed quis iste? Nónne Nabathus? Aut ille est, aut parùm (*spice*
Prospiciunt oculi. Achi. *Vide ut properet. Heus, re-*
Iamb. *Ad me Nabathe, est quod tibi dicam: paululum huc*
Digredere. Nab. *Non audio.* Ægi. *Res seria est.*
Nab. *Ah! define* (*seriam*
Meum iter impedire, quando ad rem vehementer
Acat. 2. *Accurro, nempe ad convivium: & inanitate*
Intestina mihi jamdudum murmurant. Valete.
Achi. *Obtundis. Resiste: nos eôdem tendimus.*
Nab. *Alias res agitis.* Ægi. *Certè, resiste inquam.*
Nab. *Quò ergò mihi* (*rem*
Esse iter creditis? Ægi. *Ad Tobæum.* Nab. *Profectò*
Tetigisti acu: huccine sed & vos invitatos dicitis?
Ægi. *Sumus, ô bone.* Nab. *Quid hîc cunctamini igitur tam diu?*
Aut cur non rectà proceditis? Maturemus: mihi
Etenim venter inediâ ferè exhaustus est. Ægi. *Probè monet:*
Nam meus quoq; jampridem animus in patinis est.
Nab. *Commodè* *Ecce*

Ecce domo egreditur Tobæus. Salve plurimùm
Vir colende. Tobæ. *Amici ſalvete: hoc eſt gratior*
Veſter adventus mihi, quòd maturiùs ſimul
Omnes adveniſtis. Sed neſcio quid ſuſpicer,
Quòd nos ſolito convenitis infrequentiùs.
Nam quid eſt quod vos à noſtris ædibus avocet?
Nè celate, ut offenſæ medeamur. Achi. *Ah! tace*
Sodes, nemo eſt qui nos excipiat prolixiùs,
Lautiúſq;. Tobæ. *Quid cauſæ eſt igitur, quòd rariùs*
Hîc vos video? an quia non invitaverim priùs?
Ægi. *Iſthuc ipſum, mi Tobæe: pudet enim accedere*
Non vocatos. Tobæ. *Ah! quaſi qui ſim, nondum etiam ſatis*
Perſpectum habeatis. An ignoratis bonos Senar.
Ad bonorum prandia vel ultro ſolere accedere?
Quapropter mittite poſthac pudorem inutilem:
Non ſolùm vocatis, at etiam invocatis hîc locum
Vobis ſcite paratum eſſe. Sed accumbamus. Puer,
Hem, cape guttum, ac manibus cedo aquam. Agite, prandium
Interim, dum de loco altercamini, corrumpitur.
Tu mihi dexter accumbe, Ægio; tu ſiniſter, Achior:
Tu Nabathe ex adverſo ſedebis commodè.

ACT. I. SCEN. IIII.

Tobæus, Ægio, Nabathus.

Trochaici catalectici, ſenarii, ſeptenarii, & pauci octonarii.

ANtequam amici hiſce dapibus corpuſculum
Reficiamus, primùm divinæ in nos munificentiæ
Gratias agamus: nè, dum temporario

Paſci-

Pascitur corpus cibo, mens dignior
Et potior nostri pars contabescat, à Deo
Destituta. Ægi. *Sapienter, piéq; mones Tobæe: nam*
A precatione convenit convivium
Auspicari. Tobæ. *Exordiar igitur. Pater*
Cœlestis, qui pane quondam ex æthere
Demisso majores nostros inediâ periclitantes
Acat. *Affatim largéq; omnes saturâsti: oramus, ut cibum,*
Quem tuo beneficio sumpturi sumus,
Nobis esse salutarem velis: quo, corpore
Simul & animo, ità refocillemur, ut post hanc brevẽ
Et fragilem vitam, tuo cœlesti nectare
Iamb. *Tecum perpetuò contingat epularier.*
Convi. *Amen.* Tobæ. *Agite cognati charissimi, satìs*
Jam moratũ est: quisq; arripiat quod palato maximè
Sapiat: hunc quid armum ovillum dissecare vere-
mini?
Quisq; sibi persuadeat domi se esse suæ. Nab. *Sedulò*
Operam navamus Tobæe: apud mensam etenim ne-
minem
Convenit verecundari: namque in hoc apponitur
Quicquid infertur, non ut oculos pascat, sed ut
Esurientem placet stomachum: quin inutilis mihi
(Nè quid simulem) semper visus est pudor,
Iamb. *Dum præstò est, quo ventrem exatures famelicum*
A cibo jejunis temperare faucibus.
Tobæ. *Æquum dicis: at interim tuus quid cessat*
cantharus? (*saluti sit precor*
Nab. *Ægio, hunc tibi præbibo cyathum.* Ægi. *Vi*
Mi Nabathe. Tobæ. *Ecquid tibi hoc villi sapit?*
Nab. *Nunquam, ità me Deus amet, gustavi mera-*
cius. Tobæ.

Tobæ. *Hem, quidnam sibi vult hic præceps filii*
Interventus? Quàm vereor nè quid mali
Nunciet! & nescio quid infortunii Iamb.
Animus præsagiat mihi.

ACT. I. SCEN. V.

Tobias, Tobæus, Achior.

Ejusdem generis.

——HEV pater! non ità procul (deliter
Hinc reperi quendam ex consanguineis nostris cru-
Interfectum. Tobæ. *Hem fili, quid ais? occidi.*
Facilè divinabam fore, ut hujus prandioli breve Iamb.
Gaudium ægritudo aliqua interturbaret: nihil
Adeò in rerum natura reperias prosperum
Ac beatum omni ex parte. Experior verissimam
Tandem esse Amosi vatis sententiam
Illam, quâ monet, nè rebus elati prosperis
Genio indulgeamus: namque hoc insolentiæ
Crimine Deum irritatum, mutaturum brevi
Conditionem rerum, próque lætis tristia
Suppeditaturum. Sed nè nos debiti
Obsequii oblivisc amur, præstiterit surgere,
Ut amici cadaver à ferarum morsibus
Vindicem, ac sepeliam. Achi. *Pol nè feceris*
Si sapis Tobæ, nisi te præsens in periculum
Conjicere malis, quàm edicto Principis
Obsequi. Tob. *Facessant regis crudelissimi*
Imbelles minæ: magis stimulant cœlestia
Me Dei præcepta; quibus præstiterit obsequi,
Quàm impiis tyranni constitutiunculis.

Sed

Sed nihilo minùs vos, dum adsum, pergite
Interim apposito non parcere cibo. Mox simul
Ac consanguinei perempti corpus publica (nu
E via clàm ad nos protraxero, huc recurram pro

ACT. I. SCEN. VI.

Nabathus, Achior, Ægio.

Ejusdem generis.

QUAM vereor miser nè sibi perniciem exi
úmque adferat
Hic homo, dum nimiùm præfractus suæ
Neminem patitur refragari sententiæ!
Quoties ipsum clàm admonui? quoties sibi
Ut caveret obtestatus sum? at nihil
Exorabam unquam. Achi. *Ego quoq; eadem sed*
Quanquam sæpe inculcabam, semper tamen
Iamb. *Surdo occinebam fabulam.* Ægi. *Mirum est, h*
minem adeò
Suæ sententiæ esse tenacem, ut nè optimè quid
Consulentibus dignetur acquiescere.
Quid quæso cum hujusmodi agas hominibus, suâ
Excæcatis pertinaciâ? Deum
Oremus, ut temerariam ejus confidentiam
In meliorem vertat quàm nos remur exitum.

ACT. I. SCEN. VII.

Tobæus, Anna.

Σκάζοντες.

CUm mecum sceleratos mortalium mores
Perpendo, non possum quin desteam nostræ

Adeò deploratum ætatis ſtatum. Quid non
Audent homines perverſi? quod ſcelus, quamvis
Abominandum, perpetrare cunctantur?
Dura quidem nos Iſraelitides ſemper
Hos inter Ninivitas paſſi ſumus, nunquam
Tamen atrox efferatæ incanduit gentis
Crudelitas in nos immanius, quàm nunc.
Profectò non parcunt nobis magìs, quàm ſi
Illis res eſſet cum pecudibus aut brutis.
Id eſſe verum haud diffitebitur, quiſquis
Hujus trucidati undiquaque differtum
Vulneribus corpus intueatur: heu! quiſnam
Tam diras non execretur manus, tale
Quæ non erubuerint facinus? Videte, oro,
Quàm fœdè ac turpiter cadaver hoc omni
Ex parte ſit laniatum; quàm nihil toto
Illæſum corpore relictum: à truci credas
Urſo diſcerptum. Tam infandum Deus cernis,
Et impunitum relinquis ſcelus? An. Quiſnam hîc
Stomachatur? Hem marite mi, quid eſt ſodes,
Quod tantopere iratus incuſas? Satín' ſalvæ
Res? Quid taces? Tob. Quid incuſem rogas? Ecce
Quàm immaniter hic noſter amicus trucidatus
Sit. An. Me miseram! interii. Quis auſus eſt hoc tam
Horrendũ facinus? Tob. Quis niſi quiſpiam ex hiſce
Ninivitis, quorum acerbitas inardeſcit
Jampridem in nos amarulentiús? An. Næ iſte
Quavis tigri fuit crudelior: verùm
Quis ipſum hunc devolvit? nam modò, foras fortè
Dum prodeo, conſpiciebam nihil. Tob. Credo.
An. Eho, quin reſpondes? Tob. Jam audies rem omnẽ.

Modò

Octo. *Modò, prandio vix dum incepto, venit ad me filiu*
clamans,
Quendam ex consanguineis non ità procul nostris
Ab ædibus miserè jacere confectum.
Hìc ego, relictâ mensâ, protinus rectà
Eò me confero. Ac primùm quidem eadem
Contemplatus omnium immanissimam, multùm
Diúque flevi: mox, sublatum in humeros, huc
Ad nos deportavi cadaver. An. *In quem usum?*
Cedo. Tob. *Quò sub noctem clàm sepeliam.* An. *A*
demens, (cepte
Sepelias? Tob. *Quidni, timida?* An. *Vide quid in*
Non te latet quantopere interminatus sit
Assyriæ rex, nè quis nostratium tentet
Israëlitarum cadavera usquam clàm
Defodere: idcirco, si sapis, cave, nè & nos
Simul omnes tecum perdas. Tob. *Nihil agis: nun*
Sept. *Vità defunctos hoc obsequii genere desistam (quan*
Prosequi: etiamsi mille tyrannus intentet
Cruces. Quamvìs mortem minitetur, in morte
Nihil est, quod magnopere metuã, mali. An. *Mi vir*
Si tibi consultum vis, sententiam muta. Ah!
Quàm vereor nè hoc, quantum nunc tibi sedet cordi
Tantum nobis propediem incommodet! Tob. *Pergín*
Mulier esse? ullámne unquam ego volui rem, in qu
Tu mihi non fueris adversata? Quòd si nunc
Quæram, quid sit quod peccem, nescias in qua
Re tam confidenter restas mihi. An. *Eheu! quid,*
Egón' isthuc nesciam? jam sapius frustra
Quid me solicitet exposui tibi. Tob. *Mitte*
Malè ominarier: satis mihi qua in rem

Sunt

Sunt ipse perspicio. Quasi antea nunquam
Idem impunè à nobis sit factitatum. An. *Non*
Nego, verùm hodie minùs expedit. Tobi. *Abi stulta,*
Nihil dicis: præstat Deo obsecundare (confido
Quàm homini: huic enim nostrum hoc gratum esse
Beneficiolum. At satis superque cessâsse
Hîc videor, nè quis rem fortè subodoratus,
Majestatis læsæ nos deferat. Corpus
Interea hoc auferam mecum domum: ut noctu,
Semotis arbitris, clàm sepeliam: nam quod
Cavere potes, stultum est admittere; hinc ad relictos
Me conferam amicos, quos vereor nè mea mora of-
fendat.
An. *I sanè. Perii: jam mihi videre videor cladem*
Ex hujus temeritate brevì profecturam.
Deum immortalem! adeón' pertinacem esse
Hominem, adeóque inexorabilem ac durum,
Ut neque lacrymis, neque precibus licèt blandis,
Magìs moveatur quàm saxum? ô gravis luctus!

ACT. II. SCEN. I.

Sara.

Senarii & octonarii Iambici.

NÆ ego omnium puellarum meritò sum infelicis-
Superis invisa pariter, ac mortalibus. (sima,
Utinam dehiscat terra, méque absorbeat (tatibus
Suo hiatu! usq; adeò hujus vitæ undiquaq; calami-
Refertæ pertæsum est. Eheu me infelicem! nihil magìs
Optem, quàm his miseriis in deterius semper gli-
scentibus,
Quàm ocyssimè defungier. Mors si concedatur, mihi

Quovis beneficio futura est gratior.
Nam quid tandem est, quòd in hac vita diutiùs
Esse velim, aut cur non malim aboleri protinus?
Quoquovorsum foras prospicio, passim irrideor
Misera, ac conspuor ab omnibus: Imò, quod est lon
gè crudelius,
Cuncti me ut portentum execrantur, horrent ut ven
Quin & diris ut parricidam devovent: (ficam
Utpote quæ septem mihi conjugii fœdere
Conjunctos adolescentes, jam usu matrimonii frui
Parantes, primâ nocte omnes immaniter
Trucidâsse existimer. At tu Deus, cui vel intimi
Humani pectoris patent recessus, scis me ab hoc sc
Esse alienissimam, meósq; mores omni crimine (le
Impietatis vacare: ac me vitam nullis obnoxium
Facinoribus hactenus exegisse. Nunquam enim
Sept. *Quicquam in me admisi turpius: nec me juvencul*
Lascivioribus sodalem præbui:
Sed impudicorum, Deus, commercium
Cane pejus & angue semper vitavi, totos dies dom
Me apud parentes continens: dúmque illæ choreæ
ductitant
Viris commistæ, dum voluptatibus ac fœdis lusibu
Sept. *Genióque indulgent, ego parentum admonitionib*
Morem gerens, tuam in nos beneficentiam,
Conclave ingressa interius, supplex laudibus
Consuevi prædicare. Quòd autem septies
Conjugium autoritate paternâ repetii,
Non tam explendæ libidinis voluptatisve gratiâ,
Quàm sobolis procreandæ studio tentatum est. Na
in me, Deus,

Omn

Omnis posteritatis nostræ spes incumbit: nihil Sept.
Parentibus meis præter me liberorum sappetit
Amplius. Ast adolescentes septem, me quibus
Nuptum locaverat pater, Dimet
Non à me, uti probè nôsti Deus, sed à cacodæmone
Nescio quo necati sunt: quòd hi fortasse me,
Aut illis ego fuerim indigna: aut quòd alteri
Me illibatam forsan reserves conjugi.
Hæc utcunque, Deus, conjecturis assequor:
Nam arcana tui sensûs consilia ingenioli
Nostri captum longè excedunt: adeò ut si quis tuam Sept.
Curiosè scrutari velit sapientiam, Troch
Vel talpâ protinus reddatur cæcior. (sedulò
Quapropter, mi Deus, si unquam tibi placuit, quod
Egi hactenus; si nondum nos in totũ aversaris: precor
Ut me vel illico è medio tollas, & ab his convitiis
Quibus infelix jam ubique lacessor, vindices:
Aut si tuam, Pater, promeruisse videor clementiam,
Facilem quæso meis tandem querelis aurem præbeas,
Meisque os obtures obtrectatoribus, quò desinant
Suis me posthac immerentem traducere mendaciis.

ACT. II. SCEN. II.

Raguel, Sara.

Ejusdem generis.

QVam hîc audio ejulantem, & calamitatem de-
flentem suam?
Mirum ni filia est; certè ipsa est: facilè divino verum
Sed abitum parat; accedam propiùs, ac compellabo.
Quid est,
Filiola mea? quid te ità solicitat, ut omnia quæstibus

Suſpiriiſque compleas? Sa. *Pater (ah!) rogitas?*
quaſi mihi (tet
Querendi juſta deſit cauſa. R. *Nata mea, non me la-*
Quàm indigna ſis paſſa: at quid vanis proderit
Excarnificâſſe animum querimoniis? parùm ex ſen-
tentia
Cùm res ſuccedunt, mentem conſolari convenit
Spe fortunæ ſecundioris. Nam velut (tas
Summam rerum proſperitatem frequenter infelici-
Scaz. *Excipit, & extremi infortunii caſum*
Non rarò inſperatum conſequitur gaudium.
Sar. *Quod mihi quæſo commemoras gaudium, pater?*
Jampridem de nobis actum eſt. Quare, nihil
Malim, quàm ex hiſce quàm primùm ſubduci cala-
mitatibus. (mum
Rag. *Ah! mitte deſperare: nam quod nobis difficilli-*
Videtur, à Deo vel ſolo nutu præſtari poteſt:
In hunc omnem tuam fiduciam tantùm fac conferas.
Cui quid nobis, tuæq; ſaluti maximè
Expediat, exploratum eſt: nec quenquam ſolet
Affligere temeré: non enim noſtræ ſtudet
Sept. *Perniciei, aut exitio, ſed ſaluti potiús: & (ráq;*
Licèt ea quæ nobis in hac vita obtingunt, dura aſpe-
Frequenter videantur, minimè tamen incuſandus
eſt Deus:
Utpote qui nôrit optimè, quid hominibus potiſſimùm
Conducat. Atque ideo, quemadmodum probus
Medicus, non dulcia ſemper animo ægroto, at amara ſæpius
Miſcet pharmaca. Sa. *Equidem nil refragor, pater:*
Scio Deo ſic viſum eſſe: at quæ tot ſimul

Suffece-

Suffecerit ærumnis & contumeliis?
Utcunq; crebrâ tolerandum esset orbitatis tædium,
Tristíque peremptorum jactura conjugum,
Si non meos sponsos malis ipsa occidisse dicerer
Artibus. Eheu! quæ non passim convitia
Et scommata in me conjiciunt homines vanissimi? quibus
Non traducunt dicteriis? Quin nomen commutant mihi;
Pro Sara appellantes Zaram: videlicet parricidii
Facinus exprobrantes. Hoc est quod mentis ægritudinem
Exasperet, nec sortis me sinet oblivisci meæ.
Rag. *Durum quidem, anime mi, fateor; sed levius fit patientiâ,*
Quicquid nefas est corrigere. Nec nobis in manu est Septen.
Quid dicant homines, sed nè id jure objecerint
Summa adhibenda est cautio. Quapropter oro patienter feras,
Non frustra culpes, quod nequit mutarier. (um.
Latura patientia aliquando abunde magnum præmi-
Sar. *Agè pater; dabimus operam: at numquid aliud est quod me velis?*
Rag. *Sequere me intrò: jamdudum enim te mater expectat domi.*

ACT. II. SCEN. III.

Tobæus, Anna.

Ejusdem generis versus.

Deum immortalem! quidnam hoc obsecro mali est?
Quæ hæc est calamitas? oculi prospiciunt nihil,

Visus planè periit; quò me vertam miser?
O dolor! ecquis me vivit infelicior?
Scaz. *Perii, pessimè hodie hic dies mihi illuxit.*
An. *Quis hic vociferatur pro foribus? mi vir, hic*
Quid insolens sibi vult quæstus? quid deest
Tibi? satin' sanus? Hei mihi! quisnam tuum
Fimo fœdavit vultum? quid connivent oculi? Tob. *Ah! occidi*
Miser; lumen, quo nihil est homini charius,
Mihi infelici penitus ereptum est. An. *Quid ais? hem*
Numnam perimus? quid terram prospectas? erigito caput, (*deti*
Obsecro: quid obvertis mihi occipitium? an te tui pu-
Tob. *Quid faciam infelix? vix sum apud me, ità hæc mihi* (*Deum*
Mentem penitus eripuit inexpectata calamitas. An.
Immortalem! quid hoc monstri est? homo planè excæcatus est.
Sed unde quæso, mi vir, hoc tibi profectum est infortunium? (*dies*
Tob. *Aliquantulum permitte ad me ut redeam; an-*
Rem omnem. An. *O miseriam!* Tob. *Totam hanc noctem propemodum*
Duxi insomnem, dum consanguinei nostri corpus sepelio.
Post multam tandem noctem ad somnum me compono: cúmque jam (*tim*
Paucas quievissem horas, expergiscor denuo: ac sta-
Apertis illabitur oculis avicularum, quæ fortè clam
Scaz. 2. *Me parieti cervicali meo contiguo adhærebant,*
Stercus calidum. Hic ego simul & inopinato casu, & gravi *Dolore*

Dolore exanimatus, è lecto provolo, meos
Identidem oculos suffricans: at quo magis
Illapsum eluere fimum enitor, hoc video minús.
Quid hoc? an non prodigii simile? An. *Me miseram!*
occidi. (*tristius*
An quicquam mentiebar tunc, cùm quiddam nobis
Impendere augurarer? ô miserum vespillonem! vide,
Quæso, quàm magnificum tibi pro tot tantísque officiis tuis
Referatur præmium! nunc animadvertis, arbitror, Sept.
Deo displicuisse quod abs te actum est hactenus.
Tob. *Mitte obsecro*
Convitiarier; satis me cruciat infortunium
Meum, etiamsi tu exprobrando non refrices. An. *I nunc, & Deo*
Tuum hoc beneficium jacta gratissimum
Fuisse. Vidén' quàm ridicula tibi persuaseris miser!
Piscator posthac ictus sapies. Tob. *Vah! nihil*
Unquam cuiquam tam accidit infeliciter,
Ut desint qui malum suis exasperent convitiis.
Verùm id demum dolet impotentiùs, si quem Scaz.
Æquum est consolari, is ægritudinem conduplicet.
An. *O ingentem confidentiam! num cogitat*
Quod dicat? num facti piget? quòd si meis
Aliquando consiliis mos esset gestus (ah!)
Facilè hoc declinâssemus infortunium.
Nunc pro tuo peccato ego supplicium quoque
Suffero, cui omnia mala tecum toleranda sunt.
Tob. *Parum est, ut audio, esse infelicem, nisi*
Culpâ insuper infortunium istud commeruisse existimer,

Quasi quotidiana non abunde doceat experientia,
Sept. *Non illos à Deo præ reliquis diligi, quibus*
Sept. *Hîc omnia cedunt ex animi sententia:*
Sed eos potiùs, quos ipse temporariis malis
Doloribúsq; emendatos, se dignos efficit. (*tu*
Ad immortalitatem non nisi per ærumnas patet adi
Scaz. An. *Enimvero probè facis, qui te paras ipse*
Sept. *Consolari: nam omnes noti atque amici deserunt*
Te: nec cuiquam jam Tobæi in mentem venit.
Perge tua profundere in homines ingratissimos:
Cùm aliis prosis, ipse tibi paupertatem accersere
nunc vide
Quo pacto huc advolent, tuis vicissim calamitatibu
Auxiliaturi: audín'? pulsando nostras effringun
fores.
Quòd si nunc suppetat, istis quod quondam insum
ptum est palponibus,
Minùs deploranda esset hæc tua cæcitas.
Jam nihil opis reliquum est: cum oculis & rem simu
Amísti. Cujus nunc auxiliũ imploraturus es, miser
Planè ad restim tibi jam res rediit: aut jejunandu
erit
Posthac fortiter, aut mendicandum: utrum mavi
elige. Tobæ. *Tace*
Temeraria, nil tua me movet procacitas. (*fui*
Idem animus in paupertate erit, olim qui in divitii
Deus etiamnum vivit, cujus in me munificentia
Nondum sensi claudier: huic fido: tu modò
Desine tuâ hac uti linguæ petulantiâ. (*tib*
An. *Hem, desino: tu vide quo pacto effugias inedia*
Quam jam imminere denuntio: ego mihi facilè pro
spexero. ACTU

ACTUS II. SCENA IIII.

Anna, Tobias.

Senarii & ſeptenarii Iambici.

EHEV! omnibus modis miſera ſum, nec quid agam ſcio:
Nam eò nobis jam res rediit, ut ſi ſua
Conſilia conferant omnes, atque huic malo
Salutem quærant, auxilii nihil adferant.
Tot res nos circumvallant, unde emergi non poteſt:
Fames, egeſtas, contemptus, ſolitudo, infamia.
Ah! quàm ego nunc tota diſpliceo mihi! quàm pudet!
Sed filius exit, triſtis eſt. Idem hoc reſcivit malum.
Tob. *Ità me Deus amet, ut nunc patris me miſeret mei,*
Tantum ſubitò ad ipſum deveniſſe infortunium.
An. *Ehodum fili, huc ad me concede.* Tob. *Hem mater, hiccine*
Aſtabas? non prævideram te. An. *Quod patri*
Eventurum frequenter prædixi, ut ſibi
Magnum aliquod adferret malum, id nunc accidit.
Væ miſeræ mihi! Tob. *Nè crucia te obſecro, mea*
Mater, neve iſthuc quicquid eſt incommodi,
Tam iniquo patiare animo: neque præterquam quas Octo.
ipſa miſeria
Habet moleſtias, addas: & illas quas habet,
Moderatè, & ut reliquis tuis factis dignum eſt, feras
An. *Quid conſolare me, fili? an quæquam uſquam gentium* (*ſera*
Mulier æquè miſera eſt? Tob. *Bono animo eſto; mi-*
Non eſt, niſi quam ſua culpa miſeram facit.

An.

An. *Eheu! nulli ego plura acerba esse arbitror*
Ex conjugio fœminæ unquam oblata, quàm mihi.
Tob. *Mater, lacrymas mitte: &, quoniam id fieri*
quod vis non potest,
Velis id quod possit. An. *Non possum adepol.* Tob. *Ah!*
potes:
In Deo omnis spes sit nobis. An. *Rectè tu quidem,*
Si modò qui nos respiciat, quisquam Deus est uspiam
Tob. *Ah! non te cohibes, mater? téne istud loqui*
Nónne grave crimen, atque summa impietas est?
An. *Nisi*
Octo. *Deo invisi essemus, non nos ad hunc afflictaret modũ.*
Tob. *Atqui hinc ego nos illi curæ esse auguror.*
Octo. An. *Eandem quoq; tuus pater mihi sæpe cantiuncu-*
Occinit: at pol quidem non adeò stulta sum (lam
Ut facilè patiar id mihi persuaderier.
Octo. 2. Tob. *Tamen hoc, mater, verum est, & ipsâ re experiêre propediem.*
An. *Ridiculum. Quid mihi nunc adfers, cur expectem, aut sperem hoc malum*
Aliquando in melius posse commutarier?
Tob. *Non id quidem certum nobis polliceri audeam:*
Verùm spes est. An. *Credo, nos esurituros satis.*
Octo. *Neque ego nunc tam meâ causâ discrucior, quàm tuâ: tibi*
Timeo, fili, tui me miseret, tu me solicitam facis.
Nam tu ni esses, certè ego mihi viderem, ac protinus
Hinc me conjicerem in pedes. Tob. *Hem, quid ais? (piè*
deseras?
An. *Quidnis?* Tob. *Neq; facies, mater, neque te satis*
Octo. *Posse arbitror.* An. *An hoc illo indignum fuerit, qui*
si quid bene Præ-

Præcipias non obtemperat? qui me atque familiam
Totam dedecorat, nobísque omnibus luctum parat?
Tob. *Istud pol illius culpâ non accidit. Parùm*
Successit quod egit hactenus, atqui fecit seduló.
An. *Ad hoc malum accedit etiam, quòd re crebris*
Conviviis largitionibúsque perditâ, (*Deus*
Vix quicquam quo vivamus, nobis sit reliquum. Tob
Non deseret suos, confide mater. An. *Isthæc verba* Octo.
sunt.
Tob. *Bene ominare, atq; bono animo fac ut sis, obsecro*
Sed quid quod te rogem, mater. An. *Quid?* Tob.
Numquid est (*hil.*
Quòd hîc tibi meâ operâ opus sit amplius? An. *Ni-*
Tob. *Intrò igitur eamus.* An. *Ut lubet: hàc me con-*
sequere. Tob. *Sequor.*

ACTUS II. SCENA V.

Tobæus.

Septenarii.

SUMME Deus, ut tuâ ope declinavi pericula
Frequenter maxima, evasíque persequentium
Dolos; ità nunc tuo, Pater, permissu, denuo
In triste hoc cæcitatis illapsus sum incommodum.
Absit tamen ut te incusem, vel tuis obmurmurem
Rationibus, cùm nihil in rerum natura æquius
Aut justius te existat: cûmque tua mortalibus
Planè inscrutabilia sint consilia. Nec diffiteor
Pejora me commeruisse: ast & hîc tuam, Deus,
Facilitatem & clementiam agnosco. Heu! quoties
tum ego,
Tum majores mei præcepta tua negleximus!

Quo-

Quoties tuis adversantes admonitionibus,
Divinas post tergum leges rejecimus! adeò ut
Nos cæterarum nationum contumeliis,
Dicteriis, probris, ac fabulis subjeceris.
Quòd si tuum tu persecutus jus, pœnam vitiis
Nostris dignam inflixisses, jam pridem cuncti simul
Troch. *Cum impio sceleratæ Sodomæ populo in Tartarum*
Essemus præcipitati. Quare insigniter improbus
Sim, si, meritus longè pejora, tam levem Patris
Correctionem infracto animo recusem perpeti.
Tibi me totum dedo, Deus optime, tuæq; me
Tutelæ committo: tu quicquid expedire meæ
Saluti cognoveris, imponito: ut potero, feram.
Hoc tantùm unum, ut verum fatear, animum haud mediocriter
Angit, quòd hanc oculorum jacturam mihi meæ
Dicatur conciliâsse superstitio: quòd ab omnibus,
Non jam dico malevolis, sed ab amicissimis quoque,
Imò ab ipsa uxore, salibus ac ludibriis miser
Incessor insuper. Ubi nunc est, inquiunt, Deus
Octo: *Tuus, cujus favorem ac benevolentiam tam ridiculo*
Gratificandi genere conatus es blandirier?
Vide miser quàm præclarum atque magnificum tuis
Periculosis ac clandestinis laboribus
Senar. 2 *Sis consecutus præmium; quòd si obsequi*
Nobis aliquando voluisses, facillimè
Calamitosum istud evitâsses infortunium.
Nunc pervicaciæ tuæ pœnas das, & sapis
Accepto vulnere serius infelix. Hujusmodi
Quis, obsecro, non moveatur convitiis, Deus?
Quis tam manifestam non execretur blasphemiam?

Hæccine

Hæccine mihi audienda erunt posthac sæpius? utinam
Ità divinæ tuæ voluntati visum sit, ut
Ex his quàm primùm me subducas contumeliis!
Jampridem enim vitæ satietas me cepit meæ.

ACT. II. SCEN. VI.

Tobias, Tobæus, Raphael.

Senarii & septenarii Iambici.

AUdire mihi visus sum vocem patris: atque
eccum: mi pater,
Salve. Tobæ. *Salve fili; advenis* Dimet.
Opportuné: jam enim te jussissem accersi. Tobi. *Bene*
Igitur habet, quòd non vocatus ultro accesserim.
Sed quidnam est quod me velis, pater? lubens
Quicquid præceperis exequar. Tobæ. *Nihil nisi*
Ut mihi paulisper aurem accommodes, modò
Tibi quod ex usu sit futurum instillavero. (*igitur*
Tobi. *Pater, hîc sum, ubi voles.* Tobæ. *Attentiùs*
Ausculta, & quicquid dicturus sum, fac tuo
Penitus infigas pectori, nè unquam excidat.
Mi fili, quæ mea sit ætas vides: mors aut jam aderit,
Aut certè longiùs abesse haud poterit. Quapropter
cùm Deus
Me ex hoc molesto sustulerit corporis ergastulo,
Vide ut paternæ erga te munificentiæ memor,
Corpus meum honorificè sepelias: & matri tuæ
Reverenter te per omnia obsequentem præbeas,
Eámque cave à te segreges, aut deseras
Dum vivet unquam: sed senectutem illius
Tuâ fovebis sustentabísque adolescentiâ.
Præterea, nate mi, annitere pro viribus,

Nè

Nè quando dicto vel facto offendas Deum;
Sed vitam dege nulli vitio obnoxiam:
Sic omnia tibi cedent ex animi sententia.
Quod autem suppeditatur à Deo cave
Inutiliter profundas, aut attentiùs
Domi accumules: verùm quod superest, liberalite
Tenuioris fortunæ amiculis imperties.
Nam quicquid horum datur egestati, in Deum
Ipsum erogatur. Hæc in pauperes benignitas
Hominem ab interitu vindicat, & superstitem
A morte, immortalémque penitus efficit.
Porrò, quod ad connubium attinet, eliges
Tibi uxorem de genere tuo, ac prosapiâ
Israëliticâ; non exteram, vel à domo
Nostra alienam: nam nos, utì nôsti probè,
Vatum sumus progenies. Memoriâ repete,
Fili, quomodo majores nostri repudiaverint
Extraneorum affinitatem, uxoribus
Scaz. *De gente sua domum ductis; & hinc est, quòd*
Octo. *In propagandis liberis fuêre felicissimi.*
Quos si morum probitate, & vitæ sanctimoniâ,
Scaz. *Tibi imitandos proposueris; eâdem, mihi crede,*
Prosperitate utêris, sobolémque te, & majoribus
Tuis dignam suppeditabit Dei benignitas.
Octo. *Ex aliis facito periculum, tibi quod ex usu siet.*
Quod tibi fieri non vis, nè feceris alteri:
Nam nihil impunitum relinquetur: licèt
Error videatur levis & venialis, suâ
Tamen, fili, aliquando pœnâ expiabitur.
Et eo genere prognatus es, ut oporteat
Te ab omni vitiorum labe [illegible]issimum

Esse

Esse. Omnibus amicum, facilem, comémque fac te Octo.
præbeas:
Nullius adversans ingenio, cedens cuilibet.
Sic tibi sine invidia laudem, & amicos facilè
Conciliabis quamplurimos. Ebrietatem haud secùs
Ac pestem devita teterrimam: nec luxuì
Indulgebis: sed grata tibi sit parsimonia,
Quæ non absre magnum vectigal dicitur.
Cuilibet salubria admonenti protinus
Pareto reverenter, ac age gratias. Deum
Imprimis obsecra, ut omnia tua consilia atq; conatus
Suâ secundare tibi dignetur clementiâ.
Horum, fili, quoad vixeris fac memineris.
Tobi. *Dabitur opera, pater mi.* Tobæ. *Sed audi quid*
præterea te velim.
Tobi. *Perge pater: auscultо.* Tobæ. *Jam annus agi-*
tur vicesimus,
Quòd in Ragensi provincia apud Gabelem mihi
Cognatione proximum, argenti decem
Talenta deposuerim. Nunc quandoquidem eò
Nobis res rediit, ut pecuniâ sit opus,
Vti isthùc proficiscaris, atque argentum illud ab eo
Velim reposcas, suo ipsi reddito chirographo.
Tobi. *Lubens itineri accingar, pater: at nescio*
Quâ istud ratione efficiam: nam neque illum quem
vocas
Gabelem, novi, neque viam quâ in Mediam
Itur. Tobæ. *Quære viæ fidum alicunde tibi comitem*
Totiúsque itineris peritum: atque ad me deducito.
Numerabimus pretium quantum popposcerit.
Porrò, ad Gabelem ubi perveneris, dic modò

Tobæ

Tobæi filium esse te; marsupio
Hoc, syngraphâque illi oblatâ, pecunia,
Sat scio, numerabitur continuó: nam vir est
Probus admodum, ac fide plenus: cùm videris,
Dices hominem quantivis pretii. Tob. *Agè pater, ad*
Forum hinc: sed quem video huc adventare adole-
scentulum,
Ad iter accinctum? Tobæ. *Quò tendat, roga.* Tobi.
Ubi propiùs accesserit.
Raph. *Dei supremi nuntius ego sum Raphael,*
(Nè quis per ignorantiam me esse hominem existi-
Ex alto missus æthere, ad hunc virum pium (met)
Tobæum, quem cum filio stantem hîc ante ostium
Videtis. Quæ verò illi per me præstabit Deus,
Multis verbis hîc commemorare, neq; locus, neque
Tempus patitur: palàm pòst fient omnia. Fallam eos
Ad tempus, & pro Raphaele, Azariæ
Dimet. *Mihi nomen esse dixero.*

ACT. II. SCEN. VII.

Tobias, Tobæus, Raphael.

Σπάζοντες.

Salve hospes honorande. Tobæ. *Quid! adéstne, mi fili?*
Tobi. *Adest.* Tobæ. *Salve, adolescens amande.*
Raph. *Divine*
Vir, salve plurimùm. Tobæ. *Frustra mihi salutem*
Precaris ô bone, cùm omnia mihi succedant
Parùm feliciter: quem si salus salvum
Vellet, nunquam oculis orbâsset senem. Raph. *Fac sis*
Animo bono, brevì tempus aderit, lumen

Tuis

Tuis oculis quo restituet Deus. Tobæ. *Faxit*
Ità Pater cœlestis: sed quò tibi iter est nunc?
Raph. *In Mediam rectá.* Tobæ. *Eho, in Mediam?*
Raph. *Isthùc me*
Vocant negotiola quædam. Tobæ. *Jocóne istud,*
An seriò inquis, mi hospes? Raph. *Quid mihi lucri*
Sit, si mentiar? id quod res est loquor. Sed quid
Hæc nova sibi vult commutatio frontis?
Quid applausistis? quídve estis alacres? Tob. *Nunquam*
Ego vidi commodiorem hominis adventum.
Tobæ. *Filius hic meus eôdem iter parat. Quid si*
Hunc imperitiorem viæ tibi asciscas
Comitem? ubi redieris, quicquid pretii à me
Optâris, id optatum feres. Raph. *Nihil vile*
Moror lucellum: de mercede agemus tunc
Cùm filium rediisse videris salvum.
Tobæ. *Istud quidem fiet nunquam.* Rap. *Cave quicquam*
Diffidas. Pulchrè omnes calleo vias, hásque
Regiones peragravi frequentiús: nulli
Eum commiseris tutiús. Tobæ. *Amabò hospes,*
Cujas es? aut quibus parentibus, quæso,
Prognatus? Rap. *Quorsum id percontare? nil refert*
Ad id quod agimus nunc. Tobæ. *Cupio tuum scire*
Nomen, terrámque natalem, parentésque
Tuos, priusquam committam tibi gnatum,
Cujus salus mihi meâ ipsius vitâ
Potior est. Raph. *Agè, dicam, cùm te id velle video.*
Nostín'
Hananaëlem, senem illum dico de stirpe

Solomithi majoris? Tobæ. *Quidni? meum tanquam*
Hunc filium: quandoquidem mihi cum eo magna
Jam indè usque à pueritia fuit semper
Familiaritas. Rap. *Illius sum filius Azarias.*
Tobæ. *Hem, quid ais? igitur sanguine mihi con-*
junctus
Es. Raph. *Est ut dicis.* Tobæ. *Sed nè id mihi, pre-*
cor, frater
Succenseas, quòd curiosiùs stirpem
Tuam expiscari non erubuerim. Scis quàm
Non sit tutum cuiquam hoc rerum statu quicquam
Committere ignoto: & curæ est mihi gnatus.
Rap. *Patris probi fungeris officio.* Tobæ. *Ego drach-*
mam
In singulos tibi pendam dies. Rap. *Mitte,*
Inquam, pretium. Tobæ. *Quin beneficium hoc tibi*
faxo
Ut dicas pulchrè fœneratum, ubi natum
Reduxeris incolumem. Scio te meâ nunquam
Antehac usum necessitudine; memorem
Me dices ac gratum. Raph. *Facilè de eo inter nos*
Convenerit, ubi fuerimus reversi. Nunc
Ut se gnatus paret tantùm jube. Tobæ. *Hem fili,*
Intro, ac protinus ad iter para te: nè
Quid hujus commodum tua remoretur cunctatio.
Tobi. *Fiet.*

ACT.

ACT. II. SCEN. VIII.

Tobæus, Raphael, Tobias.

Trochaici catalectici, senarii & septenarii.

Quàm sæpe accidunt, mi adolescens, quæ non audeas
Sperare! oh! vix verbis possum consequi,
Quantum hic inopinatus adventus tuus mihi
Gaudii attulerit. Rap. *Credo: sed istud quicquid commodi est,*
Mi senex, uni Deo acceptum referri convenit.
Tobæ. *Nunc demum mihi lubet vivere, postquam*
Ex progenie talem te cognovero (mea
Prognatum. Rap. *Fac eo semper sis animo, & omnia*
Quæcunque optâris tibi optata adferet Deus.
Tobi. *Hem, adsum pater, haud malè, ut opinor, ad viam*
Instructus. Tobæ. *Bene factum, fili.* Tobi. *Jamdudum meæ*
Matri, dum viaticum numerat, vale (brevi
Dixi. Tobæ. *Faxit Deus optimus, ut incolumes*
Redeatis uterque. Tobi. *Vale mi pater.* Tobæ. *Fili, bene*
Vale. Adolescens, tibi committo filium meum:
Tu fac ejus curam agas. Raph. *Quietus esto, ego*
Huc illum tibi propediem salvum reduxero.
Tobæ. *Utinam.* Rap. *Fiet, tu modò fac utramque in aurem dormias.*
Tobæ. *Quàm id mihi difficile erit absente filio!*
Hem puer, concede huc, méque intrò reducito.

ACT. III. SCEN. I.

Tobias, Raphael.

Ejuſdem rationis verſus.

APpetit veſpera frater, laſſúmque longa me
Reddidit profectio. Raph. *Ad Tigrim deve-*
nimus,
Commorandi hìc commodus dabitur locus.
Tobi. *Tu me deduc ignotum.* Raph. *Hoſpitem pro-*
bum dabo: ad
Proximas has ædes, ſi videbitur,
Divortemur, quarum hoſpitio ſemper feliciter
Vſus ſum. Tobi. *Ubi voles, nihil in me erit moræ.*
Sed priùs ad flumen concedamus rogo, ut pedes
Sudore ac pulvere turpatos abluam.
Raph. *Ut lubet, ſequar quocunque vocaveris.*
Tobi. *Amnis hic*
Octo. *Non faſtidiendum præbebit refrigerium mihi.*

ACT. III. SCEN. II.

Anna.

Octonarii Iambici.

NUnquam mihi ſenectus viſa eſt onus æquè mi-
ſerum ac modó: (moda,
Poſtquam ad ætatis invaleſcentis non pauca incom-
Multo prætèrea aſperiores ſuper ſalute filii
Accedunt ſolicitudines. Nunc demum ſentio miſera
Quantus ſit erga liberos parentum amor: vix un-
quam animus
Quieſcere ſuſtinet: adeò mihi videtur durum ac
grave,

Dulci

Dulci ipſius præſentiâ frui non poſſe: Imò haud parùm
Anxia ſum, nè alicubi algeat circumventus. Multæ ſimul
Concurrunt ſuſpiciones, quæ meum animum diverſum trahunt:
Viæ crepidines periculoſæ, adoleſcentis parùm
Circumſpecti imperitia: tum hoſpes, cujus fidei creditus eſt,
Ignotus. Sed quid ego nunc dicam de marito, qui Scaz.
Iſthùc eum penè invitum protruſit? ah! tantámne rem
Tam negligenter agere? Saltem ſpectatæ fidei viro
Commiſiſſet, cùm ipſi ſalute filii pecunia
Prior eſſet. O inſaturabilem habendi ſitim! Senar.
Quaſi non multo ſatius fuiſſet, paululum
Perdere pecuniæ, quàm filium, unicam
Noſtræ ſenectutis requiem, vitæ ſubire periculum.
Cui ſi quid, quod Deus prohibeat, adverſi in via accidat,
Actum eſt; mori malim, quàm tantam miſeriam Sept. 2.
pati:
Adeò nihil ſine eo mihi in hac vita aut amabile,
Aut dulce, aut jucundum videtur. Hei mihi! nullam arbitror
Mulierem me infeliciorem vivere. Senar.

ACTUS III. SCENA III.

Tobias.

Trimetri partim recti, partim σπάζοντες.

Quid quisque vitet, nunquam homini satis
cautum est.
Me miserum! totus horreo, postquam mihi
Triste illud succurrit periculum. Deum
Immortalem! planè perieram, ni Azarias
Meus mihi succurrisset. Modò in Tigri
Dum me lavo, piscis quidam immanis, ex imo
Prosiliens gurgite, me, omnis infortunii
Malique securum, inopinatò hiantibus
Invadit faucibus. Hîc ego formidine
Exanimatus, truculentam belluam branchiis
Corripio, Azariæ inclamans opem: cujus
Auxilio superior evadens, prostratum humi
Conficio, confectúmque exentero quantum
Possum, cor & fel palpitanti detrahens:
Quæ usum suum in medicina, ut is asserebat, sunt
Habitura: atq; hac de re in itinere plura mihi mox
Se narraturum promisit. Sed eccum, ipsus
Foras egreditur. ——

ACT. III. SCEN. IIII.

Raphael, Tobias.

Trimetri.

——— *Hem Tobia, rursus ad iter*
Paremus nos, rectáque pergamus Ragem,
Nusquam cunctantes. T. *Adsum domine, consequor*

Quo-

Quocunquè vocaveris: Sed hoc mihi expedit
Amabò, quodnam tandem facies pharmacum
Ex hoc execto piscis corde ac felle? vix
Credas, quantopere id narrari mihi cupiam.
Rap. *Nil te celabo, mi frater: namque hinc tibi*
Non vulgare ariolor oriturum gaudium.
T. *Utinam augur sis verus.* Rap. *Cor præsentaneum*
Habet remedium ad exigendos impios
E corporibus mortalium cacodæmonas.
Fel autem medicatur oculis albugine
Obductis. Tob. *Hem, quid ais? in patre periculum*
Faciam, domum reversus. Rap. *Admiraberis,*
Ubi videris rem. Verùm jam pervenimus
Ecbatana, neque procul ab ædibus tui
Cognati Raguelis absumus: igitur
Huc rectà concedamus. Tob. *Placet.* Rap. *Accommoda*
Aurem, téque attentum præbe; quod audies
Jam, ex usu tibi futurum est maximè. Tob. *Arrexi* Scaz.
Utramque; tu, ubi voles, exordire. Rap. *Hic tuus*
Consanguineus Raguel unicam habet filiam,
Nomine Saram, egregiâ formâ juvenculam,
Bonam bonis prognatam, & dotatam probé.
Tob. *Parentum virtus, castitásque, maxima*
Puellæ dos est. Rap. *Moribus insuper adeò*
Modestis ac venustis, ut nihil suprà.
Tob. *Audio.* Rap. *Sedulò agam cum eo, ut in matrimonium*
Hanc tibi det: tu te idem velle fac intelligat.
Non denegabit, sat scio: nec si velit
Maximè, jure poterit: nam præter jus tuum

Nil postulas: tibi enim debetur: utpote
Qui ei cognatione ac genere proximus
Es. Nec eam contra præceptum Mosaicum
Alienigenæ nuptum locabit conjugi,
Nisi crimen capitale velit incurrere.
Tob. *Nil malim, frater, quàm hanc uxorem ducere:*
Sed est scrupulus, qui animum malè habet meum.
Rap. *Facessant scrupuli, quid timeas scio.* T. *Ferunt*
Illam jam olim septem viris nupsisse, qui
Ab Asmodæo principe cacodæmonum,
Priusquam in complexum venissent, protinus
Sept. *Crudeliter omnes sunt interfecti; periculum*
Ex aliis faciam, mihi quod ex usu siet.
Sept. Rap. *Nihil est, Tobia, quod vereare; omnem tibi metum*
Ademero, meis tantùm fac pareas
Præceptis. Audi in quos jus habeat dæmonis
Immanitas. Quicunque matrimonium,
Brutorum animantium ritu, libidinis,
Non prolis procreandæ gratiâ, ambiunt,
Divini numinis immemores, hos impetit
Immundus ille spiritus. Tu modò Deum
Octo. *Veritus, non tibi, sed soboli complexum quære: & patris tui*
In memoriam revoca præceptum, qui tibi
Interminatus est, nè conjugem à tua
Stirpe alienam unquam duceres. Hæc si tuo
Infixeris animo, nihil est quòd dæmonis
Exhorrescas insultum: continuò fugam
Dabit, ubi te his armis instructum senserit.
Quare cubiculum ingressus (nam certò scio

Hodie

Hodie te illam uxorem ductûrum) tres dies
Ab usu connubiali fac ut temperes,
Orationibus interea cum ea vacans.
Secundâ nocte in sanctorum patrum statim
Admittêris consortium. Nox tertia
Propagandæ demum soboli dicabitur.
Huc ubi vos liberorum procreatio, aut
Humanæ carnis illexerit infirmitas,
Stratum primùm relinquitote, Deúmque humi
Prolapsi supplices adorate, ut suâ
Vos dignetur clementiâ, impiúmque procul
Pellat cacodæmonem. Simúlque sumito
Cor piscis, & hinc sub ejus vestes suffitum facito: Octo.
quem ubi
Nidorem olfecerit Satan, perterritus
Cubiculo cedet, fugiétque puellam illico;
Nec relictam repetet unquam. Tob. *Deus bone!*
Animus tremore simul ac gaudio mihi
Inhorrescit, dum tam prodigiosa audio
Te narrantem. Faxit Deus ut experiar propediem, Sept.
Hæc nunc verè à te dicier. At quis ille senex quem Octo.
conspicor
Ex ædibus istis prodeuntem, promissâ barbâ, ac senio
Venerabilem? Rap. *Eho, hic ipsus est Raguel, patrius*
Tui cognatus. Tob. *Quid audio? feliciter*
Sanè succedunt omnia, cùm ille qui alioqui
Esset quærendus, ultro nobis venit obviâm.

ACTUS

ACT. III. SCEN. V.

Raguel, Edna.

Septenarii & octonarii Iambici.

QVotidianæ querelæ & lamentationes filiæ,
Perpetuáque orbitatis deploratio, me eò
Reagit infelicem, ut quid agam, aut ubi sim nesciam
Nunquam tam manè cubiculum ejus ingredior, neq;
Tam vesperì revertor unquam, quin conspicer eam
Singultientem, ac calamitatem deflentem suam.
Si quando lacrymantem consolari, & animi ægritudinem
Oratione pares lenire, nihilo plus agas,
Quàm si adversus stimulũ calces, aut laterem laves.
Nec unquã tam blandè dicere possum, se ut respiciat,
Pectúsq; inutili mœrore excarnificare desinat.
Altiùs animo inhæret dolor, quàm ut evelli queat.
Me miserum! adeón' rem rediisse, ut unde alii non mediocrem (dolor?
Voluptatem percipiunt, hinc mihi gravis exundet
Jamolim cùm mihi conjux peperisset filiolam, Deum
Immortalem, quantopere mihi plaudebam, atq; adeò gaudium ex
Ea mihi pollicebar perpetuum, ac bene stabile!
Quæ simul ac grandiuscula esset facta, ità ut illius
Ingenium jam noscì posset, tum omnes omnia bona dicere, &
Laudare fortunas meas, qui gnatam haberem
Ingenio tali præditam. Verùm ex ea, miser,
Quem nunc capio dolorem? facilè hìc plus mali est, quàm illic boni.

O cœlibatum quovis potiorem connubio!
Sed video uxorem: quid dictura sit nescio. Edn. *Marite mi,*
Opportunè pol te hîc stantem reperio. Mitio
Noster vicinus summo te rogat opere,
Ut continuò ad se venias: nam sibi tuâ ait
Paulisper esse opus præsentiâ. Rag. *Jamjam* Scaz.
Adero. Sed quosnam huc adolescentes adventare
conspicor? (Mane.
Ad nos, nisi quid me fallant oculi, iter instituunt.

ACT. III. SCEN. VI.

Raphael, Tobias, Raguel, Edna.

Ejusdem generis versus.

EGo de hac re hunc adoriar, tu orationi utì subservias (quid aliud
Vide. Tob. *Laudabis.* Rag. *Age.* Tob. *Si impetras,* Senar.
Malim, quàm hodie has fieri nuptias? Rap. *Non est*
dubium id quidem: (quoque
Nam pulchrè hominis sensum calleo: quin commodè
Ejus adest uxor. Salve, vir honoratissime. To. *Precor*
Tibi salutẽ, matrona optima. Rag. *Idem cum fœnore*
Vobis reprecamur, adolescentes humanissimi.
Quàm bellè hic juvenis Tobæum fratrem nostrum
refert (gruat.
Toto corporis habitu! eundem esse putes, ætas si con-
Ed. *Per omnia, ità me Deus amet, ei simillimus est.*
R. *Cujates estis, fratres? aut quibus nati parentibus?*
Tob. *Ex captivis Ninivæ agentibus, & familia* Senar.
Nephthalienſi. Rag. *Nullane vobis est familiaritas*
Cum Tobæo fratre meo? aut nostísne senem quempiã

Eo

Eo appellatum nomine? Rap. *Novimus probè.*
Rag. *Quid audio?*
Valétne? Tob. *Valet quidem, ſed oculis orbatus eſt miſer.*
Ed. *O miſeriam!* Rag. *Eheu! dignus pol eſt fortunâ meliore: næ*
Iſtiuſmodi hominum jam nobis ingens penuria eſt.
Vir eſt antiquâ virtute, ac fide. Ed. *Oh, nunquã mihi,*
Quoad vixero, ejus ex animo elabetur memoria.
R. *Tobæus is, quem vos fratrem appellatis, hujus eſt pater.*
Ed. *Quid ais?* Rag. *Nil me fefellerunt oculi, dum illum per omnia*
Tobæo ſimilem prædicarem: bone Deus, præ gaudio
Vix ſum apud me. Teneóne te, cognate mi? ah, lacrymas mihi
Ex oculis excutit inopinata hæc felicitas!
Ed. *O fauſtum ac felicem hunc diem!* Rag. *Quis non miretur hoc*
Tantum, ac tam inſperatum bonum? Deum tibi, mi fili, precor
Secundum, ac propitium: quandoquidem ex integræ vitæ viro (*fer, &*
Prognatus es. Hem uxor, quamprimum intrò te con-
Mactato ariete bene ſaginato, convivium appara.
Mox ſimul omnes ſequemur, ac hilarem ſumemus hunc diem.
Quid aliud volui dicere? hem, Mitioni facito ut nunties
Mihi eſſe negotium, nè me expectet: ſed huc
Ad nos veniat, ſi quid habet ſeriæ rei.

ACTUS

ACT. III. SCEN. VII.

Tobias, Raphael, Raguel.

Trochaici catalectici, septenarii, & octonarii.

NUnc est tempus, Azaria, ut de matrimonio
Sermonem injicias dum occasio fert, ac soli
sumus.
Rap. *Tace, id ipsum in pectore agebam dudum.*
Rag. *Nihil jam diu mihi*
Quod magis vellem evenire, evenit: ô Deus,
Serva obsecro nobis hæc bona. Hem, intrò, si placet,
Comessatum concedamus. R. *Paulisper mane, ut tibi*
Commemorem quâ gratiâ huc ad te divortimus:
Nam haudquaquam de nihilo est, quòd tam longum
iter suscepimus.
Rag. *Atqui id à convivio narrabitis opportuniùs.*
Nunc tantùm vos præbete hilares, antequam hoc
gaudium (mihi
Ægritudo aliqua contaminet. Rap. *Voluptatem,*
Crede, geminabit, si facilem & exorabilem (dum.
Te præbueris. Ra. *Absit nostrum ut remorer commo-*
Agedum, auscultо. Rap. *Hic orat ut nuptum sibi tu-*
am loces
Filiam. Quid extimuisti, aut quid taces,
Mi senex? quod metuis, facilè propulsabitur:
Nam quid te solicitet scio. Agè, desine
Tergiversarier: huic debetur juxta Mosaicæ
Legis edictum, utpote genere proximo, & piis
Prognato parentibus: quapropter desponde, ut simul
Læti omnes agitemus convivium. Rag. *Non dubito* Iamb.
quin Deus,
Cujus inscrutabili consilio omnia geruntur, huc

Vos,

Vos, lacrymis tandem nostris commotus, miserit.
Quapropter nè videar δεισαχθεῖν, *lubens tibi,*
Tobia, hanc in conjugem tradidero: nam gener placet,
Ut qui maximè: sed est quod me deterreat. T. *Quid,*
precor?
R. *Non opus est prolato.* Rap. *Rem omnem novimus:*
Nihil erit periculi. Rag. *Ut nunquam desunt invidi,*
Qui talia libenter nunciant! Verùm, id licèt
Vos audivisse ex aliis credam; tamen,
Nè te, Tobia, circumvenisse videar,
Iamb. 4 *Idem ipse proferam denuo. Eam ego non ità*
Pridem diversis temporibus septem viris
In uxorem locavi: qui primâ statim
Nocte omnes, antequam eâ essent potiti, à dæmone
Nescio quo sunt interfecti: quamobrem, si tua
Acat. *Tibi curæ est salus, mittes hanc rem, & affinitatem*
Tibi aliam potiorem ac commodiorem quærito: nam
sapit
Is, meâ sententiâ, feliciter, periculo (monit
Qui sapit alieno. Tob. *Ah! nihil omnino me cacoda-*
Terret assultus: Deo hanc meam committo vitam;
apud (sin
Hunc tutum patet innocentiæ asylum. Quapropte
Te exorem: alioqui nunquam hodie tam blandè dice
mihi, (qua
Ut cibum tecum capiam. Rag. *Ah! nè me obsecra*
Hoc te orando à me impetrare oporteat. Scio tibi
Uni deberi, & nulli locaverim lubentiùs: (De
Sed vereor ut in rem tuam sit. Raph. *Erit, tantùm*
Fac confidas, despondè. Rag. *Agè, nil detrecto, de-*
spondeo.

Rap.

Rap. *Bene facis.* Tob. *Habeo gratiam. Accersi jube.*
Rap. *Intus id commodiùs transigetur.* Rag. *Ut lubet*
Quis me fortunatior, si hoc conjugium feliciter
Cesserit? Rap. *Quàm mox intramus?* Rag. *Hem,*
præcedo; vos
Me consequimini. Tob. *Deus vortat bene.*

ACTUS IIII. SCENA I.

Phædra, Myrrhina.

Trochaici catalectici, senarii, & septenarii.

Quid ais, Myrrhina? datúrne illa hodie hospiti
Isti nuptum? Myr. *Ità est.* Phæ. *Quî scis?*
Myr. *Hera mihi, fortè dum*
Modò fit obviàm, narravit. Phæ. *O senem*
Audacem! ô infortunatum adolescentulum!
Cui si exitium moliaris, quò nisi
Huc instiges infelicem? Myr. *Forsitan*
Nunc quàm quondam succedet feliciùs.
Phæ. *Scis quàm feliciter? eodem præmio,*
Quo septem alii, munerabitur miser.
Myr. *Quî scis, nisi periculum sit factum?* Phæ. *At in*
Adolescente tam generoso id experirier,
An non extremæ cujusdam insaniæ est?
Non pol se dignum facit herus, qui tam amabilem
Juvenem ineluctabili periculo objicit.
Ecce quàm iniqui sunt homines præ studio, dum id
quod expetunt
Efficiant. Myr. *Hem Phædra, satín' sana es, quæ hero*
Maledicas? vide nè linguæ incontinentia
Tibi malum aliquod pariat. Ph. *Quid agam misera?*
non queo

Quin

Quin lacrymem, cùm mihi tam audax facinus venit
In mentem. Quid tibi nunc ejus formam prædicem,
Cùm tute ipsa eum conspexeris modò?
Myr. *Per liberalis visus est, deos precor*
Ut superstes sit. Phæ. *Nè comparandus hic quidem*
Est ad illos, quibus antè nuptum data est.
Verùm ut sit superstes, in nobis situm est, (bens.
Myrrhina. Myr. *Cedo, quî sic? nam illi benefaxim lu-*
Phæ. *Rem omnem ipsi clàm narremus: sententiam*
Mutabit, ubi quod aliis factum est cognoverit.
Myr. *Hau, hau; sanáne es, mea Phædra? an hoc tibi*
Proferendum usquam videtur? hem, vide (cavero
Quam rem agas. Ph. *Adolescentem ex morte revo-*
Ad vitam. Myr. *Pol si sapis, quod scis, fac nescias:*
Nè tibi officiosa ista tua incommodet
Curiositas. Phæ. *Sanè mihi curæ est, quò hoc siet*
Eventurum. Myr. *Et mihi quidem. Verùm quid hîc*
Otiosæ diutiùs moramur, cùm omnia
Intus perstrepant undique tumultibus? hinc
Ocyùs nos amoliamur: nolo me hîc hera
Tecum garrientem conspiciat. Phæ. *I præ, sequor.*

ACT. IIII. SCEN. II.
Tobias, Sara.

Senarii Iambici, septenarii & octonarii.

BONO animo esto, anime mi; Deus dignabitur
Suâ nos misericordiâ, si nostris diffisi meritis,
Ad ejus supplices confugiamus clementiam.
Sara. *Ità spero.* Tob. *Procumbamus igitur uterque*
in genua, & opem
Imploremus divinam, adversus quam nihil valet

Imbel-

Imbellis furiosi cacodæmonis ferocia.
Humani generis conditor ac propagator Deus,
Qui primus sacratum connubii fœdus Scaz.
Inter Adamum & Evam generis nostri principes
Sanxisti, quæsumus ut hanc nostri matrimonii
Societatem, quam juxtæ divinum tuum
Decretum inter nos hodie pepigimus, ratam
Ac felicem esse velis: impiúmq; procul hinc arceas
Hostem Asmodæum, septem interfectorem adolescentium,
Nè in nos suâ eâdem immanitate utatur. Scis, Deus,
(Nihil enim te fugit) me hanc, non libidinis
Sed sobolis propagandæ gratiâ, duxisse conjugem:
Idq; ex Mosaicæ atque Israeliticæ
Legis præcepto, sanguine ac cognatione proximâ
In uxorem ascitâ. Quare nostrî, precor,
Misertus, ab hostili me dignare impetu tuerier:
Ut me jam meditans adoriri, vires desideret suas;
Exterritúsque fugiat, cùm se inermem senserit.
Sar. *Amen.* Tob. *Eamus nunc in conclave, soror dilectissima,* (*nus*
Ut juxta Azariæ præceptum ex corde piscis, hactenus
Penes me in hunc usum conservato, tuas
Sub vestes suffitum faciam: Atque ità Satanæ dolos
In me intentatos eludam. Sar. *Ubi voles, sequor:*
Deus nostris favere dignetur conatibus.

ACT. IIII. SCEN. III.

Raguel.

Trochaici catalectici, senarii, septenarii & octonarii.

CUm jampridem mens adversus ærumnas, indies
In deterius gliscentes, occalluerit; nunquã tamen

Æquè me afflixit ſolicitudo, ac modó:
Adeò ut ſomnum hac nocte oculis non viderim meis:
Quoquò me verto, anxietas, dolor, metus,
Undique circumvallant infelicem. Quàm velim
Has nunquam coiiſſe nuptias! non quòd gener,
Aut affinitas diſpliceat, (nunquam enim magìs
Aptum, ac filiæ magìs firmum invenero virum)
Sed quòd adoleſcentulum mihi ſanguine
Ac cognatione proximum, inſuper meâ ipſius
Filiâ haud minùs charum, tam formidabili,
Támque horrendo objecerim periculo.
Ejus me miſeret, ei nunc timeo, is me nunc ſolicitum
habet.
Quod utinam nunquam ſuadere Azariæ
In mentem veniſſet, neu cupidum me eò
Impuliſſet, quod mihi principium eſt mali. Ah! Deum mihi
Iratum arbitror, qui huic auſcultaverim:
Qui tantas ſuis conſiliis confecit mihi
Acat. *Solicitudines: cui ſi conſtanter reſtitiſſem,*
Nihil omnino nunc mihi metuendum eſſet mali.
Quin & ipſe Tobias orare haud deſtitit, (ilico
Donec quod petebat impetrârat. Quid tum? num
Morem geſtum oportuit? Fuiſſet tum quidem
Illi ægrè, ſi denegâſſem: at bidui, aut
Tridui hæc tantùm fuiſſet ſolicitatio.
Pòſt rem ſecum rectâ reputâſſet viâ.
Nunc nullus locus excuſationi eſt relictus: omnia
Perturbavi, perdidi nepotem, fratrem filio
Unico fraudavi. Hem canitiem! me, quem prudentiâ
Et longo rerum uſu ſolertem ac vafrum

Eſſe

Esse conveniebat, nihilo plùs sapuisse, quàm
Vix egressum ephebiâ, ac ætate imperitum, denique
In amore occupatum adolescentem? Modò
Aderit, vereor, qui ipsum ab Asmodæo dæmone
Nunciet trucidatum: atque ideo negotium dedi
Cuidam ex famulis, ut sepulcrum noctu clanculum
Effodiat: quo ante exortum solis, si fortè (quod Deus
Avertat) perimatur, sepeliam: nè fabula
Fiamus vulgi, magisque traducamur, ac probris
Incessamur asperioribus. Sed quid sibi
Vult, quòd uxorem tam manè? quam hesterno die
Ob negotia culinaria ad multam noctem scio
Vigilâsse? Eheu, quàm metuo, nè ex hac quod doleam
audiam!

ACT. IIII. SCEN. IIII.

Edna, Myrrhina, Raguel.

Ejusdem generis.

Huc me sequere, Myrrhina; est quod mandem. Myr. *Hem, impera,*
Et puta factum. Edn. *Quamprimum vise quomodo in filiæ*
Se res habeat cubiculo: num uterque vivat. Acat.
Nam nimis solicita sum misera, ac timeo omnia.
Myr. *Credo hera. Nihilne amplius est, per me quod curatum velis?*
Edn. *Nihil: hem, matura reditum.* Myr. *Jamjam adero.* Edn. *Ego interim*
Hìc tantisper, dum redis, opperiar foris. (*fuit*
Nunquam ità ut nunc animus spe, metu atq; gaudio
Perturbatus. Ra. *Hem uxor, quo pacto se res habent*

Intus? num parùm ex sententia? Edn. *Ah marite!*
Rag. *Quid taces?*
Occidi miser. Edn. *Equidem ignoro mi vir: atque Myrrhinæ*
Nostræ ut visat præcepi, mihíq; rem illicò renunciet.
Illam hîc opperior dum redeat. Atq; eccam: bonum
Ædepol, nisi quid me fallit mens, apportat nuncium.
Contemplare ut gestiat. Rag. *Mirum ni gaudio:*
Procedamus ei obviam. Myr. *Ubi ego illam inveniam cogito:*
Ut metum, in quo nunc misera est, adimam, atque animum expleam
Gaudio. Rag. *Huc huc Myrrhina.* Myr. *Hem mi here, commodè*
Pol hîc te quoque stantem invenio, nuncium
Adfero, cujus vos participes fieri maximè
Optatis scio. Rag. *Hem, vivítne?* Myr. *Vivit.*
Edn. *Quid! vivit?* Myr. *Valet,*
Inquam, ac vivit incolumis. Rag. *Quid obsecro,*
Num ludis tu nunc nos? Myr. *Egóne vos? quamobrem?* Rag. *Nescio:*
Nisi, quia quò impensiùs hoc esse cupio verum, eò vereor magís.
Quis nobis felicior, siquidem tu hæc vera prædicas?
Ed. *Oh, vide sodes ut nobis certa nuncies:*
Nè nos in falsum, Idq; breve conjicias (*tiar*
Gaudium. M. *Egón' quicquam falsi dicam aut mentiar?*
Misera? verissima comperies quæ adfero. (*dinum*
Dum ingredior gynæceum, crepitum prohibeo car-
Foriúmq; sonitum: hinc ad lectum placidè suspenso
Ire perrexi, accessi, astiti, suaviter (*gradu*

Invenio

Invenio utrumque cubantem. Quid hoc? Numnam
vobis parùm (satis
Etiam exploratum videtur quod narro? Rag. *Hem,*
Certa omnia, mea Myrrhina, hæsitare dudum desii.
Sed quid ego tibi pro nuncio hoc donem? Myr. *Nihil*
Equidem: extra officium feci nihil. Rag. *Ego te sinam*
Sine munere abire, ex orco quæ mortuum (diem!
Me reducem in lucem feceris? Ed. *O festivissimum*
Rag. *Verùm Azariam eccum video stare ante ostium: in sinum*
Hujus hoc quod nactus sum effundam boni.
Ed. *At nos intrò rectà concedamus, Myrrhina, ut*
Totam familiam delibutam reddamus gaudio.
Myr. *Agé. Næ ego ex hoc nuncio maximum aliquod capiam bonum.*

ACT. IIII. SCEN. V.

Raphael, Raguel, Lycas.

Senarii Iambici, admistis paucis septenariis & octonariis.

AD extremos usq; Ægypti sinus hinc impium
Obtorto collo protraxi cacodæmonem:
Atque ibidem frustra conantem eluctarier,
Tam arctis colligavi compedibus, ut huc ei
Unquam reverti non sit integrum. Sed Raguel
Adest: vox comprimenda est, tale nè quid audiat.
Rag. *Deus sum, si nulla ægritudo huic gaudio*
Unquam interceſſerit. Raph. *Quis hîc se venditat*
Beatum? Rag. *Oh Azaria, mearum omnium*
Voluptatum inventor, scis in quibus sim gaudiis?
Scis Tobiam vivere salvum? Raph. *Quasi nesciam*

Assimulabo. Rag. *Asmodæo procul hinc in malam*
Scaz. *Abacto rem?* Raph. *Hem, bene, ità me Deus amet, factum.*
Rag. *Res nulla potest mihi tanta intervenire jam,*
Ut ægritudinem conciliet. Nescio (ximé:
Quid commemorem primùm, aut quem laudem ma-
Te, qui mihi dedisti consilium ut facerem; an me,
qui sum ausus id
Incipere. Rap. *Neutrum, ô bone: Deo uni acceptum*
id ferri convenit: (spexerit.
Qui vestris commotus lacrymis, aliquando vos re-
Rag. *Scio mi frater. Neque hoc eò dictum volo,*
Quasi citra illius opem quicquam nostra valeat
Industria. Da veniam; homo sum, humani nihil
A me alienum: delirat lingua gaudio.
Raph. *Quin moderare affectibus: etenim ut virum decet*
Fortem, res adversas infracto perpeti
Animo: ità nihil intolerabilius, ac Deo
Magis invisum, quàm dulci fortunâ ebrium
Immoderatè insolescere. Quapropter dum ego
Intus quod restat perago, tu supplex Deum
Interea comprecare, ut hoc tibi gaudium
Velit esse perpetuum ac stabile. Rag. *Mones probè:*
Proin' & hîc, & alibi, tibi lubens obtemperavero.
Deum immortalem! quantò mihi nunc plùs sapit
Hic adolescens, quàm egomet mihi! quàm prudenter consulit!
Quàm comiter simul, ac salubriter increpat!
Quàm perspicit omnia! in occipitio oculos quoque
Habere hunc verè dixeris. Vah! me meæ

Pudet

Pudet canitiei, cùm juvenem impuberem
Etiamnum, longè plùs ſapere conſpicio, quàm
Me ſenem: cujus prudentiâ adoleſcentium
Moderari conveniebat inſipientiam.
Sed commodè venit in mentem. Heus Lyca, ocyùs
Ad Soſiam propera. Lyc. *Quid vis dicam?* Rag. *Ut*
Sepulcrum quod modò effodi præceperam, (ſtatim
Injectâ terrâ obducat denuo, ac ſolum
Scitè exæquet, nè ullum extet veſtigium. Lyc. *Abeo.*
Rag. *Nunc ut diei tempus eſt, convivium*
Splendido inſtructum apparatu adornari jubebo, Troch.
Ad quod amicos omnes volo vocarier,
Ut ſolidum hoc, numeríſque omnibus ſit abſolutum
gaudium.

ACT. IIII. SCEN. VI.

Tobias, Raphael.

Octonarii.

ABs quovis homine, cùm opus eſt, beneficium
accipere gaudeas: (bene, is
Verùm id demum juvat, ſi de quo nunquam meruiſti
Facit. O Azaria mi, ô mi frater, quid ego nunc
prædicem (tuâ
Tuam erga me munificentiam? certè nunquam tibi
Satìs dignum virtute præmium referre queam, licèt
In perpetuum ſervitium me totum addicam tibi.
Raph. *Tace*
Obſecro, bene collocatum arbitror beneficium, in Scaz.
amicum quod (impera,
Confertur. Siqua in re præterea operâ meâ egeas,
Ac factum arbitrare. Tobi. *Deus me oderit, ni te*
magìs quàm oculos

Amo meos: si frater esses, quì magìs morem gerasti?
Utinam sit in quo tibi contrà gratificari queam.
Sed ad (*Raguel*
Rem. Haud te latet, opinor, quo pacto me sacramento
Obstrinxerit, dederímq; fidem, ante decimum quartum diem (*mei*
Me ex ejus non discessurum ædibus: jámq; parentes
Reditum nostrum solicitè opperientes, sat scio, numerant dies.
Quòd si ad dictum tempus nondum reversos nos conspexerint,
Immanè quantum solicitudinis illis nostra pepererit
Senar. *Mora! Quare nè æquo cunctemur diutiùs, velim*
Ut assumptis duobus hinc camelis, servísq; quatuor,
Ragem ad Gabelem cognatum rectâ proficiscaris viâ: & (*tas; dein*
Argentum, cujus gratiâ iter hoc susceptum est, repe-
Ad nuptias meas tecum reverti dignetur, roges:
Sen. 4. *Tantisper nunquam te morabitur scio,*
Quin habeas illud, quo die ist hùc veneris:
Si modò, sno illi reddito marsupio,
Quid sit quod me hîc detineat, commemoraveris.
Sept. Raph. *Neq; hîc neq; alibi usquam erit in me mora: nullum defugiam*
Laborem, dum prosim tibi. At nihílne præterea?
Tob. *Nihil,*
Nisi ut nobis, si fortè difficiliorem se præbeat,
Blanditiis huc illum pellicias senem. Raph. *Agedum, dabitur opera.*
Tob. *Faxit Deus, ut tibi eunti ac redeunti salus ipsa sit comes.*

ACT.

ACT. IIII. SCENA VII.

Sosia, Myrrhina.

Trochaici senarii & septenarii, partim catalectici, partim acatalectici.

TOtum hunc propemodum cursando ac ambulando
Contrivi diem: perreptavi usque omne oppidum,
Ad forum, ad macellum, & quò non? dum quæ opus sunt
Ad nuptias paro: vix arbitror decem
Famulos tot suffecturos negotiis: nec
Quicquam nunc magis metuo, quàm nè hinc denuo aliquò miser
Extrudar: quod si fit, actum est, perii. Postulem
Nunc me defessum refocillari si liceret. At
Opportunè eccam Myrrhinam duobus cantharis
Onustam, huc accedentem conspicor. Alloquar.
Hem mea Myrrhina, quid fit? quid agitur? Myr. *Rogas*
Quid fiat? tota domus perstrepit rumoribus:
Omnes nostrarum rerum satagimus: interim
Tu, quasi nihil sit quod intus agas, ante ostium
Hîc otiosus restitas? Sos. *Quînam malùm*
Otiosus, qui me hodie sursum cursitando
Ac deorsum, adeò defatigaverim, ut
In cursu ferè conciderim miser? atque illud hîc,
Dum tu accedis, stomachor mecum. Myr. *Vín' tibi*
Gratum faciam, Sosia? Sos. *Nihil malim, si quidem*
Posses. Myr. *Possem maximè, si lubeat. Quid, tibi*

Hoc

Hoc vini placet? Sos. *Haud malum hercule: quid tum posteà?*
Myr. *Hinc hausțum tibi plenis propino faucibus.*
Sos. *Oh, beâris, ſi hanc mihi præſtes beneficentiam. Cedo*
Cantharum ſodes: gratum me, ſat ſcio,
Dices ac memorem. Myr. *Quid ais? equidem jocabar*
Stulte. Sos. *Garris? ſi vivo, mox referam gratiam.*
Myr. *Agedum inepte, reſiſte: quò fugis? Sed parciùs*
Mi Soſia, nè ſentiat herus: nam ſcis quàm ſit ad
Has res perſpicax: & novi ego ingluviem tuam.
Hem, perii, dimidium exhauſiſti vinoſe: mox
Vapulabo miſera. Sos. *Abi ſtulta, neſcis fallere*
Homines: quod factum eſt diſpendii, vide
Sarcias. Myr. *Quo pacto?* Sos. *Vah, neſcis? infusâ aquâ.*
Myr. *Dixti pulchrè, ſi verbera mihi velim*
Lucrifacere. Sed oſtium concrepuit, protinus
Intrò fugiamus, nè quis fortè hîc nos opprimat
Otioſè garrientes: ſequere me. Sos. *Sequor.*

ACT. IIII. SCEN. VIII.

Gabelus, Raphael.

Trimetri Iambici.

INcredibilia ſunt quæ narrâſti modò.
Deum immortalem! nihil unquam in vita mihi
Renunciatum eſt gratius. Sed accipe, hem,
Lectum eſt, conveniet numerus, quantum debui.
Rap. *Meritò te amo mi Gabele, & habeo gratiam.*
Gab. *Præſertim ut nunc ſunt mores, adeò res rediit,*

Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Raph. *Verum dicis; perfidiarum plena omnia.*
Sed quid gestis? quídve es alacris? vulgus hominum,
Si quando numerandum est pauxillulum, frontem Scaz.
Aversus contrahit ilico, supercilia
Adducit, ambages quærit: quin aufugit
Non rarò creditorem eludens. Cæterùm
Ubi fi les sit si roges; nihil pudet:
Si instes; ibi tum impudentissima eorum est oratio, Sept.
Quis tu es? Quid tibi rei mecum est? adeò ut tibi
Amicum inimicum beneficio efficias tuo.
Atqui hoc genus hominum non sibi solùm malè
Consulit, at reliquis etiam, qui nihil malè
Unquam meruerunt, perfidiâ suâ fidem
Planè abrogat; cùm ex illorum impudentia
Horum quoque ingenium metimur. Te simul
Ac depositi commonefacerem, tuo tibi
Oblato syngrapho, quàm nihil omnino sis
Commotus, tua fuit indicio oratio.
Adeóque admonitus nihil offensus es, ut mihi
Nunc multò videaris quàm dudum hilarior.
Gab. *Ità decet ô bone. Cùm deponeretur, mihi per-* Octo.
suaseram,
Eâ conditione esse creditum, ut statim
Ubi ipse reposceret, restituendum. Et quanquam Scaz.
Non admodum lauta mihi domi res est, tamen
Unum hoc curavi adhuc, esset mihi ut fides.
Rap. *Felix, qui eo es animo. At insuper aliud est*
Quod multò mihi præcepit accuratiús.
Gab. *Quidnam obsecro?* Raph. *Ut ad suas illùc te nuptias*

Addu-

Adducerem. Gab. *Luberet, nisi iter longius*
Esset: & ætate infirmum hoc est corpusculum.
Raph. *Nil opus est viribus, vehêris commodè:*
Cum fabulis itineris edulcabimus
Sept. *Molestiam.* Gab. *Suadere noli.* Raph. *Quidni suadeam?*
Octo. *Imò haud omittam, ni exorem.* Gab. *Agè, fiat.*
Raph. *Pol te dignum facis.*
Sept. Gab. *Tantisper opperire intus, dum me paro.*
Raph. *Propera.*

ACT. V. SCEN. I.

Raguel.

Senarii & septenarii & octonarii Iambici.

QVidnam in rebus mortalium tam succedit feliciter,
Quod non suam habeat admistam ægritudinem?
Ità profectò naturâ comparatum est, ut dolor
Voluptatem perpetuò consequatur. Plus mihi
Præter spem, omnémq; præter opinionem objectum
est gaudii,
Quàm unquam fuissem ausus sperare. At nunc vide, obsecro, (rat.
Quantum mea hæc felicitas mihi solicitudinis adfe-
Cùm filiam meam nepoti nuptum do, jubeo fidem
Mihi det, se intra dies quatuordecim domum ad
Parentes non reversurum: sperans diutino
Convictu ac familiaritate illum ità devinctum fore,
Ut aut nunquam de patria repetenda cogitaret, aut
Saltem se propediem reversurum promitteret.

Nunc

Nunc neutrum impetro miſer. Veniet hodie ad me,
mi pater,
Inquit; decimus quartus jam agitur dies, qui me à
fide tibi
Data liberat: animus eſt jampridem domi
Apud parentes, quos mea non mediocriter,
Sat ſcio, ſolicitat cunctatio. Quare precor
Ut mihi jam illùc pace tuâ unà cum conjuge
Reverti liceat. Nam niſi ad diem dictum Scaz.
Præſtò adfuerimus, aut nos in itinere dolis
Graſſatorum circumventos, trucidatóſque, vel
In morbum illapſos, aut aliud adverſi quippiam
Incurriſſe ſuſpicabuntur. Ad hæc quid me cenſén,
ullum
Potuiſſe verbum proloqui? penitus obmutui
Primùm: deìn mihi redditus, Nihil, inquam, nate
mi (*cum filia*
Æquè malim, quàm te hîc apud me quoad vixero
Ætatem agere: ſed jamdudum te hîc invitum ha-
rere video:
Quare tuis ſi pergam affectibus adverſari, nihil
agam.
Hoc tantùm unum abs te ut obtineam permitte;
Ut poſt annum tuos apud parentes exactum, huc ite-
Commigretis: ſat habeo, ſi iſtud impetro (*rum*
Cum gratia. Nihil reſpondes? agè, non omittam n-q,
Deſiſtam, priuſquam hoc te exoraverim. Hîc cùm
illius
Orata reminiſcor, nequeo quin lacrymem miſer.
Mi pater, inquit ſingultiens, quâ fronte ego paren-
tes meos,

Quorum

Quorum senectuti unicum sum præsidium, audeam
Deserere? tum pol vel quovis carnifice me
Immaniorem deputem. Quæ illis vita sine me
Non est futura amarissima? Equidem mori
Malim, quàm eos per me ad tantam calamitatem
adigi.
Quid multis? his lacrymis ad misericordiam
Reductus, facio illi ægrè demigrandi copiam:
Omnémque rem familiarem, capras, boves,
Asinos, oves, servos, ancillas, reliquámque supel-
lectilem,
Substantiámque tam auream, quàm argenteam,
Ex æquo cum ipso divido, lacrymans identidem.
Tandem cùm perpeti non possem amplius, huc effugi
foras.
Nunc ille abitum parat. At at, quid hoc? perii miser:
Omnes ex nostris ædibus simul exeunt.
Totus tremo, horreóque, postquam horum mihi in
Mentem venit discessus: ô dolor gravis!

ACT. V. SCEN. II.

Tobæus, Raphael, Raguel, Sara.

Trochaici catalectici, senarii & septenarii, admistis paucis octonariis.

SUperis meritò maximas ago gratias,
Cùm evenêre hæc nobis frater prosperé. At
Quid remoratur conjugem? Raph. *Ægrè avellitur*
Acat. *Maternis complexibus, jamjam sequetur:*
Atque eccam. Tob. *Et socer nescio quò clanculum*
Se subducebat modó. Raph. *Humani istud ingenii*
Iamb. *Est argumentum. Amor parentum in liberos*

Quan-

Quantùm valeat, equidem haud ignoras Tobia.
Non animadvertis gnatæ abitu hunc miserè solicitarier?
Atque eâ hinc clàm discessisse gratiâ,
Nè quod animo ægrè est conspiciat? Rag. *Occidi miser:*
Quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit
Solitudo? sed aliò deflectunt viam:
Quid si revocem? Heus, heus, resistite. Raph. *Tobia,*
Socer est qui revocat. Tob. *Profectò is est ipsus.*
Rag. *Quid est,*
Mi fili, quòd ità properas? jamjam rediissem, paululum
Si cessâsses. Tob. *Mirabar quônam abieras pater.*
Rag. *Non procul. Sed quid tibi placet filiæ*
Dos? Tob. *Regalis mihi visa est opulentia:*
Quanquam dotata est satìs, quæ morata est bene.
Rag. *Oh, patris simillimus es. Hem filia,*
Fac te tali dignam præbeas viro:
Illíque per omnia morem gerito. Sar. *Dabo*
Operam mi pater. Rag. *Tum socerum, & socrum, qui tibi*
Jam in parentum succedunt locum, haud minùs
Quàm me matrémque tuam reverere. In domesticis
Administrandis negotiis, quæ propria
Est matronæ functio, vide sedulam
Naves operam: ut quemadmodum foris maritus, Acat.
Ità tu rem domi augeas industriâ. Iam. S.
Sic fœcundum Deus vestrum faciet connubium:
Liberósque suppeditabit tales, qui tuis
Conjugíque digni videantur majoribus.

Sar.

Sar. *Memorem dices te monuisse, mi pater.*
Rag. *Cæterùm tibi, Tobia mi, hanc in manum*
Do, & tuæ mando fidei: tu illi pater,
Posthac, tu maritus, tu patronus, tu——Tob. *Ah! pater,*
Nè lacryma: magnificentiùs habebitur, quàm si domi
Sit tuæ. Sed est præterea quippiam
Quod nos vis, pater? Rag. *Nihil, nisi ut bene*
Et prosperè omnes valeatis. Sar. *Vale*
Mi pater. Rag. *Vale, vale inquam gnata, postremùm vale.*
Discrucior animo: hoccine tam subitò mihi
In tristitiam commutatum gaudium?
O mutabilem ac volucrem rerum omnium
Conditionem! Sed quid inanibus me macero
Quæstibus? Vah! ejiciunda hæc hercule est
Pectoris mollities: nimis indulgeo mihi.
Generum nactus sum ex animi sententia:
Filia talem repperit virum, qualem ipsa nè
Sperare unquam auderet. Asmodæus procul
Ædibus nostris ejectus, cruciatur bolum hunc sibi
Ereptum esse è faucibus. Postremò, omnis res in vado est.
Quapropter videndum, nè animi sit parùm
Grati nunc id incusare, quod votis frequenter ut
Eveniret, optavi ardentissimis.
Iamb. *Multa ex quo fuerint commoda, ejus æquum est*
ferre incommoda.

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

Tobias, Raphael.

Septenarii partim recti, partim σκάζοντες.

RE ipsâ comperio, mi frater, nullam rem tam arduam
Ac difficilem esse, quin levis facilísque fiat, si
Adsit alacritas. Vel reditus hic, quàm mihi non est
Laboriosus, prout nuper erat discessus. Jam Acrim,
Utì vides, devenimus; & adeò de via non sum
Defatigatus, ut vel Niniven citra moram rectà
Hodie contendere luberet, ni conjuge, & grege
Servorum & ancillarum jumenta nostra agentium,
Essemus impediti, quæ relinqui haud expedit.
Raph. *Est istud quidem ut dicis Tobia; verùm mihi*
Si hac in re, quemadmodum in aliis hactenus, auscultaveris,
Non hîc pernoctabimus: at quod superest viæ,
Incunctanter perficiendum arbitror. Non te latet,
Diem, quo nos domi futuros pollicebamur,
Jampridem nuptiarum præterisse morâ; patrem
Matrémque dolore simul atque metu contabescere;
Quemque diem illis annum videri. Tobi. *Nil quidem malim*
Azaria: sed quid conjux, reliquæq; famulæ, Senar.
Quas jam fessas longinqua reddidit profectio?
His longiùs hoc die si sit eundum, periculum est,
Nè in mediâ anhelæ deficiant viæ. Rap. *Scio; sed eas*
Committemus, apud quem modò prandebamus, hospitì.
Tob. *Satín' tutó?* Rap. *Quidni? probè ego hominem novi: vir est*

Fidei satis spectatæ. Tob. *Sed non noverunt viam:*
Si solæ consequantur pòst, necubi aberrent vereor.
Rap. *Eidem ut deducat dabimus negotium: insuper*
Niniven simulac pervenerimus, aliquot famulos, viæ
Pulchrè gnaros, eis obviàm mittemus. T. *Quid? tibi*
Si ex usu istud fore videtur, agé; lubens obtempero.

ACT. V. SCEN. IIII.

Tobæus, Anna.

Trimetri Iambici.

Quotidie magis augetur mihi de filio
Solicitudo: & quo abest diutius, hoc eum
Desidero impotentiùs. Me nullus est,
Opinor, calamitosior, neque cui magis
Bonæ felicitates adversæ sient.
Eheu! quot jam annos natali ejectus solo,
Hîc servitutem pertuli gravissimam!
Quot incommoda perpessus! denique, quo nihil
Tum accidere mihi posse arbitrabar tristius,
Visu spolior miser. Tamen has utcunque mens
Tulit hactenus ægritudines. Nunc ut nihil
Molestiarum desit, major insuper
De filii salute mihi objicitur metus.
Ad hæc accedit uxor rixosa, haud leve
Profectò malum: cujus querimoniis mihi
Jampridem aures calent. At at, ostium crepat:
Mirum ni illa est: tacebo, ut quis sit audiam.
An. *Si res mihi secundæ essent de filio,*
Jampridem venissent. Tob. *Est ipsa.* An. *Ah! quos metus,*
Tob. *Et quas anxietates meum mihi confecit silicernium!*

Tob.

Tob. *Ecce, antiquum obtinet.* A. *Qui modò foras, sibi*
Dum verba parata sentit, nescio quò prorepserit.
Sed opportunè hîc illum stantem reperio: adoriar, Sept.
Ut in eum, quod animo ægrè est, evomam. Bone
Vir, salve: ecquid remoratur filium? vidén'
Tuo consilio jam me miserè solicitarier? Sept.
Infortunatior pol me mulier nec est,
Nec fuit unquam, tali viro quæ nupserim.
Tob. *Ah! pergín' linguæ uti petulantiâ? quasi*
Isthîc minùs mea res agatur quàm tua.
Si quid nobis adversi fortè evenerit,
Mihi major sustinenda est portio: atque ob id
Nequaquam ea res mihi neglectui fuit.
An. *Nisi fuisses incogitans, pecuniam*
Hanc perdere maluisses, quàm periculis
Tot tantísque objectare filium: neque
Ignoto commisisses adolescentulum.
Tobæ. *Muliere iniquâ nihil est quicquam injustius,*
Quæ, nisi quod ipsa facit, nihil rectum putat.
Opinione meliùs cedet res, arbitror.
Non cogitas quàm longè hinc absit, & nôsti Scar.
Mores hominum, ad numerandum quisq; est tardior.
An. *Tandem huc tua se recipit oratio? virum*
Nónne aiebas Gabelem esse fidei optimæ,
Quîcum vel in tenebris micare sit tutissimum? Sept.
Si incolumis esset, jam hîc adesset, sat scio:
Quando jampridem dictus præteriit dies.
Tobæ. *Non cessabis dijudicare istud priùs,*
Quàm quid veri siet certò resciveris?
An. *Ah! nescio quid mihi animus præsagit mali.*

Tobæ. *Noli te macerare, obsecro: quin pectore*
Quieto sis potiùs. Quid lucri sit, tibi
Scaz. *Si solicitudinem adferas, cùm idem sit vel*
Nolenti perferendum tamen? An. *Eheu! mihi hîc*
Sola videor, ille quia hinc abest diutius:
Et ejus mihi curæ est salus. Tob. *Adeónne putas*
Me omnem penitus exuisse humanitatem, ut hoc
Dimet. *Non mihi itidem, ut tibi, doleat?*
Sed quid profuerit, si me pergam affligere?
Quid aliud quàm malum conduplicem mihi?
Multùm juverit animus in re mala bonus.
An. *At vereor, si modò vivit, nè miseram alicubi*
Scaz. *Vitam in sordibus ærumnísque exigat.* Tob. *Pergin'*
Eandem nobis toties cantiunculam
Occinere? interiit, periit, quid sit nescio:
Quin ipsum salvum tibi jam spero propediem
Hîc adfuturum. An. *Spe niti miserrimum est.*
At utinam ità Deus faxit. Tob. *Faciet, fac modò*
Divinæ nè diffidas munificentiæ. (spicor:
Sept. An. *Mi vir, nescio quos procul huc adventare con-*
Scaz. *Duo sunt; alter filio, alter haud multùm*
Sept. *Dissimilis ei, cui est commissus, adolescentulo.*
Tob. *Faxit Deus ut sit filius.* An. *Ità spero quidem.*

ACT. V. SCEN. V.

Tobias, Raphael, Anna, Tobæus.

Trochaici septenarii & octonarii catalectici.

QUàm nos exoptatos arbitrare parentibus
Venturos Azaria! R. *Lacrymabunt præ gaudio*
Tobia, ubi salvos rediisse nos conspexerint.
At vide nè nostrarum admonitionũ nunc immemor
Sis:

Sis: tenes quid dicam? de felle loquor, quo patri
Amissum restituas visum. Tobi. *Hem, teneo. Quid, putas*
Successurum, si experiar? dic sodes. Rap. *Non minùs*
Juverit hîc fel, quàm cor in abigendo cacodæmone: Iam.S.
Tantùm divino confisus numini, Deum
Ora, ut nostros conatus suâ secundet gratiâ.
An. *Quò propiùs accedunt, & quò oculos intendo* Iam.S.2.
acriùs, (ah!
Hoc illis mihi videntur similiores. Tobi. *Quid ais?*
Nunc demum crucior nil mihi prospicere oculos. Senar.
Raph. *Tobia, patrem & matrem pro foribus stantes conspicor.*
Tobi. *Sunt? hem, certè sunt: quâ gratiâ hîc consistant nescio.*
Raph. *Nostrum opperiuntur adventum.* An. *Certè ipsus est:*
Mi vir. Tobæ. *Hem, quid ais?* An. *Cum eodem* Acat.
quicum hinc est profectus
Comite. Procurram obviàm, atque in amplexum illi proruam.
Tobæ. *Rape me sodes tecum: quid me solum deseris?*
An. *O mi gnate, ô gnate mi, salvum te gaudeo*
Advenisse. Tobi. *Credo mater.* An. *Salva sum quæ* Acat.
te valentem (pater?
Atque incolumem rediisse intuear. Tobi. *Sed quid*
Valuítne usque? An. *Eccum tibi pro foribus.*
Tobi. *Interii miser;*
In terram, dum te consequitur, procul ab ædibus
Pronus illabitur. Ah! quàm vereor nè læserit
Sese! properemus, ut tollamus. Mi pater,

Quidnam hoc est malit? siccine tę hìc esse humi
Sen.C. *Prolapsum? dolétne quippiam?* Tobæ. *Nihil*
Iam.O. *Omnino, mi fili: & si quid doleret, nunc vel immori*
Mihi tuis dulcissimum foret complexibus. (*&*
Tobi. *Frustra me salvum reversum arbitrarer, nisi*
Te, pater mi, incolumem ac salvum offenderem.
Tobæ. *Deum*
Iam. S. *Immortalem! præ gaudio quid agam, vel quid loquar*
Trim. *Planè nescio. Nulla mihi res posthac potest*
Tanta intervenire, ut ægritudinem adferat.
An. *Mi fili, Deus novit quàm miseram exegerim*
Te absente hìc vitam. Tobæ. *Hem Tobia, rediste in*
solus? hospitem (*ter?*
Nónne reducis tecum Azariam? Tobi. *Quidni, pa-*
Tobæ. *Ubi is est?* R. *Præstò sum Tobæe.* Tobæ. *Ce-*
dò manum,
Sen.C. *Mi frater, quò te amplectar, & exosculer. Tibi*
Benefaxim lubens, qui incolumem mihi restituis fili-
Sed quid? quâ vos gratiâ isthùc miseram, (*um.*
Accepistis argentum à Gabele? Tobi. *Ad assem, mi*
pater,
Conspecto chirographo numeravit protinus.
Tobæ. *Bene mehercule factum: gaudeo.* Raph. *Imo*
si scias
Quid boni adferamus præterea; tum istud magìs
Dixeris Tobae. Tobæ. *Quidnam amabó?* Rap. *Idq;*
triumphaveris
Serió. Tobæ. *Quin dic, quid est?* Raph. *Adduci-*
mus tibi nurum. Tobæ. *Hem*
Tobia, uxorem injussu meo? Tobi. *Gaudebis, sat scio,*
Pater, ubi cognoveris cujus sit filia.

Tobæ.

Tobæ. *Cujus?* Tobi. *Raguelis cognati nostri.* Iam.S.
Tobæ. *Hem, bene,*
Ità me Deus amet, factum. Audín' uxor hic quid dicat? An. *Oh!*
Quidni audiam? at ubi illa est? Tobi. *Acri eam re-* Iam.S.
liquimus,
Cum grege ancillarum & servorum, boves, oves,
Asinos, & camelos huc ad nos trahentium.
Quam simul si adduxissem, multò huc venissem seriús:
Et sciebam quantopere vos nostra afflictaret mora.
Tobæ. *Unde tanta pecudum & mancipiorum copia?*
Tobi. *Cuncta hæc Raguel gnatæ dedit doti.* An. *Oh!*
lacrymæ mihi
Erumpunt præ gaudio. Rap. *Tum tantam auri argentíque vim,*
Ut regalem vos videre credatis opulentiam.
Tobæ. *O ingentem numinis divini munificentiam!*
I nunc uxor, ac Deum nos destituisse clamita.
An. *Mi vir, peccatum à me maximum est: sed non oportuit*
A vobis relictam. Tobæ. *Quid si nos nostrum Syrum*
Illis obviàm mittamus? An. *Certè si ille occurrerit,*
Multò propiùs ibunt, & minor futura erratio est.
Nam viæ peritissimus est. Tobi. *Mater, consulis probé.*
An. *Intrò igitur concedam, ut hoc illi dem negotii.*
Nisi quid dissentis mi vir. Tobæ. *Jube properet quantum potest.*

ACTUS V. SCENA VI.

Tobæus, Tobias, Raphael.

Versus ejusdem generis.

NUnc experior illos nequaquã frustrari, Azaria,
Qui in Deo omnem spem fiduciámq; collocant.
Senar. *Hoc si & tibi, mi Tobia, persuaseris,*
Ad eundem modum cuncta tibi succedent bene.
Tobi. *Adnitemur pro virili, mi pater.* R. *Nunc, To-*
Fel quod dixi profer, eóque patris leniter (bia,
Illinito oculos. Tobæ. *Quam rem tu nunc occipis,*
Iam.S. *Fili?* Tobi. *Sine pater, profuturũ confido.* Tobæ. *Vide*
Sodes nè malum pro remedio nobis exasperes.
Tobi. *Nihil est quod metuas pater.* Rap. *Vín' quod*
libenter audias
Nunciem tibi, Tobæe? hodie pristinum tuis
Oculis visum restituet Deus. Tobæ. *Mi hospes,*
utinam ratum
Sit quod prædicas! Tobi. *Cave ejus pollicitationibus*
Senar. *Diffidas: nihil enim unquam consilio illius*
A me est susceptum, quod non successerit feliciter.
Dicas divino æstro percitum: adeò nihil ipsum fugit:
Huic uni hoc nostrum acceptum referri convenit
bonum: (omnia,
Utpote cujus suasu atque impulsu sunt transacta
Tobæ. *Scio fili, atque ob id magis solicitus sum, quo*
munere
Hanc tantam erga nos compensem beneficentiam.
R. *Si vobis quid feci, aut facio, mi senex, quod profu-*
Istud haud mihi sed divinæ debetur gratiæ: (it,
Ac proinde nihil à te pretii repeto. Tobæ. *Ah! nimi-*
ùm me putas

Ingra-

Ingratum. Certum est, nunc tibi contrà referre gratiam,
Ut penes me esse positum pietatis præmium scias.
Quodcunque à me donum optâris, optatum feres.
Rap. *Nil moror munera: abundè mihi magnum præmium (vobis*
Arbitror relatum, quando id quod feci gratum esse
Perspicio. Tobæ. *Tace sodes: non committam ingratitudinis*
Ut crimen, quo vix scio an aliud detestandum magis
Reperiatur flagitium, incurrisse videar: atque eo
Genere prognati sumus, ut nos dedeceat admittere
Quicquam, quod hominum vulgus meritò irrideat: at nescio
Quid mihi solito acriùs pungant ac pruriant
Oculi; vix manum abstineo. R. *Frica quantum potes:*
Mox squamæ, quæ nunc impediunt visum, decident.
Tobæ. *Oh! vide amabò, nè me frustra in lætitiam conjeceris. (dubitatio.*
Rap. *Itáne parvam mihi apud te esse fidem? ah! absit*
Tobæ. *Nil dubito quicquam: tu modò quod facto est opus, impera.* Iam. O.
Rap. *Nihil ad hanc rem necesse est amplius: vide* Senar. 2
Solùm, nè quod Deus indulget, tibi tua
Intercipiat diffidentia. Sed intrò statim
Hinc concedamus: volo universam familiam tuam
Admirandum illud spectare prodigium. Tobæ. *Agedum, si lubet,*
Duc me. Ecquis me fortunatior futurus est,
Si quidem te, ô cœlum, iterum mihi detur contemplarier.

PERO-

PERORATIO.

Iambici Trimetri.

NOn est quòd hîc moremini diutiùs,
Hos nostros qui spectâstis ludos scenicos.
Intus, si quid restat, peragetur clanculum:
Ibi visus pio restituetur seni,
Divinúmque exhibebitur spectaculum,
Scaz. *Ludis non exprimendum scenicis. Sed quid*
Mihi, spectatores, occipitium obvertitis?
Resistite pauliſper. Priusquam vos domum
Hinc recipiatis, audite, precor, paucula.
Quæcunque sacris continentur literis,
Ad nostram sunt salutem prodita. Hic senex
Tobæus, invictæ exemplar patientiæ,
Tot undique circumseptus calamitatibus,
Nec animum despondens tamen. Quem non, licèt
Gravissimis intricatum infortuniis,
Eò suâ reducat tolerantiâ,
Ut temporarii jacturâ commodi aut
Nihil quicquam moveatur, aut certè minùs
Se pergat affligere? ratus quod à Deo
Immittitur, quamvis molestum ac asperum
Appareat, nihilo minùs tamen sibi
Saluti fore: quin hunc suum luctum brevi
In gaudium commutatum iri; cùm nihil
Adeò in rebus terrenis firmum stabiléque
Esse intueatur, quod non æstuario
Quodam cursu modò huc, modò illùc fluctuet.
Eant nunc mortales insipientissimi, ac,
Deo diffisi, ob res tam momentaneas

Cœlum

Cœlum mari commiſceant: his perditis,
Seſe interiiſſe clamitent. Cùm tot Deus
In hunc præter ſpem olim contulerit commoda:
Nec erit hodie ipſius manus contractior,
Si nos hac dignos præbeamus gratiâ.
Sed quidnam Tobiæ monet connubium?
Et interempti ſeptem Saræ conjuges?
Adeſte huc adoleſcentuli, qui uxoriis
Animum adjunxiſtis complexibus: audite quod
In rem veſtram futurum eſt maximè. Hi viri
Septem, quos ſacra cæſos narrant Biblia,
Raram ſtupentes ſponſæ pulchritudinem,
Brutorum animantium ritu, libidinis,
Non procreandæ prolis ſtudio, amplexui
Formoſæ inhiabant conjugis, ſalacium
Canum in morem: atque ob id vix dum ingreſſi to-
rum,
Pereunt, & in atrum protruduntur Tartarum.
At Tobias pudicitiæ memor, ac Deo
Suam precibus vitam commendans, ſic dolos
Impuri evadit ſpiritûs, & fructibus
Exoptati tutus potitur connubii.
Atque hæc ob id nunc repetimus verboſiùs,
Ut & illorum interitus, exitiúmque miſerabile, Sept.
Et hujus feliciſſimi rebus in omnibus
Succeſſus, à laſcivia vos avocent:
Nè iiſdem Aſmodæi irretiti caſſibus,
Supremi vindictam incurratis numinis:
Atque ità tandem ſimili plectamini modo.
Valete, & ſi placuit quod actum eſt, plaudite.

FINIS.

JUDITHA.

Actorum nomina.

HOLOFERNES, imperator Assyriorum.
MOABUS, AMMONIDES } duces militum.
ACHIOR, Ammonita.
THRASO, LABRAX } milites Assyrii.
BAGOAS, Cubicularius Holofernis.
OZIAS, Consul Betulienſis.
JOACHIMUS, ſummus ſacerdos.
SADOCUS, MELCHIAS, AZARIAS } cives Betulienſes.
JUDITHA, vidua.
ABRA, Judithæ ancilla.

¶ PROLOGUS.

Trimetri Iambici.

SAlutem vobis exoptamus plurimam,
Viri colendi, civéſque humaniſſimi,
Quicunque ad ludos hos ſpectandum ſcenicos
Alacres frequentéſque huc confluxiſtis. Agitedum,
Non multis verbis, aut oratione vos
Prolixâ remorabor. Sed quam acturi ſumus
Paucis hîc coràm narrabo comœdiam;
Et quis ſit ille, eam qui nunc dedit novam.
Schonæus noſtræ archididaſcalus ſcholæ,
Quia ſuam vobis ante probari induſtriam
Sæpe animadvertit, aliam rurſus fabulam
Profert: neq; profanam tamen; at piam, & ſacram,
E ſacro Bibliorum ſumptam codice.
Quodcunque ei tempus vacuum à ſcholaſticis
Negotiis conceditur, id omne huic ſtudio
Libenter impendit. Neque inutilem ſuam
Operam, aut laborem ſtudioſæ pubi, neque

Vobis

Vobis ingratum fore putat, seu literis
Divinis, seu politioribus animum
Dicâstis artibus. Nam quemadmodum suam
Orationem à veterum poëtarum stylo,
Phrasíque procul abesse confitetur: ità
Hoc quicquid est aut jacturæ, aut dispendii,
Eo pensatum utcunque existimat, nihil (crum,
Quod hîc usquam aut obscœnum, aut turpe, aut ludi-
Nihil quod sit teneris offecturum auribus:
Verùm pudica, casta, verecunda, ac pia,
Quæ audituri estis, comperietis omnia.
Itaque non desunt homines docti, qui illius
Legunt libenter, & probant comœdias.
Quorum sequi vos nunc mihi videmini
Sententiam: quos attentos, ac benevolos,
Et cum silentio auscultantes conspicor.
Nunc nè quis vestrâ abusum esse patientiâ
Me dicat, si suspensos hîc diutius
Vos teneam; eia, aures admovete sedulò,
Hujus periocham dum recito actiunculæ.

Comœdiæ Periocha.

Holofernes dux Assyrici exercitûs, potens
Bello, & rebus præclarè gestis efferus,
Gravi obsidione urbem Betuliam premit.
Cives suis diffisi viribus, Dei
Subsidium implorant. Deinde aquæ penuriâ
Laborantes, statuunt sese hosti dedere,
Nisi intra quinque dies ipsis opem ferat
Deus. Quod simulac resciviſſet Judith,
Cum Ozia civitatis principe graviter

Expo-

Expoſtulat. Hinc divino afflata numine,
Noctu cum ancilla caſtra ingreditur hoſtium:
Scitéque fictis Holofernem fallit dolis.
Quem poſtea vino immoderatè hauſto obrutum
Cùm obtruncâſſet, ſecum auferens caput, ad ſuos
Revertitur. Hoſtes, ſubito perculſi metu,
Fugiunt. Iſraelitides, victoriâ
Prædâque potiti, ſummum collaudant Deum.

ACT. I. SCEN. I.

Holofernes, Moabus.

Iambici ſenarii & ſeptenarii.

EST iſthuc per Jovem datum mihi, feliciter
Ac proſperè ut eveniant, quæ facio, omnia:
Scaz. *Nam in quamcunque orbis partem cum meo accedo*
Exercitu, metus continuò maximus,
Atque ingens illîc exoritur trepidatio.
Nec ulla eſt uſquam civitas, neque regió
Tam naturâ loci munita, aut viribus
Opibúſque potens, reſiſtere quæ audeat mihi:
Quin omnes, ſimulac adventare me procul
Reſciverint, protinus accurrunt, & ſe, & ſuas
Urbes, munitiones, ac propugnacula, quibus
Confiſi, quoſlibet alios hoſtes procaciter
Contempsêre, atque averſati ſunt hactenus,
Vel ultro dedunt ſupplices: per omnia
Præceptis mandatíſque parentes meis.
Ex qua quidem re tam feliciter atque fortiter
Geſta, ſummam profectò apud regem meum
Laudem, præmiáque magnifica; ad hæc gloriam
Memorabilem, atque adeò decus immortale apud

Poſte-

Posteros me consecuturum confido. Troch.
Quandoquidem una hæc viris principibus est via,
Quâ ad honorem nunquam interiturum, æternámq;
nominis
Memoriam emergant: cùm ignavorum & inertium
Hominum fama, unà cum vita intereat turpiter.
Quod pol dedecus & evitâsse me hactenus scio, &
Inposterum me spero vitaturum seduló.
Sed inter hæc tam multa, quæ ex animi sententia
Mihi succedunt, unum illud hercle me malè habet,
Quòd hos Betulienses, reliquúmque Israeliticum
Populum audio etiam nunc imperium aspernari meum. (bus
Quod equidem modò mihi retulerunt quidem, qui-
Credo satis. Atque adeò ex eo id verissimum
Esse, facilè pol intelligi atque perspici
Potest, quòd nullos adhuc, aliorum malis
Et cladibus admoniti, legatos ad me miserint,
Neque de dedendis civitatibus suis
Inter se aut egerint aut cogitaverint quicquam. Scaz.
Sed faxo nè id inultum auferant: neque ego contu-
meliam (tror.
In me tam insignem impunitam relinquendam arbi-
Quin totum hoc recutitorum hominum extirpabo
genus.
Mo. *Isthuc pol rectè, princeps illustrissime: hem,*
Laudo: nihil enim in eos tam crudele unquam sta-
tueris,
Quin pejora meriti sint sceleratissimi.
Hol. *In utramq;, utì apparet, nunc aurem dormiunt:*
At ego jam illos, ut digni sunt, commovebo sacrilegos.

Qui

Qui se neque edictis nostris, neque ullis legibus
Teneri existimant: qui nos illudendos sibi
Proponunt audacissimi. Mori nos satius est,
Octo. *Quàm non hos indignis modis ulciscamur magistigias*
Sed opportunè huc ad me accedit Achior.
Ex illo quæram quodnam hoc sit hominum genus:
Troch. *Tum quæ eorum sit confidentia, qui maximo suo*
Malo adversus stimulũ, ut aiunt, calcitrare audeant
Hìc illum, dum propiùs accedit, opperiar foris.

ACT. I. SCEN. II.

Achior, Holofernes, Moabus.

Senarii & septenarii Iambici, admistis paucis octonariis.

DUcis Holofernis vocẽ audire visus sum mihi.
Atque eccum: accedam, & colloquar. Salveto plurimùm,
Dux invictissime. Hol. *Salve Achior: pol commodè*
Huc advenisti; nam est, in quo nunc mihi tuâ
Operâ atque consilio sit opus. Ach. *Si in me quid est,*
Princeps honoratissime, quo tibi queam
Prodesse; agedum, impera: quodcunque volueris,
Effectum dabo protinus. Hol. *Hem, laudo: sed est*
quod te rogem.
Ach. *Quid obsecro?* Hol. *Dicam. Cùm omnes, quotquot in his sunt regionibus, (putent:*
Magno metu atque horrore nos sibi extimescendos
Et cùm ex variis locis atq; urbibus undiq; (nus:
Ad nos cuncti accurrant, ac supplices tendant ma-
Quid causæ sit miror, cur præfractũ hoc & pertinax
Apellarum genus, arma adversus nos sibi
Sumenda, ac nostrum imperium contumaciter

Contem-

Contemnendum, atque rejiciendum existiment.
Præterea montes, & viarum angustias
Occupare muniréque conentur potiùs, quàm, Troch.
Quod suo cum exitio nihilominus erit eis
Faciendum postea, sese dedant nobis. Achi. *Dicam hercule*
Quod sentio; & verum dicam, dux ornatissime:
Mentiri enim non est meum. Hol. *Agè, loquere:*
Nam audire gestio. Ach. *Populus hic, contemptis diis*
Deabúsque omnibus, quos diversos regionibus
In diversis alii colunt, unum Deum,
Cœli terræq; conditorem, veluti illi sibi
Persuadent, observant, & venerantur religiosissimé.
Cujus præcepto olim obsequentes, cùm fames
Ingens totum terrarum urgeret orbem, ex patria
Procul in Ægyptum se contulerunt. Atque ibi
Per quadringentos annos, aut eo amplius, (*dis:*
Miris eorum soboles ac propago amplificata est mo-
Dein cùm iniquâ atque intolerabili tyrannide
Regis premerentur, opem & subsidium sui
Dei precibus imploraverunt supplices.
Qui ipsorum misertus, variis & inauditis cladibus Troch.
Totam Ægypti regionem ità afflixit, ut eos,
Necessitate tandem rex coactus, missos fecerit.
Quos tamen haud multò pòst, mutatâ in diversum sententiâ,
Armatâ cùm insequeretur manu, in mari, quod pervium his
Effecerat Deus, refluentibus aquæ fluctibus,
Unà cum Pharaone totus interiit exercitus.

In quo equidem Ægyptiorum interitu isthuc fuit
Memorabile, quòd nè unus quidem superfuerit,
Scaz. *Qui tantæ cladis nuncius esse posset. Mox*
Montosa ac solitaria ingressi loca, cùm cibi
Catal. *Et potûs inopiâ laborarent, amari*
Fontes divinâ eis sunt edulcati gratiâ:
Panísque, quo se exaturaverunt affatim,
Troc. 2 *E cœlo illis nunquam audito depluit modo.*
Porrò, quod magìs etiam est mirandum, inermes
Cùm essent, hostes tamen vicerunt quoslibet,
Deo pro ipsis pugnante. Neque unquam rex fuit,
Aut princeps aut monarcha quispiam, licèt
Opibus & copiis fuerit adjutus maximis,
Qui non adverso Marte, & infeliciter
Planè cum eis bellum gessit, dum se suo
Troch. *Morigeros atque obsequentes præberent Deo.*
Quem si quando sprevissent (quod quidem ab eis
factum est sæpius)
A quovis sunt superati ac debellati protinus.
Quare priusquam illos adoriaris, hæc (quiras
Scaz. *Quo pacto se habeant, mi domine, velim omnia in-*
Et perscruteris seduló. Quòd si in Dei
Sui cultu etiam nunc eos persistere intellexeris,
Troch. *Frustra te fatiges, atque actum, quod aiunt, (um*
Agas: cùm vinci, aut superari nequeant, donec De-
Istum, de quo dixi, propitium habent sibi.
Hol. *Vah sacrilege, næ ego te pro istis dictis exerce-*
bo probé.
Mo. *Dignus pol est, qui indignis intereat modis.*
Ach. *Commovi: væ misero mihi!* Hol. *Quid tecum*
musstas,

Scelus?

Scelus? Ach. *Nihil hercle, mi domine, nisi quòd consilium liberum*
Oportere esse existimo: neque graviter,
Aut iniquo animo ferendum, si quid fortè sit
Dictum, quod placet minùs. Hol. *Etiam loqui* } Troch.
Mecum audes, aut quicquam mutire, verbero?
Agedum, jam faxo experiaris, quàm sit potens
Ignavorum istorum Deus, quem tu mendacibus
Vanisq; nimiùm hîc nobis vexisti præconiis. (*scio.*
Ach. *Me miserum! qui nunc quamobrem accuser ne-*
Hol. *Ah! nescis impudens? jamjam faciam ut scias.*
An tu me, nebulo, dignum putas, quem irrideas,
Et quem tam apertè fallere incipias dolis? (*viros*
Ehodum, comprehendite illum, & ad Betulienses,
Istos fortes, si diis placet, atque strenuos,
Vinctum deducite; ut cum illis intereat, & suo malo
Discat, in universo terrarum orbe, præter Troch.
Assyriorum regem, nullum usquam reperiri Deum.
Ach. *Heu me infelicem! Quid feci, aut quid commerui, obsecro?*
H. *Abripite eum, inquam: quid statis stipites?* M. *Nisi*
Sequitur, pugnos in ventrem ingerite venefico.
H. *Scelerate, tu tuo indicio quasi sorex periisti hodie.*

ACTUS I. SCENA III.

Thraso, Labrax, Achior.

Ejusdem generis versus.

QVid restitas? vah! sequere sceleratissime,
Nisi obtorto collo te malis protrahi.
L. *Cessator, perge. Ah! crucior mihi deesse baculum,*
Quo scapulas huic conteram impurissimo. Troch.

Ach. *O indignum facinus! quid peccavi miser?*
Th. *Tace nequam.* A. *Si illum, qui ex animo consulit,*
Affligendum & perdendum existimat; quid faciet ei,
Scaz. *Qui aut damnum dederit, aut malum?* Lab. *Vetus dictum est,*
Malum consilium consultori pessimum.
Idque adeò miror, quomodo tam ineptum quid tibi
In mentem potuerit venire, homo stultissime.
Ach. *Ut res est, dixi, atque hercule id quod sentio:*
Et me nihil mentitum cognoscetis postea.
Th. *Nugæ sunt, quas adfers, meræq; fabulæ.*
Lab. *Mihi pol quidem non fit verisimile, neque commentum placet.*
Sed agedum, properemus. Rursúsne restitas,
Ignave? pugnum, nisi sequeris, in os impingam tibi.
Ach. *Næ ego sum infelix, qui pro consilio bono*
Tam malam ineo gratiam! Th. *Quid gannis, impu-*
Pretium fers ob stultitiam te dignissimum. (dens?
Ach. *Isthuc quidem malim, quàm ob peccatum; nam,*
quod sciam,
Mali pol commerui nihil. Lab. *Tún' te nihil*
Commeritum dicere et damnum audes, furcifer?
Qui hos Israelitas homines ignavissimos,
Scaz. *Nullis aut copiis, aut viribus vinci,*
Aut superari posse asseris? Dignus pol qui in crucem hinc
Absque ulla abripiaris mora. Thr. *Vah! non vides*
Quantâ & regem Assyriorum invictissimum,
Et Holofernem fortissimum nostrum ducem
Afficias contumeliâ, cùm contra imbelle hoc hominum genus

Ne-

Nequicquam nos pugnaturos prædicas: quibus Troc.S
Jam totus terrarum orbis victas præbet manus, 2. Cat.
Et quorum vim nullæ usquam nationes sufferunt?
Lab. *Sapienter pol quidem à nostro duce factum existimo,*
Atque adeò ex re tua: qui ab his, quorum potentiæ
Opibúsque diffidis, te distrahendum censuit;
Et ad eos ablegandum, qui insuperabili
Virtute præditi, se adversus nos, & te suum
Patronum, defendent atque tuebuntur optimè.
Sed nescio quos huc procul adventare conspicor,
Fundis armísque instructos. Ex Betulia
Urbe huc illos speculatum exivisse arbitror.
Nos ad latus hujus montis, si videbitur,
Secedamus, parúmq; isthác à recta flectamus via:
Nè pauci temerè in multorum incurramus manus. Troc.S
Thr. *Placet, agè, propera, atque os vide utì comprimas, scelus.* 2. Cat.
Vah! quid cunctare? move te, inquam, carnifex. Troc.
Ach. *Moveo hercule seduló.* Thr. *Video, sed promoves nihil.* Catal.
Ehem Labrax, neque hîc morandum nobis diutiùs,
Neque propiùs ad urbem accedendum existimo.
Quare arbori isti, quam haud procul hinc abesse conspicis,
Manibus atq; pedibus alligatum eum relinquamus, Scaz.
Nobísque consulamus in tempore. Lab. *Agedum, placet: in pedes*
Nos nunc conjiciamus, quantum possumus. Th. *Agè,*
Præcurre: consequor.——

ACT. I. SCEN. IIII.

Achior, Sadocus, Melchias.

Ejusdem rationis versus.

——Eheu miseriam! itáne me hîc
Dimet. *Relinqui solum, aut à feris*
Dilacerandum, aut inediâ perituru propediem?
O barbaram crudelitatem! ô pectora
Quavis immaniora tigride! Sad. *Eho Melchia,*
Satis pol, satis inquam procul jam progressi sumus:
Nam vereor, si pergamus ire longiùs,
Nè ab hostibus circumventi pereamus infeliciter.
Mel. *Nihil adhuc nobis periculi est.* Ach. *Sed propiùs huc*
Ad me in valle isthac accedentes video, nescio
Quos; vocem hercle intendam, & eorum, quicunque sunt,
Troch. *Implorabo opem. Si pereundum est, manibus*
Hominum, quàm laniatu ferarum me malim mori.
O populares, accurrite, mihíque
Auxilium ferte misero, accurrite obsecro,
Troch. *Atque infelicis vos misereścat mei.*
Mel. *Quem hîc audio vociferantem, & calamitatem deflentem suam? (hîc*
Deus bone! quid isthuc monstri est? hominem arbori
Ego alligatum esse video. Sad. *Eho Melchia,*
Video ego quoque. O prodigium! hinc quantum possumus
Fugiamus, & ad urbem rectâ recurramus viâ.
Me. *Mane paulisper, Sadoce.* Ach. *Accedite propiùs,*
Viri humanissimi, & innocenti subvenite mihi.

Sad.

Sad. *Insidias hercule ego hîc nobis positas esse video, Melchia:*
Quare fugiamus, inquam, dum fugiendi datur
Copia. Mel. *Quin accedamus potiùs: nihil periculi est*
Cùm neminem hîc videamus uspiam. Sad. *Nequeo satìs*
Mirari, neque conjicere quid rei siet:
Nisi quicquid est, ad illum ego isthùc accedere non audeo:
Nam insidias metuo nimis. Ach. *Adeste sodes* Catal.
Viri, omnémque ex animo abjicite formidinem:
Nihil enim hîc vobis eveniet mali. Mel. *Quæso* Scaz.
Quid tu hominis es, aut quis te alligavit ad arborem
Hanc? & quodnam ob facinus? Ach. *Nullo hercule merito id*
Mihi contigit meo. Sed cujates estis, viri,
Aut quibus venistis è regionibus? Troch.
Mel. *Ex urbe hac proxima speculatum egressi sumus.*
Ach. *Betuliâ?* Sad. *Scilicet.* Ach. *O factum bene! nullos ego*
Pol nunc mihi malim dari. Sad. *Quid ità? cedo.*
Ach. *Dicam: sed hoc utì sciatis priùs volo;*
Me vestrâ causâ indignis hisce esse acceptum modis.
M. *Quid ais? propter nos hæc tibi contigisse prædicas?*
Ach. *Ità est profectò ut dico: solvite me, obsecro;*
Rem omnem, utì sese habeat, vobis commemorabo ordine.
Mel. *Hem, solvamus eum, ac disrumpamus vincula.*
Ach. *Gratiam habeo vobis, & quoad vivam habiturus sum maximam:*
Et majorem etiam precor utì vobis referat Deus.

Sad. *Probum esse te tua indicio est oratio,*
Quæ cujusque ut vita est declarat maximé.
Sed nunc eloquere sodes, quod promittebas modò,
Tro.S. *Cùm nostrâ causâ hæc te passum diceres.* (*cule*
Catal. Ach. *Faciam, atq; lubens quidem: sed nimis ego her-*
Vobis metuo malé. Sad. *Quid ità?* Ach. *Nescitis quo*
in malo,
Et in quanto periculo sitis miseri. Me. *Mitte, obsecro*
Ambages, rémque omnem uno verbo nobis expedi.
Iam.S. Ac. *Longum foret, si hîc vobis commemorem omnia.*
In urbem vestram me deducite potiús:
Ibi convocatis civitatis proceribus, (*bé:*
Rem omnem vobis narrabo ordine. Sad. *Mones pro-*
Atque ideo tibi libenter hîc obtemperaverimus.
Ach. *Bene* (*moram.*
Pol facitis. Agedum, properemus: res non patitur

ACT. II. SCEN. I.

Ozias, Achior, Joachimus.

Trochaici senarii & septenarii catalectici.

PRô Deum immortalẽ! facinus indignũ! Achior,
Quid narras? actum est, siquidem tu hæc vera
prædicas. (*tum.*
Iam.O. Ach. *Est ut dixi, Ozia: putes hominem furore perci-*
Oz. *Heu me miserum! itáne obstinatè operam dat, ut*
Nos affligat innocentes? Ach. *Quin ego jam brevì*
Hîc eum futurum cum omni exercitu esse existimo.
Iam.S. Joa. *O efferam hominis immanissimi dementiam!*
Ah! nullóne nos pacto tyrannidem,
Acat. *Ac crudelitatem illius evitare*
Poterimus? Ach. *Joachime, quid cum illis agas*

Qui

Qui neque jus, neque bonum, neque quid æquum sit
sciunt:
Nec quicquam faciunt, nisi quod lubet. Ozi. *Ehcu*
miseriam! ut nihil
Est diuturnum, aut stabile in rebus mortalium!
Jam aliquot hîc annos in pace, ac sine periculo
Viximus: at ecce rursus de improviso exoritur hîc Iam.S.
Holofernes, homo importunus pol, atque impius,
Qui hoc unum studet, húcque omnibus incumbit vi-
ribus, (*cibus:* Tro.O.
Quò hanc nobis tranquillitatem extorqueat infeli-
Nósque feritate discruciet & excarnificet suâ.
Cùm tamen à nobis ei nulla unquam orta sit
Injuria, sedulóque caverimus hactenus,
Nè illum aut dicto, aut facto offenderemus. Joa. *Ah!*
Quis pectore tam duro, atque adamantino est,
Cui non lacrymas isthæc excutiat calamitas?
Verùm quid agemus nunc, aut quid consilii capiemus Acat.
Ozia? Ozi. *Nescio hercule, nisi hoc unum, quod fors*
feret,
Ut forti atque magno animo feramus: & in Deo
Omnis spes sit nobis. Joa. *Hem! piè atque fortiter;*
Laudo: nam si ille opitulari dignetur, facillimè
Hominis impotentis & furiosi declinabimus
Atque avertemus injurias. Nihil enim agit,
Ac frustra se defatigat, cum Deo
Quisquis pugnare parat. Idq̃, adeò re ipsâ frequenter Acat.
Experti sumus. Ozi. *Scio isthæc esse ità ut* Sen.Ca.
Dicis, Joachime: & tamen quando in mentem mihi
Nostra veniunt delicta, haud mediocriter vereor
miser,

Nè

Nè ille nos deserat, & ab hoste immani atque effero
Superari sinat. Joach. *Peccavimus hercule*
Frater, fateor, ac pœnam commeruimus gravissimã.
Iamb. *Sed resipiscamus, & quod perpetravimus*
Crimen agnoscamus atque confiteamur supplices:
Nullum est delictũ, cui non benignè ignoverit Deus,
Siquidem ex animo ejus pœnitere nos conspexerit.
Ozi. *Verè tu pol isthuc dicis, atque ut te decet.*
Quapropter nihil jam nobis restare arbitror,
Nisi ut ad divinam confugiamus clementiam,
Iamb. *Anteactæ vitæ deplorantes crimina:*
Hoc unicum in his nostris calamitatibus (mo.
Confugium, hoc tutum salutis nostræ asylum existi-
Cæterùm tibi, Achior, pro indicio gratias
Agimus maximas, animóque infracto uti
Sis, oramus. Insaniat Holofernes, suísque
Contumacibus verbis atque minis impiis
Cœlum territet: nihil efficiet; modò, quod fore
Confido, Deum propitium habeamus nobis. Ach. *Hoc*
quidem (adeò quia id
Hercule haud dubium unquam fuit mihi. Atque
Futurum prædicabam, ille indignatus, huc
Me ad vos protrahi jussit: idem & vobis, & mihi
Iamb. *Exitium minitans. Quæ quidem omnia, ut memi-*
nisse vos (bé.
Arbitror, intus narravi ordine. Jo. *Meminimus pro-*
Sed nunc intrò, si videbitur, concedamus, &
Acatal. *Cives ex tota urbe in templum convocatos,*
Iamb. *Ad resipiscentiam, delictorúmque pœnitudinem*
Exhortemur seduló. Oz. *Nihil est quod æquè fecerim*
Iamb. *Lubens. Agedum, præcede, sequimur è vestigio.*

ACTUS

ACT. II. SCEN. II.

Holofernes, Moabus, Ammonides.

Ejusdem generis versus.

TAne? nondum quisquam ex ignavissimo Acat.
Isthoc recutitorum grege pacem petitum,
Aut supplicatum nobis advenit? Mo. *Nullus* Iam.8.
Omnino, princeps honoratissime.
Hol. *Quæ est, si non hæc appellanda contumelia est?*
Sed inultum faxo id nunquam auferant. Spero me Acat.
habere,
Quo hos meo excruciem modo. Am. *Frequenter dixi, idémque*
Nunc dico denuo, dux ornatissime,
Nisi audacissimis horum seditiosorum hominum } Iamb.3
Molitionibus omnibus obstiteris modis,
Profectò in magnum aliquod malum temeraria }
Tandem hæc erumpet confidentia. Mo. *Bene hercule*
Ab Ammonide dictum est, prudentérq; admodum: Iamb.
Nam deteriores omnes sumus licentiâ.
Quòd nisi protinus eos adoriamur, illudent, ubi
Nos aut cessare aut languere senserint.
Quare dum licet, & dum consulendi tempus est,
Præfractam horum cohibeamus pertinaciam:
Ulciscamur impurissimos: malè (placet,
Perdamus totum hoc apellarum genus. Hol. *Hem,*
Non pol desinam, neque conquiescam, donec id
Perfecero. Tum autem sceleratus atque perfidus
Achior (vah!) quibus illum exercebo modis?
Quem quidem mihi nunc optârim dari obviàm, ut
Iram hanc omnem in eum evomam: satis id habuero
supplicii,

Dum-

Dummodo illum ulciscar, utì meritus est, mastigi-
am: (*omnia*
Quem ego credo manibus pedibúsque obnixè jam
Facere, magis id adeò nobis ut incommodet,
Quàm ut illis consulat, ad quos stultitiâ est ablega-
tus suâ.
Sed præmium jamjam, si vivo, se dignum feret.
Mo. *Quodvis ego supplicium commeruisse eum ar-*
bitror.
Hol. *Faxo jam mox sentiat. Sed agitedum, utì*
Fortes atque strenuos viros decet: annitiminì
Mecum, ut contumaces hos atque improbos
Iam.S. *Hostes, Judæos scilicet impurissimos,*
Iam.S. *Acerrimè ulciscamur, & efficiamus, ut omnibus*
Exemplo sient: nè quis sit, nos in posternum
Qui aspernari, aut nostra edicta reprudiare audeat.
Iam.S. *Atque adeò in Betulienſibus hisce proximis* (*eò*
Quid noster valeat exercitus jam ostendam. Quin
Iam.S. *Redigam universum istud recutitorum genus,*
Ut quò fugiant, aut ubi delitescant, nesciant.
Nunc itaque vos moneo, atque hortor sedulò,
Nè cujusquam istorum vos misereat: quin potiùs
Diripiatis, mutiletis, prosternatis, ac
Denique trucidetis protinus, quemcunque
Iam.S. *Nacti sitis. Satìs jam, satìs erga nequissimum hoc*
Hominum genus nostra est spectata patientia.
Itaque nunc nihil non experiar, nullúmque non
movebo
Lapidem, ut improbis horum conatibus resistam,
Molitiones inhibeam, retundam insolentiam.
Quin animam relinquam potiùs, quàm non hos, utì

Digni

Digni sunt, ulciscar sacrilegos. Sed satis Iam. S.
Superque jam moratum, ac consultum arbitror: 2.
Maturè facto est opus. Hem, præbete vos viros,
Atq; exercitum omnem ad urbem continuò admove-
Propiùs: paratis semper obfuit dilatio. (te Iam. S.
Am. *Imperio tuo & hîc, & in aliis omnibus*
Sedulò parebimus: impera, ac factum puta.
Hol. *Credo, mox supplicantes aderunt: sed nihil* Iam. S.
Agent: errant, si lacrymis nos flecti posse cogitant. 3.
Jam faxo experiantur, quantum viribus,
Armis, atque virtute valeant, quos illi ùti
Mulieres imbelles illudendos proponunt sibi.
Atque hæc meritò illis accident, cùm evenerint, Iam. S.
Qui nos aspernantur tam illiberaliter. (citu 2.
Mo. *Eia, sic decet.* Hol. *Nunc ergò instructo exer-*
Proximè ad urbem accedamus: Ego, ut strenuum
Imperatorem decet, præibo: vos me consequimini.

ACT. II. SCEN. III.
Ozias, Joachim.

Ejusdem generis.

TÀ me Deus amet, quanto ego magìs magisque
Effrænatam hominis impii violentiam,
Ac crudelitatem barbaram mecum perpendo,
Hoc magìs metuo, nè nos suâ opprimat,
Affligat, vexet, atque excarnificet tyrannide. Iam. S.
Sed commodè Joachimum huc ad me venientem
conspicor:
Hîc eum præstolabor. Joa. *Enimvero nihil locì*
Est segnitiæ, neque socordiæ, quantum hostium
Assyriorum immanitatem intelligo,

Quo-

Iamb. 2. *Quorum impios conatus nisi prohibuerit Deus,*
Eò rem deventuram video propediem,
Ut collum capistro, & servituti, atque jugo
Intolerabili nobis præbendum sit miserrimis.
Iam. Sc. *Sed video hic stantem Oziam, quem quærebam*
Ozia,
Scis quo in metu, & quanto in periculo simus?
Ozi. *Utinam nesciam, Joachime. Deus bone!*
Militum secum huc quantas adducit copias?
Acat. Joa. *Principes fi simus, atque adeò monarchæ,*
Regésque potentissimi; nequaquam pol tamen
Tantæ multitudinis vim atque impetum
Sustinere poterimus. Ozi. *Fuit hercule*
Crudelis semper Holofernes ille atque efferus:
Acat. *Et nunc nil magis vereor, quàm nè quid in nos*
Iratus statuat ac decernat inhumanius.
Joa. *Adeón' impotenti esse animo, nihil suæ isti*
imperans
Iamb. 4. *Libidini, plusquam fatali odio non desinat*
Nos innocentes persequi? Ozi. *Eheu! tantámne*
impiis
Illis hominibus malitiam ac vecordiam
Innatam esse, alienis ut ærumnis & calamitatibus
Gaudeant, atque ex aliorum incommodis
Iamb. *Sua ut conentur comparare commoda?*
Joa. *Nisi me fallit animus, Ozia, haud longè à nobis*
aberit
Infortunium: ità castris hostium undique
Iamb. 2. *Obsessæ, in angustum oppidò nostræ coguntur copiæ.*
Ozi. *Est ut dicis, Joachime: periimus funditus,*
Nisi Deus suâ nos tueatur clementiâ:

Nam

Nam in noſtris rebus nobis præſidii eſt nihil. Iamb.
Joa. *Verè iſtuc quidem abs te dictum eſt, ac ſapienter: &*
Ob id huc omnibus arbitror incumbendum ſedulò,
Ut precibus nobis placatum reddamus Deum.
Qui ſi noſtrarum calamitatum miſertus, Acat.
Succurrere nobis dignetur, facilè vel
Validiſſimis illorum obſtiterimus cohortibus. Iam. T. 2.
Namque id re ipsâ frequenter experti ſumus:
Quando pauci cum plurimis Iam. T.
Congreſſi, victores tamen evaſimus,
Divinâ adjuti ope: nihil enim adverſus Deum Iamb.
Humanæ valent vires, nihil armatorum copiæ.
Tutus eſt profectò, & munitus abunde, hunc qui habet
Propitium ſibi. Quapropter, veluti cœpimus,
Divinam implorare pergamus clementiam.
Spero Deum noſtris placatum lacrymis,
In his miſeriis nos exauditurum ſupplices. Iamb.
Ozi. *Id quidem & ego futurum confido. Sed tempus eſt*
Intrò ut concedamus, & omnes cives ad Deum
Exorandum cohortemur ſeduló. Joa. *Fiat.* Iamb.

ACT. II. SCEN. IIII.

Holofernes, Ammonides, Moabus, Thraſo.

Ejuſdem rationis.

Hanccine ego tam inſignem in nos contumeliam
Impunitam relinquam, Ammonide? vah! mori Iamb.
Me ſatius eſt. Moabe, Thraſo, Labrax, Simalio,
Huc prodite, & præceptis meis parete ſeduló.
Mo. *Ehem, præſtò ſumus, domine, tua ut juſſa*

Exequa-

Exequamur gnaviter. Ho. *Eia, sic fortes viros decet.*
Am. *Quicquid præceperis, effectum dabimus protinus.*
Iam. S. Thr. *Ego quoque pro tuis summis erga me beneficiis*
Hoc tibi debeo princeps illustrissime,
Conari manibus pedibúsque, nullum non suscipere
Laborem, atque adeò capitis periculum
Libenter adire, dum prosim tibi. Hol. *Bene*
Iam. S. 3. *Pol facitis, qui morigeros vos per omnia,*
Atque obsequentes præbetis mihi. Efficiam
Contrà, nè imperatoris benignitas
Vobis ullâ in re videatur defuisse: Atque adeò
Totam hanc civitatem vobis diripiendam,
Vastandam, evertendámque propino omnibus.
Iam. O. Thr. *O liberalitatem maximam!* Hol. *Neque mihi satis erit*
Hanc evertisse urbem; quin quicquid est ubique Judæorum,
Iam. S. *Exagitabo, atque affligam crudelissimè.*
Sept. *Nullius misereri certum est. Atq; audín' Amonide?*
Acat. *Nè pueris quidem usquam inventis, aut mulieribus*
Vos parcere volo: nè sit posthac suâ
Qui nobis negotium facessere audeat
Contumaciâ. Quin quicquid usquam est, sanguine,
Iam. O. *Incendio, luctu, atque singultu complete strenui.*
Senar. Am. *Bonam hercle rem imperas, factúque facillimam.*
Hol. *Nunc autem quo pacto minimo id negotio,*
Scaz. *Atque sine ulla nostrorum militum cæde*
Efficere poterimus, commemorabo: vos modò
Auscultate, atque aures præbete attentas mihi.

Mo.

Mo. *Arrexímus utraſque, vel ad nutum tibi*
Obſecuturi ſeduló. Hol. *Aquarum ductus, ac fontium*
Tubos ab urbe ſtatim avertendos eſſe cenſeo. Iamb.6.
Am. *Conſilium callidum, placet. Id ſi effeceris,*
Aquæ penuriâ interituros illos arbitror
Propediem. Neq; nobis eorum mœnia oppugnanda erunt,
Neq; cum illis dimicandum unquam. Hol. *Si quis aquatum egredi*
Ex urbe auſus fuerit, eum comprendite,
Et mille excarnificatum trucidate modis.
Sed aſtu rem videte ut aggrediamini, Iamb.
Nè præſentiant. Am. *Probè curavero:*
Nam quo pacto iſthuc ſoleat fieri, optimè
Calleo. Thr. *Quin ego quoque in rebus iſtiuſmodi*
Jam ætatem pol contrivi meam. Tum hoſtibus
Conſilia præripere, inſidiari clanculum, Iamb.3.
Occultis illorum obſiſtere molitionibus,
Ex langiari exercitatione, atque uſu, nunc mihi
Eſt notiſſimum. Hol. *Optimè hercule facitis,*
Qui imperatoris veſtri virtutem imitati, viros
Vos acres præbetis, atque ſtrenuos.
Mo. *De deditione jam illos in urbe ſeduló*
Agitare inter ſe auguror. Et ſapiunt, meâ
Quidem ſententiâ, qui ſeſe nobis vivos dedere Iamb.3.
Malunt, quàm ad unũ omnes miſerè obtruncarier.
Hol. *Quamvis ſe dedant, non tamen vivent nequiſſimi.*
Quin oſtendam eis potiùs, quid ſit periculi
Illos ſpernere contumaciter, quos, cùm volent,

Iamb. *Placare nequeant. Sed satis hîc cessavimus diu:*
In castra quisque jam ad suos se recipiat
Protinus: atque illa, quæ præcepi, sine mora
Videte ut exequamini. Thr. *Fiet.* Hol. *De aqua*
Ab eis avertenda dico. Mo. *Meminimus probé.*

ACT. III. SCEN. I.

Joachimus, Ozias, Melchias.

Iambici senarii & septenarii, admistis paucis octonariis.

NUnc quod semper metui, & de quo nimis fui
Sollicitus infelix, evenisse audio.
Nulli sumus. Quid, obsecro, jam nobis aliud restat, nisi
Ut aquæ inopiâ omnes pereamus miserrimi? O Deus! (ras
Hæccine vides, & pateris? At opportunè eccum fo-
Oziam egredientem conspicio. Tristis est, eadem
Hæc rescivit mala. Ozi. *Hei mihi! quantis in calamitatibus*
Versamur miseri? actum est. Sed hiccine Joachimus est,
Quem huc ad me accedentem video? is est ipsus. O
Joachime, ô mi frater, quid agimus nunc, aut quid das consilii?
Cedó. Joa. *Nescio hercle: nam pejore res loco esse non potest,*
Quàm in quo nunc est sita. Ozi. *Ah! itáne de averso aquæ*
Ductu rem, quomodo se habeat, intellextín'?
Joa. *Omnia.*

Sed

Sed eccum Melchiam huc ad nos properare conſpicor.
Vide ut perturbatus ſiet. Eadem hæc, quæ nos, malè
Habent virum. Mel. *Væ miſero mihi! nunc illud eſt,*
Quòd ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic graviſſimo malo ſalutem
Quærant, auxilii nihil adferant. O invidentiam! Troch.
Utrùm ſtudióne id habet, an laudi ſibi fore
Exiſtimat, ſi nos perdiderit innocentes? O Deus,
Serva atque tuere nos miſeros. Sed video quos
Volebam. Eho fratres, quâ ſpe, aut quo conſilio fretì ſumus?
Joa. *Ah! Melchia, neſcio: niſi, quod ſors fert, feramus fortiter.*
Mel. *Præ formidine pol mens inhorreſcit mihi,*
Cùm, quàm afflictæ res noſtræ ſint ac perditæ,
Reminiſcor miſer. Hem, quò redacti ſumus?
Ozi. *Animo*
Bono ac forti oro utì ſis, frater: ſpero Deum
Suâ nobis ſubventurum clementiâ.
Mel. *Spero ego pol quoque: ſed nè hæc ſpes nos fallat, nimis*
Metuo infelix. Tum quoties hominis efferi
Immanitatem mecum perpendo, animus præ metu,
Quod dici ſolet, in genua concidit mihi. Neque id Dimet.
Immeritò certè, ut arbitror:
Nam poſtquam tam crudeliter egerit cum iis,
Qui ultro ſeſe illi dediderunt; quid faciet
Nobis, qui conſtanter ei reſtitimus hactenus? Troch.
Utì lupus famelicus in agnos, ità
In nos ſuâ ille ſæviet tyrannide.

Joa. *Scio id futurum, Melchia, siquidem ille urbem*
ceperit.
Sed impios effrenati hominis conatus Deum
Frustraturum confido. Mel. *Utinam isthuc fiat: sed*
vide
Etiam sodes, nè vanâ lactemur spe, Joachime.
Joa. *Non*
Fiet. Deus ad tempus nos affligi, non extingui sinet.
Ozi. *Tum si omnino moriendum sit, qui pro religione,*
Pro libertate, pro salute patriæ,
Joach. *Pro aris atque focis perit, haud pol interit.*
Itaque forti ac tranquillo animo ut sis, obsecro.
Malum ego homini nullum præter culpam accidere
posse arbitror:
Eam si vitemus, quicquid nobis evenerit,
Moderatè ac patienter ferendum, non culpandum
est, Melchia.
Mel. *Rectè; sed nè aquæ inopiâ afflictemur, atque*
postea
Etiam omnino pereamus, non mediocriter
Solicitus sum miser. Joa. *Potin' ut timere desinas?*
Quid, obsecro, hac solicitudine, nisi malum tibi
Conduplicas? cùm idem vel nolenti sit tolerandum
tamen.
Ozi. *Verè hoc quidem, atque utì se res habet, est*
dictum Melchia.
Quare adversa hæc si animo patienti tulerimus,
Pòst, nisi me mens fallit, fruemur prosperis.
Mel. *Faxit ità Deus.* Joa. *Faciet, tu modò fac sis*
animo bono:
Et nobiscum Deum precare, ut nos suâ

Tueri

Tueri ac conservare dignetur clementiâ.
Mel. *Fiet: nam talis mihi vestra videtur esse oratio,*
Ut, si refrager pertinaciter, peccare me putem.

ACT. III. SCEN. II.

Holofernes, Ammonides, Moabus.

Ejusdem generis versus.

JAm tranquillo animo demum exeo foras, cùm eò
Redactos pertinaces hosce apellas conspicor,
Ut aquæ penuriâ miserè eis pereundum sit propediem.
Ego pol nunc illos sic ulciscar mastigias,
Ut nè impunè in nos illusisse videantur. Vah! nescio
Quos illi nos homines esse arbitrentur, qui Scaz.
Tantam sibi contumaciam feliciter
Cessuram credunt. Næ illi vehementer errant, } Troc.
Siquidem nostram pristinam patientiam, }
Quâ turpiter abusi sunt hactenus, sibi
Perpetuam pollicentur fore. Sed eccum Ammonidem,
Et Moabum. Am. *Opportunè pol, atque in ipso tempore*
Hîc astabas, domine: nam te quæsitum exieramus foras.
Hol. *Quâ gratiâ? cedó.* Am. *Dicam: dum manè admodum*
Diluculo per tota deambularemus
Castra, unumquemque ducem ac militem officii sui Scaz.
Admonentes seduló: móxque ad civitatem
Propiùs cùm aggressi essemus, munitiones hostium ac

Propugnacula ut contemplaremur accuratiùs:
Deprehendimus alios quosdam etiam nunc civibus,
In collibus urbi proximis, superesse fontes: omnibus
Quos illi communiverant conatibus, magìs
His in montis radice positis, quàm armis confisi suis.
Quapropter, nisi & ab his eos arcendos longiùs,
Ac diligenter propulsandos protinus
Curaveris, pol frustra hìc, atque adeò magna cum infamia &
Dedecore multos desidebimus dies.
Hol. *Quid audio? atqui existimabam omnem jamdudum eis*
Aquam esse præreptam penitus. Mo. *Crediderat ego id*
Quoque: &, nisi ipse ex illis fontibus eos clanculum
Catal. *Aquam haurientes, atque in urbem deferentes*
Hisce oculis vidissem modò, nunquam crederem.
Cui malo nisi remedium statim tua
Invenerit prudentia, actum agimus: procaciter
Illudent, si id nos aut negligere, aut impedire non
Posse intellexerint. Hol. *Ego isthuc facilè impediero:*
Dabóque operam, ut quæ nunc certa illis consilia
Videntur, incerta dubiáque reddantur omnia.
Quin mihi sic stat sententia, potiùs animam
Troch. *Me relicturum meam, quàm non hanc urbem everterim,*
Solóque æquaverim planissimé. Am. *Eia! sic decet.*
Hol. *Neque horum clade atque interitu contentus ero:*
Verùm universum illum recutitorum gregem
Ad seditionem natum extirpabo radicitus.

Multa

Multa illos hactenus malè mea docuit facilitas:
At nunc faxo illius ut experiantur ſævitiam, cujus
Gratiâ atque lenitate abuſi ſunt procaciter. Troch.
Neque à quoquam me exorari ſinam, quin pro Scaz.
Tam inſigni iſthac audacia Dimet.
Illos, uti digni ſunt, ulciſcar ſacrilegos.
Malim me crudelem, quàm diſſolutum in hos videri-
rier.
Nam niſi maturè eorum reſtiterimus pervicaciæ,
Ferociam cohibuerimus, retuderimus inſolentiam;
Ad extremum, quæ illorum eſt confidentia, nos quoq;
Urbéſque noſtras oppugnatum venient audaciſſimi.
Mo. *Iſthuc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt*
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt,
Multò antè proſpicere. Hol. *Id ducis eſt officium:*
hoc qui nequit,
Fatetur ſe indignum imperatoris nomine. Sed nunc
ſine
Mora diſpoſitis paſſim præſidiis in montibus, fontes Scaz.
Eos omnes aut obſervari, aut obturari juſſero.
Am. *Iſthuc rectè, laudo.* Hol. *Vos me hàc conſequi-*
mini.

ACT. III. SCENA III.

Ozias, Joachimus.

Ejuſdem generis verſus.

PRofectò quantò ego magìs magíſque ferociam,
Viréſque invictas horum hominum, tum imma- Catal.
nitatem,
Et impatientiam, atque adeò crudelitatem

Ducis hujus effrænati barbariq; mecum cogito, hos
Magis metuo infelix, nè hæc nobis infeliciter
Cedat confidentia: quâ freti, tantis copiis
Resistere ansi fuimus hactenus. Neque
De ulla alia re magis nunc solicitus sum, quàm de
aqua
Troc.2. *Nobis conservanda in fontibus hisce proximis.*
Sed nè & hanc nobis præripiant, quemadmodum
Reliquos aquarum rivos procul ab urbe averterunt,
nimis
Dimet. *Hercule ego nunc vereor miser.*
Quod si contingat, actum est de vita atque salute
omnium.
At ità me Deus amet, ut ego nunc non tam meæ
Vitæ, cujus major pars jam exacta est mihi,
Troch. *Quàm religioni nostræ, quæ nobis maximæ*
Curæ esse debet, quàm uxoribus, ac liberis
Timeo. Quos illi indignis violatos modis,
In servitutem perpetuam abripient sibi.
Sed, nisi me oculi fallunt, Joachimum huc accedentem conspicor.
Vel ex solo illius vultu, in quàm afflicto rerum statu
Dimet. *Sumus, videas facillimé.* Joa. *Ut*
Nihil quietis est in pectore! dum advenio,
Cœpi egomet interim mecum rem aliam ex alia
Troch. *Cogitare, & ea omnia in pejorem partem, ut ì*
Fit, ubi quid in animo solet esse molestiæ.
Quid multis? quo magis hujus hominis impii
Crudelitatem mecum expendo, ac considero
Tyrannidem, hoc mihi mens inhorrescit magis.
Catal. *Eheu! lacrymo: quæ posthac est futura vita,*

Cùm

Cùm tam gravis, támque misera in mentem venit
Servitus? At Oziam non procul hinc astare video. Troch.
Ozi. *Prior ego illum compellabo. Hem Joachime,*
quo in statu
Sunt res ac fortunæ nostræ? Eheu! quid taces?
Aut quid suspiras, obsecro? Joa. *Ozia mi, mi frater,*
nihil
Ego nobis miserius esse arbitror: quibus undique Troch.
Validissimo hostis barbari obsessis exercitu,
Nulla usquam aut resistendi aut elabendi datur Troch.
Copia. Ozi. *Eandem etiam hîc ego calamitatem*
doleo miser.
Sed nescio quem procul exanimatum ad nos accurrere video.
Perii: quid sibi vult tam præceps hominis cursus?
quam timeo nè
Ille nunc tristissimam nobis rem nunciet! Troch.
Joa. *Idem & ego futurum auguror, adeò animus*
formidine
Ac terrore obstupuit mihi.——

ACT. III. SCEN. IIII.

Melchias, Joachimus, Ozias.

Ejusdem generis.

——*Eheu! vix sum compos animi, ità*
Usq; currendo sum defatigatus miser. (riculo} Troc.2.
Pedibus pol magnam habeo gratiam, qui me ex pe-}
Tanto surripuerunt. Sed ubi nunc Oziam (chias
Nostræ urbis principem reperiam cogito. Joa. *Mel-*
Est, & te nominat: appellemus. Ozi. *Heus, heus*
Melchia.

Mel.

Mel. *Quis homo est qui me? Eho! teipsum quærebam, Ozia.*
Hem, tu quoque hîc aderas, Joachime? non prævideram
Te, ignosce. Joa. *Quidnam est quòd ità trepidas, aut quid exanimatus es,*
Obsecro? cedó. Mel. *Actum est, periimus miseri.* Ozi. *Istud avertat Deus.*
Mel. *Nescitis quantum ego vobis adventu meo*
Nunc apportem mali. Joa. *Eheu miseriam! facilè quidem*
Isthuc futurum, cùm te accurrentem procul
Conspiciebamus, augurabamur modó.
Mel. *Ad restim jam quidem res nobis devenit planissimé.*
Ozi. *Væ nobis miseris! sed narra sodes quid sit mali.*
Mel. *Hostes, omnibus undiq; obsessis fontibus, aquam*
Troc. 2. *Universam præripuerunt nobis.* Ozi. *O Deus!*
Quid ego audio? actum est, siquidem tu isthæc vera prædicas.
Mel. *Verissimum esse reperietis quod nuncio.*
Nam clanculum modò ad hauriendam aquam dum exeo, priùs
Quàm ad ullum pervenissem fontem, circumventus undique,
Ex insequentium manibus vix effugi miser.
Ozi. *Væ nobis infelicibus! ut animus in spe ac formidine*
Usque antehac attentus fuit, ità postquam adempta spes,
Lassus curâq; confectus stupet. Mel. *Eheu miseriam!*
Quid facimus nunc, aut quid das consilii, Ozia? Ozi. *Neque*

Quid

Quid consulam, neq; quid nobis faciendum sit scio.
Joa. Deum immortalem! quàm ego nunc totus dis-
spliceo mihi!
Nullos credo usquam nobis miseriores vivere.
Sed intrò, si videbitur, nunc concedamus, ut, omnibus
Civitatis nostræ convocatis optimatibus, Troch.
Consilium unà capiamus, quid nobis potissimùm
Opus facto sit. Ozi. Ut lubet; præcede, sequimur:
O Deus,
Serva obsecro, atque tuere nos miserrimos.

ACT. IIII. SCEN. I.

Ozias, Joachimus, Melchias, Sadocus.

Ejusdem generis versus.

MUltos jam lamentando flendóque exegi dies:
Adeò ut oculi lacrymis cæcutiant mihi.
Præterea corpus longiori elanguit inediâ:
Quin genua labant, pedésque vix suo
Sunguntur munere. Dein cùm de religione Catal.
Et impios hosce homines planè extirpanda, de uxo-
ribus
Ac filiabus constuprandis, tum de liberis (gito,
Nostris in servitutem hinc abducendis mecum co-
Dolor is mihi multò omnium est gravissimus.
Atque hanc calamitatem, & miseriam, quo modo
Nunc effugiamus, equidem nescio: cùm aquæ penuriâ
Jampridem tota laboret civitas, cisternis omnibus,
Quæ intra mœnia sunt, ante aliquot dies planè Scaz. 2.
Exhaustis. Atque ideo nihil metuo magis, quàm nè
Cives, extremâ necessitate concitati, Troch.
Vim nobis faciant, atque ad deditionem cogant. Sed
quid hoc? Papæ,

Papæ, quantum hùc hominum accurrere video multitudinem!
Locus hic vix ceperit. Quid faciam nescio.
Joa. *Prohibete tumultum, fratres, atque quieto animo estote, obsecro:*
Et quod Deus nostris offensus criminibus
Nobis immittit, patienter feramus, atque fortiter.
Mel. *Quam tu nobis patientiam, Joachime, quam*
Commemoras fortitudinem, cùm in tantis calamitatibus (*fort*
Versemur miseriis? Joa. *Spero Deum nobis adjutorum*
Sad. *Isthuc quidem omnes speravimus hactenus: sed nunc vides,*
Opinor, quàm miserè hæc nos spes fefellerit. (*to*
Sed ad Oziam, ubi te facturum dixisti, nos deduc.
Sciamus quidnam nobis faciendum siet.
Joa. *Agite, sequimini. At eccum, non ità procul hinc eum* (*nunc*
Stantem video. Ozi. *Deum immortalem! quid ego*
Respondeam, aut quid consilii dem nescio:
Ità conturbatæ sunt omnes rationes mihi.
Sad. *Quid nunc ais, Ozia? viden' nos consiliis tu*
Miserè impediriet? eòque redactos esse, ut (*bo*
Mors nobis vitæ præferenda siet? Ozi. *Respirate, a*
Animo estote, obsecro. Deus etiamnum vivit, cui
Nos nostráque omnia curæ esse experti sumus sapientissime.

Troch. Mel. *Jampridem nostris delictis ille offensus, auribus*
Obturatis nos spernit, & aversatur supplices.
Ozi. *Peccavimus, fratres, confiteor id quidem, &*
Malo gravissimo, atque adeò exitio digni sumus.

Se

d spera tamen Deum nostrî misertum, hunc lu-
ctum in gaudium (sunt
obis communtaturum propediem. Sa. Isthæc verba
uibus os nobis sublevisti hactenus: nunc in Scaz.
m rem rediisse videmus locum, ut urbs hostibus
mjam dedenda sit nobis. Namque ità jubet
ecessitas, durum telum. Et pol satius est, meâ
uidem totiúsque populi sententiâ, (um,
e captivi nostrum colamus atq; veneremur De-
uàm religione extirpatâ, per maximam
nominiam, dedecus atque opprobrium intereamus Catal.
nnes. Ozi. O conditionem infeliciſsimam!
oa. Durum quidem: sed levius fit patientiâ
uicquid nequit mutarier. Ozi. Auscultа, obsecro,
doce, vósque omnes, qui huc veniſtis, fratres; Ad
fortiter
sistendum hostibus exhortatus sum vos hactenus:
quidem animo, quòd certò confidebam, Deum
uà nobis subventurum clementiâ. Id
uoniam nondum accidit, oro atque obtestor vos
omnes, ut dies (animo
ntàm quinq; patienter ferre pergatis, quæ magno
forti sustinuisſtis hactenus. Spero interim
eum opitulaturum nobis. Quòd si diebus Catal.
is quinque exactis, nondum precibus lacrymísque,
quas
ne intermissione effundendas puto,
ivinam consecuti fuerimus clementiam,
è unum quidem urbis deditionẽ remorabor diem.
gite, atque hac in re vos prabete morigeros mihi.
el. Si quidem quinque, verùm nè fiant isti viginti
Dies.

Dies. Ozi. *Profectò non plus quinq*, *aut.* Sad. *Au*
nihil
Moramur. Ozi. *Non fiet, tantùm hoc permittite,*
Vos exorem. Mel. *Pol virtus tua nos monet, Ozia*
ut tibi,
Rem quanquam gravem atque difficilem petenti,
Parèamus: nisi quid dissentitis, fratres. Sad. *Ag*
dum, tibi
Concedimus: sed hac quâ dixti conditione, Ozia.
Ozi. *Sic fiet. Ite nunc intrò, & divinam, utì hact*
Feciſtis, pergite implorare miſericordiam. (*n*
Feliciùs hæc res quàm arbitrabar ſucceſſit mihi:
Troch. *Quando commodè loquendo quinque etiam nunc in*
petràvi
Dies: interea ſpero aliquid eventurum boni.
Quòd ſi intra iſtud tempus Deus nondum nob
ſubvenerit,
Troch. *Actum erit: neque quicquam nobis reſtabit miſeri*
niſi
Ut nos tyranno huic dedamus impio.
Quod ut prohibeas, avertáſque, oro te, mi Deus,
Troc. 2. *Maxima quidem noſtra ſunt peccata: ſed tua*
Longè major eſt clementia: quâ potiſſimùm
Scaz. *Tum demum auxiliari ſoles tuis, cùm omni*
Præſidio, omniſque humanâ deſtituti ſunt ope.
Id obſecro ut nunc nobis eveniat Deus.
Sed éſtne hæc Juditha, quam multis ſtipatam urbi
primatibus,
Ac presbyteris, huc ad me feſtinantem conſpicio
Ea pol
Eſt ipſa; miror quid ſiet; nec temerè eſſe arbitror.

ACTU

ACT. IIII. SCEN. II.

Juditha, Azarias, Ozias.

Ejusdem generis.

Quid isthuc est, fratres? Itáne quinto abhinc exacto die
Ozias impiis his nos dedendos censet hostibus?
Aza. *Ità quidem res habet, ut dixi, Juditha.*
Sed eccum ipsum stantem pro foribus: nunc eum
Præsentem adoriaris licet, quem absentem incusâsti hactenus. (dem
Jud. *Id faciam, ac confidenter quidem: quandoqui-* Troch.
Errare, atque adeò (ut pace illius istud dixerim)
Peccare mihi videtur gravissimé. Ozi. *Quisnam, obsecro,*
Est ille, quem errâsse ais, & peccati insimulas? cedò, Juditha.
J. *Dicam, Ozia. Tu es ille, quem deliquisse graviter*
Existimo. Ozi. *Quid itá? dic sodes: non enim*
Intelligo. Jud. *Non? hem!* Ozi. *Non profectò.* J. *At faxo jam ut*
Intelligas. Ozi. *Si peccavi, soror, non causam dico, quin*
Quod meritus sim feram. J. *Tún' tempus aut diem,*
Quo nobis subveniat, statues Deo? ut nisi
Intra quinque dies opem ferat, tu urbem impiis Troch.
Hisce dedas hostibus? ah! itáne consulem,
Ac civitatis principem facere decet? hoc meæ
Fidei credas velim: neque tali oratione, neq; animo
Nobis placandus est Deus: Dimet.
Quo quidem ad iram illum provocaveris faciliùs. Catal.
Non ille benignitati ac clementiæ suæ

Tempus

Tempus à nobis sibi præscribi postulat:
Tum demum succurret, cùm divinæ illius
Voluntati visum fuerit, nostræq; saluti
Expedire cognoverit. Itaque nunc subsidium atque opem
Ejus imploremus; nostráque crimina
Confessi, oremus supplices, ut cùm illi maximè
Placebit, tum nobis potissimùm auxilium ferat.

Scaz. *Quemadmodum quondam majores nostri, quando præceptis*
Divinis post tergum rejectis contumaciter (bus
Alienos coluerunt deos, graviter puniti, atque hosti-

Troch. *Traditi, miseris interierunt modis:*
Ità & nunc idem ille patrum nostrorum Deus,
Suo nutu qui regit atque moderatur omnia,
Nostra ulciscens delicta, nos premi & affligi sinit.
Quam profectò afflictionem, quemadmodum
Nobis salutarem esse confido, ità brevem fore
Auguror. Atq; hæc spes hinc nunc suggeritur mihi,
Quòd, impio aliorum deorum cultu contempto, piè
Ac religiosè ipsum unum venerati sumus

Troch. *Hactenus.* Ozi. *O viraginem sanctam, fortem atque strenuam!*
Vah! pudeat nos nostrî, qui viri, atque principes
Populi sumus. Ju. *In memoriâ vobis redigite, obsecro,*
Quo pacto Abrahamus, Isacus atq; Jacobus, patres
Nostri, qui omnes quidem viri fuerunt optimi,
Variis malis, & cladibus olim exploràti, neque

Catal. *Animum tamen despondentes, divinam consecuti*
Sunt gratiam. Sic etiam nunc, fratres, Deus
Nos exerceri, haud extingui sinet. Ozi. *Verissima,*

Qu

Quæ dixisti, sunt omnia: & laudo constantiam
Ac pietatem tuam, mea Juditha. Nunc itaque
Te oramus, ut precibus atque lacrymis tuis
Placare nobis coneris Deum: tibi
Enim, quia mulier pia es & multò melior quàm nos,
scio
Illum obtemperaturum magis. Jud. *Ehodum, au-* Troch.
scultate: nam
Quod facere in animo concepi, exponam vobis.
Aza. *Quid, Juditha?*
Jud. *Hac nocte ego cum ancilla mea Abra constitui*
ex urbe egredi.
Neque hîc, quid sim factura, perscrutari vos volo.
Deum tantùm orabitis, ut ancillam suam reverti Catal.
Permittat incolumem. Id si evenerit, uti
Confido, promitto vobis salva futura omnia.
Ozi. *I, mea Juditha: Deus tibi eunti atque redeunti*
sit comes.
Jud. *Spero ità fore: vos ad portam me opperimini,*
Nè sit qui egressum remoretur meum. Ozi. *Agè,*
fiet. Deum
Immortalem! mulier mulieri quid præstat? virtus ei
Relucet ex oculis, gravísque severitas
Inest in vultu, atque in verbis fides. Aza. *Ad hæc*
Rara vitæ integritas, moréque amabilissimi (*lis* Troch.
Eam commendant maximé. Huc accedit admirabi-
Quædam, quanquam in cultu neglecto, formæ gratia
Sed hoc demiror, Ozia, quâ causâ ea sit ex
Civitate itura, aut quidnam molitura sit Troch.
Mulier: nisi quicquid est quod conatur, confido ei
Et nobis omnibus successurum feliciter.

Ozi. *Confido ego hercule quoque. Sed nunc, si placet;*
Troch. *Ad portam rectâ concedamus viâ, atque eam*
Illîc expectemus, dum veniat. Aza. *Agè, in nobis*
nihil est moræ.

ACT. IIII. SCEN. III.

Juditha.

Ejusdem generis versus.

Difficile pol, atque arduum est, quod molior, & tamen
Spes magna habet animum, hanc rem mihi
Successuram ex sententia. Sed quoniam viribus
Humanis effici id nullo modo potest,
Orandus est mihi Deus, ut meis succurrere
Et subvenire dignetur conatibus.
Clementissime, cœli terræq; conditor, Deus,
Qui es Dominus Simeonis patris mei: cui
Virtutem, ac fortitudinem, atque adeò memorabilem
Victoriam contra hostes olim tribuisti tuos:
Oro te, atque obsecro, ut divinâ gratiâ
Tuâque benignitate animum corrobores mihi:
Ut in eo, quod tuo, ut arbitror, afflata numine
Troch. *Adorior, facinore, constanter perseverem.*
Nè patere, mi Deus, ut hoc impium atq; barbarum
Hominum genus impunè in sanctissimum tuum
Illudat nomen; nósque divino tuo
Hactenus addictos cultui, majoribus
Affligat cladibus, bellóque superatos miserrimam
In servitutem abripiat sibi. Quin potiùs, pro tua
Troch. *Pristina erga nos, effice, facilitate & clementia,*
Ut glorioſus ille, atque efferus suarum virium

Ostem-

Oſtentator, tuíque numinis contemptor improbus,
Ab imbelli illuſus muliere, intereat turpiter.
Utq; ipsâ re nobis declares, quàm nihil
Omnino adverſus invictam tuam potentiam
Hominum impiorum valeant vires: Tum quàm miſerè inſaniant,
Et quantopere ſeſe fallant, qui copiis,
Qui gladiis, qui ſcutis, atque ſagittis, qui quadrigis, Hyper.
ſuóque
Equitatu freti, contra te inſolenter criſtas erigunt.
Erit hoc per totum terrarum orbem memorabile, ac Troch.
Imprimis glorioſum nomini, ſi is, qui (tuo Scaz.
Non ſolùm homines, ſed etiam ipſum cœlum ſuis
Terret minis, non multitudine militum,
Aut bellicâ virtute, ſed per inermem fœminam, è
Medio ſublatus, riſui ſit omnibus.
Hæc quæſo nunc ſic nobis eveniant, Deus:
Ut impii hominis exempti tyrannide, (tiam.
Summis tuam in nos laudibus evehamus munificen-
Eia, feliciter ſucceſſurum auguror,
Adeò divino afflatus æſtro, animus geſtit mihi.
Nunc tempus eſt, ad exeundum ut me parem.

ACT. IIII. SCEN. IIII.

Ozias, Azarias, Juditha.

Ejuſdem generis.

Bono animo eſto, Azaria, haudquaquam etiam ceſſat, &
Illam jamjam hîc tibi adfuturam polliceor: proin'
Tu vanam iſtam ſolicitudinem quæ te diſcruciat, Troch.
Ex animo fac ut amoveas tuo. Aza. *Credo quidem*

Venturam eam, Ozia: sed quid sit effectura nescio.
Ozi. *Nescio ego quoque, & tamen spero Deum non*
deserturum suos:
In eo omnis spes sit nobis: quandoquidem in humanis
viribus (*spes*
Aut opibus nobis præsidii est nihil. Aza. *Sed nè illa*
Nos frustretur, vereor miser. Ozi. *Agè, non fiet; bene*
Troch. *Ominare: at eccam eam cum ancilla huc conspicor*
Cat. 2. *Accedentem.* Aza. *Est, an non est? certè ipsa est.*
Eia, ut venusta
Atque elegans est, omni suo mundo expolita,
Dimet. *Ornatáque splendidissimé!* (*gratia.*
Ozi. *Tum quemvis ornatum nativæ formæ excellit*
Troch. Jud. *Adsum Ozia, ut quod facturam me recepi,*
Vobis præstem. Ozi. *Hem, constanter, atque fortiter:*
Laudo. Jud. *Deum omnes tantùm orate supplices,*
Ut quicquid illud est quod molior, suâ
Nobis secundet indulgentiâ. Aza. *Eheu, Juditha!*
Dimet. *Quàm ego nunc tibi timeo miser!*
Jud. *Azaria, absit timor, animíque trepidatio: nihil*
Cuiquam innocentiâ incolumi accidere potest mali.
Scaz. *Tum si omnino moriendum fuerit, pro patria mori*
dulce &
Decorum erit mihi. Dum nè ob malefacta pereo,
parvi æstimo.
Ozi. *O mulierem piam, fortem, atque strenuam!*
Scaz. *Agè, macte virtute: Deus faxit, ut quicquid*
Id est, quod animo tam magno concepisti, tibi,
Nobisque omnibus, ex animi succedat sententia.
Jud. *Spero ità futurum. Nunc portam, Ozia, jube*
Aperiri, ut quò ire constitui rectâ pergam viâ.

Ozi.

Ozi. *Effectum est quod vis, en patet. Deus deducat ac*
Reducat te salvam atque incolumem. Aza. *Egressa*
est illa; quo
Animo atque consilio planè nescio. Ozi. *Ego quoque*
Id, quod facere conatur, nè conjecturâ quidem Troch.
Assequi possum: nihilominus tamen id profuturum
Confido: nam mulierem esse scio eâ prudentiâ
Atque ingenii industriâ, ut quodcunq; fuerit ag- Troch.
gressa, non
Temerè aut inconsideratè, sed sapienter, &
Bono consilio susceptum esse dixeris.
Aza. *Est isthuc quidem in his nostris calamitatibus*
Et ærumnis magnum solatium mihi:
Sed illud multò majus ac firmius
Esse arbitror, quòd mulier est antiquâ fide, Troc.
Moribus integris, ac rarâ vitæ sanctimoniâ:
Et propterea spero Deum illi adjutorem fore.
Oz. *Idem & ego persuasi mihi. Sed nunc tempus est,*
Ut ad somnum nos componamus: cras simulac di-
luxerit,
Omnem populum ad preces continuas excitabimus,
Atque exhortabimur seduló. Aza. *Agè, ubi voles:*
I præ, sequor.

ACT. IIII. SCEN. V.

Juditha, Abra, Labrax, Thraso.

Ejusdem generis versus.

Gaudeo tandem nos hunc superâsse montem,
cujus ut
Ascensus difficilis atque molestus fuit,
Ità descensus nobis erit facillimus. (procul
A. *Est ut dicis, hera.* Jud. *Tum exortus solis, qui non*

Abesse videtur, efficiet, necubi aberremus à via.
Abr. *Verum id quidem: at at, quid hoc?* Jud. *Quid, Abra?* Abr. *Nescio*
Quos huc ad nos armatos properare video. Ju. *Bono Animo esto, facilè illos placavero: meditata enim Jamdudum in pectore mihi sunt consilia omnia.*
Catal. Lab. *Vide dum sodes diligenter Thraso,*
Ut fontes hos observandos, ac præsidio satis
Troch. *Firmo muniendos cures.* Thr. *Isthuc hercule Curatum est seduló: nullus enim jampridem hauriendæ aquæ*
Troch. *Gratiâ, cujus tamen inopiâ laborant maximè, E civitate unquam fuit ausus egredi. Sed hem, quid isthuc Labrax? mulieres duas Propiùs huc accedentes conspicio.* Lab. *Prô Jupiter!*
Troc. 2. *Monstri simile. Ehodum, caveamus nè os sublinatur Nobis. Quin procurramus eis obviàm, Ac comprehendamus, quantum possumus. Hem, consistite*
Troch. *Istîc illico, atque gradum cohibete veneficæ.*
Jud. *Salvete viri humanissimi.* Lab. *Apagè, dico ego Nobis insidias fieri.* Jud. *Animo quieto estote, ac mitte Nos, obsecro: nam neq; vobis insidiæ, neq; Quicquam omnino à nobis metuendum erit mali.*
Thr. *Id nè fiat summa est adhibenda cautio. Sed cujates estis, aut unde venitis tam manè?*
Jud. *Mulier sum Hebræa, ex civitate Betulia*
Troch. *De nocte huc ad vos egressa clanculum.* Lab. *Hem,*
Scaz. *Betuliâ! quâ gratiâ?* Jud. *Ut imperatori Vestro indicem, in quàm afflicto atque misero statu Res sint civium: & simul commonstrem quo modo*

Urbem

Urbem facillimè capere posſit, nè uno quidem
Ex copiis ſuis amiſſo. Thr. *Eho, bene hercule,*
Atque ſapienter à te factum eſſe arbitror,
Mulier, quæ in tempore ſaluti proſpexiſti tuæ.
Nam eâ pol formâ eſſe videris mihi, ut potiùs
Servari, quàm cum ſceleratis illis perire debeas.
Neque eſt quod à nobis metuas tibi. Quin ſcio
Adventum & conſpectum tuum Holoferni duci
Noſtro gratiſſimum futurum. Agite dum, ſequimini:
Ad illum vos rectà deducemus. Jud. *Placet.*

ACT. V. SCEN. I.

Holofernes, Ammonides.

Ejuſdem generis verſus.

PUlchrè pol etiam nunc, quod à me eſt inſtitutum Catal.
Procedit opus, atq; adeò opportunè admodum hæc
Mulier ſe nobis obtulit: quæ, quomodo
In civitate ſeſe habeant res, mihi narravit omnia.
Sed qualem ego nunc illam dicam eſſe fœminam?
Quâ hercule venuſtiorem nullam uſquam arbitror
Reperiri er. Quare nimis ego illam aſpicio lubens.
O faciem pulchrã! deleo omnes dehinc ex animo mu-
Tædet harum quotidianarum formarum. (*lieres:* Troch.
Sed eccum Ammonidem exeuntem conſpicor.
Am. *Quanquam in ſubigendis hiſce Iſraelitis magnus hactenus*
Nobis ſuſceptus eſt labor: patienter tamen eum
Ferendum tolerandúmque eſſe exiſtimo, vel ob
Eam ſolùm cauſam, quòd tam formoſæ, atque optimè
Moratæ, apud illos reperiantur fœminæ. At
Eccum imperatorem, haud prævideram. Hol. *Hem*
Ammonide,

Quid ais? itáne & hujus mulieris Hebrææ tibi
Forma placuit? Am. *Perplacuit pol, dux illustrissime*
Hol. *Eia, minimè te hallucinatum esse arbitror:*
Nam & ego quo pacto satis illius pulchritudinem,
Elegantiam, ac festivitatem prædicem,
Troc. 2. *Planè nescio, Ammonide: & nôsti, ut opinor, quàm*
Oculatus formarum spectator siem.
Am. *Nè comparanda pol quidem hæc est ad eas, quæ in regionibus*
Reperiuntur nostris. Hol. *Nova figura oris, color*
Verus, corpus solidum, ac succi plenum. Porrò mores huic
Tam excellenti formæ per omnia congruunt.
Troch. *Præterea, quod in nostratibus rarissimum est*
Mulieribus, facundiam admirabilem,
Prudentiámque in illa deprehendisse videor mihi.
Itaque quod se recepit facturam, de eo quidem
Haud dubium est mihi. Sed intrò nunc eamus, &
Troch. *In castra ad nostros revertamur.* Am. *Agedum, ut lubet, sequor.*

ACTUS V. SCENA II.

Juditha, Abra, Thraso.

Ejusdem generis.

ENimvero gaudeo, Deóque gratias ago,
Cùm id quod meditor, etiam nunc mihi cedat feliciter. (militibus
Hem, sequere me, Abra. Abr. *Vix ausim, hera, cùm*
Completa sint hîc omnia. Jud. *Esto animo bono,*
Dimet. *Nihil nobis periculi est:*
Nam etsi deprehendamur, mandato tamen
Ducis Holofernis salvæ atque incolumes erimus: id enim

Per tota edixit castra, nè nobis, etiam
De nocte egredientibus, obsit, aut noceat quisquam. Troch.
Sed obviàm video nobis venientem nescio
Quem: præsenti fortíque animo fac ut sies.
Thr. *Spero ego nostros hos excubandi vigilandíque* Catal.
Labores admodum breves futuros, cùm isti apellarũ Scaz.
Gregi ad restim res jam devenerit planissimé. (or.
Sed nescio quem pedum strepitum mihi audire vide-
Mulierem illam Hebræam esse credo, cui noctu etiam quolibet
E castris egredi ut liceret, imperator Cat. 2.
Nostri voluit exercitûs. Ipsa hercle est cum ancilla; adoriar,
Ac compellabo comiter: Nam pol mulier mihi
Visa est elegans, probísque ornata moribus.
Matrona salve: quò tibi iter est? Jud. *Oratum exeo*
In proximam hanc vallem: quod ab Holoferne principe (his
Vestro permissum est mihi. Thr. *Perge ut cœpisti: in*
Nostris castris nullus erit, qui aut dicto, aut facto Catal.
nocebit (&
Tibi. Jud. *Pro isthoc beneficio vobis gratiam habeo,*
Habitura sum, quoad vixero. Abra sequere. Thr. *O mulierem*
Festivam, atque pulchram! In vita pol venustiorem Troch.
Vidi nullam. Itaque minimè hercule mirum, si eam
Magni faciat princeps, nihílque illi negandum existimet.
Jud. *Subsistendi nobis hîc jam dabitur locus.*
Secede hinc istorsum pauliſper, donec te vocem.
Magnas tibi, mi Deus, ago gratias, quòd hæc,

Quæ

Quæ numine tuo afflata, facere cœpi, mihi satis
Secundàsti hactenus. Oro te porrò, Pater
Troch. *Clementissime, ut quemadmodum aliàs frequenter*
Majores nostros, omni humanâ destitutos
Catal.2 *Ope, præter ipsorum spem atque expectationem,*
Gravissimis exemisti periculis,
Hostésque eorum, quamvis opibus atque copiis
Catal. *Potentes, invictâ tuâ virtute delevisti,*
Et extirpâsti funditus: ità nunc quoque,
Nostrî misertus, hunc superbum atque impium,
Troc.2. *Per me de medio sinas tolli tyrannum.*
Ut re ipsâ, atque adeò gravissimo suo edocti malo,
Scaz. *Agnoscant homines illi barbari, haud unquam*
Frustrari, qui in te omnem suam spem collocant:
Scaz.2. *Eósque inani operâ atque labore defatigari,*
Qui adversum te tuóque cultui addictos
Bellum suscipiunt. Peccata quidèm nostra maxima
Troc.4. *Esse fateor; sed tua, mi Deus, longè major*
Est benignitas: quâ si nobis nunc opitulari
Digneris, profectò fiet, omnes ut tui
Numinis cultores divinam tuam
In se collaudent atque prædicent beneficentiam:
Utq; alii horum clade interitúque territi,
Neque vim, neque ullam injuriam inferre audeant
Nobis. Quod ut nunc per me, gratiâ tuâ
Adjutam, eveniat, obsecro atque obtestor te, Deus.
Troch. *Sic tua maximè cunctis innotescet clementia,*
Si se facilem piámque in nos nocentes exerat.
Ehodum Abra, tempus est, ut, unde venimus,
Eò redeamus. Abr. *Ubi voles: præcede, consequor.*

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

Holofernes, Moabus, Bagoas, Juditha.

Ejusdem generis versus.

O Piparum delicatúmque, utì præcepi, fac ut apparés (etiam
Convivium, Moabe: nam diem hunc totum, atque
Noctem, in lætitia cupio degere. Mo. Et hoc, & si
quid aliud est (me.
Quod imperàs, effectum dabo, princeps honoratissi-
Hol. Ad hæc, vinum nobis pincerna ut optimum
Promat, id imprimis fac cures seduló. Mo. Fiet. Troch.
Hol. Atque adeò nè quid omnino desit, quod ad
Voluptatẽ excitandam, quódq; ad luxum & delicias
Aptum atq; accommodum siet. Mo. Memini, tametsi Catal.
Non admoneas. H. Tum Hebræam istam mulierem
Nobis cupiam adesse in convivio, ut suâ
Nos recreet atque oblectet elegantiâ.
Quin Bagoæ id dedam negotii. Eho Bagoa,
Prodi ocyús. Bag. Præstò sum domine: hem, impera,
Si quid per me fieri velis. Hol. Israelitidem
Illam mulierem absq; mora conveni, eíque commodè
Loquendo persuade, ut diem hunc nobiscum in gaudio ac
Hilaritate exigat. Bag. Dabo hercule operam, & Scaz.
me impetraturum
Confido. Hol. I, atque matura reditum, eámque huc vide
Ut reducas mihi. Verbis pol vix possem consequi,
Moabe, quantopere hujus mulieris mihi
Placeat forma: & quo pacto mores ejus amabiles,

Vul-

Vultúsque decorus, tum vox illius, atque oratio
Troch. *Quovis melle dulcior, animum commoverint*
Meum. Mo. *Nihil mirum: namque haud similis est*
mulier mulierum
Nostrarum, quæ student demissis esse humeris,
Cervice erectâ, ac vincto pectore, ut graciles sient.
Siqua est habitior paulò, pugilem esse aiunt: cibum
Catal. *Sibi subtrahunt. Quanquam bona est natura,*
Reddunt se curaturâ junceas. In hac
Scaz. *Genuinæ formæ gratia est: verus color, nullâ*
Cerussâ, purpurisso, aut stibio fucatus. Hol. *Ego po-*
Nullam in vita venustiorem vidi fœminam. (*tiar*
Quare non desinam, neque conquiescam donec eâ po-
Opperiamur paulisper hîc, dum redeat Bagoas:
Quod jam jam futurum confido. M. *Placet.* B. *Opti-*
Pol, atq; sapienter facis mulier, quæ principi (*mi-*
Nostro animum induxisti obsequi. Ju. *Ità decet*
bone:
Nihil ille unquam mihi imperabit, quod non sim
lubens (*sapi-*
Atq; expeditè factura. Bag. *Benignè dicis, laudo: &*
Dimet. *Meâ quidem sententiâ.*
Sed agè, properemus, nè quid nostra illum offenda-
cunctatio.
Hol. *Ut omnis mora, cupidè quicquam optanti, sem-*
per solet
Esse ingrata & molesta! At eccam eam cum Bagoa
Huc ad nos accedere video. Eho, quis me fortunatior,
Si quidem hujus mulieris fruendæ copia
Concedatur mihi? Mo. *Id quidem facillimè*
Impetraturum te scio: nam quæ fœmina est,

Quan-

Quantumvis formosa atque nobilis, quæ non Scaz.
Ad nutum se morigeram præbeat tibi?
Hol. *Blandè illam appellabo, atque salutabo comiter.*
Eho mea voluptas, meum suavium,
Adventus pol tuus est mihi gratissimus.
Oh, ut te amplector lubens! Jud. *Næ ego mulierum* Troch.
omnium
Quæ vivunt sum fortunatissima, quæ placeo tibi
Dux invictissime. Hol. *Teneóne te, mea Juditha,*
Maximè animo expectata meo? At satis jam ces-
satum est diu: (*mine,*
Eamus commessatum. Am. *Ubi voles accumbe Do-*
Parata enim sunt omnia. H. *Ehem Juditha, tu mihi*
Dextrum claude latus. Jud. *Id quidem faciam lu-*
bens:
Si quidem ea quæ ancilla apparavit, apponi sinas
Mihi. Hol. *Sino: Moabe, fac ut accumbant cæteri.*
Mo. *Curabo seduló.* Hol. *Nunc genio indulgeamus,* Catal.
Atque hilares simus omnes. Agite, quisque sibi Troch.
Sumat, quod palato atque gulæ sapiat maximé.
Nam neminem apud mensam decet verecundarier.
Moabe, hunc tibi præbibo cyathum. Mo. *Ut tibi sa-*
luti sit precor,
Princeps clarissime. Hol. *Hem, vide ut respondeas,*
Idq; unico hausto. Mo. *Faciam hercule seduló:*
Nam fauces ariditate crepant mihi. Quid hoc,
Satín' tibi placet, Domine? Hol. *Pol strenuum*
Virúmque fortem te esse judico. Oh, mea
Vita, mea voluptas unica, frontem exporrige, &
Te præbe hilarem. Jud. *Id quidem ut nunc cupidè*
atque libenter faciam, tua,

Domine,

Domine, mihi præstat benignitas. Hol. *O mulierem*
Lepidissimam! dispeream, nisi te plùs quàm oculos
amo meos.
Da mihi osculum, anime mi. Jud. *Neque hoc, neque*
Aliud, quod à me petieris amplius, tibi negandum
putem.
Hol. *Eia, laudo. Sed quid cessant cyathi?* Bag. *Hunc*
scyphum
Tibi, si placet, plenis propino faucibus,
Dux ornatissime. Hol. *Agè, nihil recuso: sed*
Audin'? ad fundum usque ebibas velim. Bag. *Nihil*
pol est
Æquè quod fecero lubens. Hol. *Mea Juditha,*
Troch. *Quanto jam formosior videre quàm*
Dudum! quanquam antè semper mihi visa es pul-
cherrima. (*hilarior*
Jud. *Certè tu pol quidem, mi domine, multò nunc u*
Hol. *Verbum hercule hoc verum est: Sine Cerere &*
Baccho friget Venus. (*&*
Nunc genio indultum est satis. Agedum, surgamus:
In conclave unà eamus, delicium atque suavium
meum.
Jud. *Nihil detrecto.* Hol. *At at, quid istuc? vicit*
vinum quod bibi. (*sobrius*
At dum accubabam, quàm videbar mihi pulchri
Nunc postquam surrexi, neque pes neq; mens satis
Sunm officium facit. Mo. *Ehem, quid stas Bagoa?*
Observa principem, atque illum in conclave duci.
Bag. *Non possum: nam ipse quoque pedibus insistere*
vix queo.
Et tamen experiar. Hem Moabe, subveni:

Solus

Solus enim tantum pondus sustinere non possum. Scaz.
Mo. *Nunquam hercule, ità ut nunc, vino eum vidi obrutum.*
Bag. *Progredere placidè, Moabe: ego te subsequor.*

ACT. V. SCEN. IIII.

Juditha, Abra.

Ejusdem rationis versus.

EHem Abra, tu hinc à me foris abside longiùs,
Ac diligenter observa omnia. Ab. *Faciam hera.*
Jud. *Nunc tempus esse arbitror, ut, cujus exequendi gratiâ*
Huc veni, aggrediar opus. Tu, mi Deus, vires Scaz.
Suffice, animúmque confirma mihi: nè in memorabili
Ac præclaro hoc facinore deficiam turpiter.
Sic divina tua majestas tuáque potentia
Evaserit longè commendatissima:
Si non per hominum vires, neque militum
Copias, sed per me imbellem mulierem,
Nos, qui religiosè tuum nomen coluimus hactenus,
Ab impia horum barbarorum liberes tyrannide.
Eia; successurum arbitror, adeò mens gaudio
Gestit mihi. Abra, huc ad me accede protinus.
Abr. *Hera, adsum.* Jud. *Caput hoc in coriacea tua*
Reconde pera. Ab. *Hui, caput!* Jud. *Tace, atque desine*
Rogare quicquam: modò, cujus sit, narrabo tibi.
Ab. *Væ miseræ mihi!* Jud. *Tace inquam, & esto animo bono.*

Deum

Deum propitium habemus nobis: at move
Troch. *Te quantum potes.* Ab. *Moveo pol sedulò.*
Jud. *Inter eundum nihil est quod metuamus mali:*
Nam principis edicto satis tutæ sumus.
Ab. *Vide etiam sodes, nè nimiùm tibi confidas, hera.*
Jud. *Oh, potín' ut desinas? nihil periculi est,*
Inquam: nam adjutorem Deum mihi esse sentio.
Ab. *Ego pol quid egeris planè nescio: tum cujus sit caput,*
Quod in pera reconditum gesto, multò minús:
Neque de eo quid dicam, aut quid suspicer scio.
Jud. *Nunc isthuc percontari desine: Postea scies.*
Ab. *Etiámne longiùs ire paras? quò me ducis miseram?*
Jud. *Quieta esto, obsecro: ad urbem rectâ imus viâ.*
Nec quicquam nunc est quod timeas: nam longiùs
A castris digressæ sumus. Quin haud procul
A civitate nos jam abesse existimo.
Ab. *Utinam tu hæc vera prædices: sed dic mihi*
Amabò cujus sit caput quod porto. J. *Cujus sit rogas?*
Ab. *Agedum, dic sodes.* Jud. *Cujus arbitrare?*
Ab. *Nescio,*
Hera: sed nihil est pol æquè quod sciam lubens.
Jud. *Agè, dicam; quandoquidem divinâ gratiâ*
Omni periculo nunc exemptæ sumus:
Nam ad portam venimus. Ab. *Oh, audire gestio.*
Jud. *Holofernis Assyriorum principis est hoc, quod geris, caput.*
Ab. *Væ miseræ mihi, nobísque omnibus!* Jud. *Tace*
Troc.2. *Stulta: quos tu miseros appellas, ego omnium*
Puto esse felicissimos: utpote quibus

Propi-

Propitius est Deus. Ab. *Hera, téne ausam fuisse rem*
Tantam aggredi? Jud. *Quidni, Abra? Non sit sine*
periculo
Facinus magnum ac memorabile: & Deum mihi Scaz.
Adjutorem fore sperabam. Neque hæc me spes
Fefellit: divinâ enim ope, non meis id est
Effectum viribus. Sed quid portam pulsare cesso, Catal.
Et civibus tam insperatum impertire gaudium?
Heus, heus, aperito aliquis portam protinus. Ah! quid
moramini?
Rem omnem vobis incolumem salvámq; esse nuncio.

ACT. V. SCEN. V.

Melchias, Juditha, Sadocus, Ozias, Joachimus, Achior.

Ejusdem generis versus.

CUjus ego vocem hîc audio? Jud. *Cujus arbitrare?* Mel. *Nescio.*
Jud. *Hem, nescis? Judithæ.* M. *Túne huc reverteris,*
Juditha, quam jamdudum interiisse putaveramus? Catal.
Jud. *Deus suâ me servavit clementiâ.*
Sed portam aperi, jam vos beavero. Mel. *Nihil*
Detrecto: ingredere. Agè, nunc dic sodes Juditha,
Quidnam adferas bonæ rei. Jud. *Dicam, sed non nisi*
Convocatis civitatis optimatibus. Mel. *Hem Sadoce.* Troch.
Propera, ac Joachimum summum sacerdotem, &
Oziam,
Reliquósq; urbis nostræ proceres huc accerse ocyús.
Sad. *Causæ quid dicam?* Mel. *Juditham rediisse.*
Eho, vola. (*nobis*
Mea Juditha, dic amabò quid sit factum; aut unde Catal.

Salutem jam auguraris, cùm in gravissimis malis
Versemur miseri? Jud. *Haud miseros ego, sed felices*
esse arbitror,
Troch. *Quos Deus suâ protegit ac defendit clementiâ.*
Mel. *Confiteor id quidem esse verum: sed quidnam*
isthuc sit boni,
Quod te nunc nobis adferre ais, id hercule
Nimis scire cupiam, Juditha. Agedum, nè celato,
obsecro. (*cæteros*
Sed video unà cum Sadoco accedentem Oziam, &
Quos accersi jussisti civitatis principes.
Jud. *Hos ego nunc ingenti complebo gaudio.*
Ozi. *Ehem mea Juditha, itáne nobis te salvam re-*
stituit Deus?
Jud. *Utì vides, Ozia: atq; adeò re gestâ felicissimé.*
Itaque animo jam nunc vos tranquillo atque quieto
esse impero:
Catal. *In utramvis aurem otiosè ut dormiatis*
Scaz. *Fratres.* Ozi. *Eho, dic mihi, quid factum est? an*
quid isthuc est,
Juditha, quod tibi feliciter cessisse prædicas?
Jud. *Nescitis quantum ego vobis adventu meo ap-*
portem boni.
Ozi. *Mitte ambages, oro. Quin potiùs unico* (*dem*
Verbo dic, quo pacto se nostræ habeant res: quæ qui-
Afflictæ, imò desperatæ nobis fuerunt hactenus.
Jud. *Agite, expediam pauciss imis. Hem, Abra, quod*
habes
In pera profer caput. Abr. *Accipe, hera.* Jud. *Eia*
adeste,
Troc. 2. *Atque spectate, obsecro, prodigium. Hoc Holofernis*
caput *Est,*

Est, principis Assyriorum, cujus insuperabilem
Tyrannidem virésq; invictas extimuistis hactenus.
Ozi. *O facinus inauditum! Caput Holofernis, Judi-*
tha!
Quam ego rem novam audio? Joa. *Deum immor-*
talem! nihil (*put*
Unquam in vita audivi admirabilius. Tún' huc ca-
Adfers Holofernis? Jud. *Contemplamini, obsecro,*
An non sit. Ozi. *Præ gaudio, ità me Deus amet,*
ubi sim nescio:
Quia præter spem, atq; incredibile hoc nobis accidit.
Joa. *Bone Deus! cui unquam quicquam æquè feli-*
citer atque commodè
Evenit? aut quis nobis fortunatior? (*statem*
Nemo hercle quisquam: nam in nobis Deus pote- Scaz
Planè per te, mea Judith, ostendit suam.
Ju. *Verè tu quidem isthuc dicis, atq; piè, utì te decet,* Troc
Joachime. Hoc enim quod nobis obtigit bonum, haud
meâ
Industriâ aut virtute, sed divinâ ope
Et præsidio adepti sumus. Nam majus id est opus,
Quàm ut humanæ hîc quicquam sibi vires arrogent.
Ozi. *Scio, mea Judith, scio, non nisi Dei opitulante*
gratiâ (*minus*
Te facinus tam arduum perficere potuisse. Nihilo-
Erit hoc tibi memorabile apud posteros tamen,
Te maximo vitæ periculo, in tanta rerum omnium Troc
Desperatione nobis subvenisse: téque
Patriæ salutem vitæ præposuisse tuæ. Jud. *Nihil*
moror
Inanem gloriam: Deo solùm nobis sunt maximæ

Agendæ gratiæ, qui & vitam incolumem, & integrã
Illæsámque pudicitiam servavit mihi.
Sed auscultate fratres, quid nunc porrò vos facere
velim.
caz. Ozi. *Quid, Juditha?* Jud. *Caput hoc Holofernis ex*
muris
Suspendendum, & mox simulac exortus sol fuerit, in
hostium
Castra irrumpendum vobis arbitror. Quo inopinato
impetu
Illi perculsi, ad excitandum principem
met. *Suum procurrent illico.* (guine
Quem ubi obtruncatum atque volutatum in san-
Suo conspexerint, subitâ formidine
Atque pavore exanimati, fugient protinus.
Quos unà cum illis, qui hæc montosa loca incolunt,
Vos insecuti facilè trucidabitis,
Atque interimetis omnes. Sed priùs Achiorem velim
Huc ad nos accersi jubeatis: ut videat ejus caput
Qui gentem Israeliticam contempsit tam procaciter,
Et à quo ad nos, tanquam ad mortem, est missus.
Ozi. *Agè, fiat: hem*
Sadoce, propera, atque Achiorem ex nostris hue
accerse ædibus.
Sad. *Faciam hercule seduló.* Ozi. *O nos felicissimos!*
och. *Eia Juditha, næ tu mulier es pia, atque beata*
Præreliquis, quæ vivunt, mulieribus: cùm tibi
Propitius sit Deus, qui tanta támq; prodigiosa per
Te nobis præstitit. J. Ozia, hic solus laudandus, hic
Nunquam intermittendis celebrandus est præconiis.
Sed adest Achior: ehodum Achior, en caput illius,

Qui

Qui propter nos tibi infensus, se perditurum te Scaz.
Miseris minabatur modis! Ach. *Deus bone!*
Quid istuc est prodigii? ah! animus pol stupet,
Genuáque deficiunt mihi. Joa. *Ehem, quid istuc, Achior?*
Itáne in terram prolaberis? animum recipe, obsecro, &
Ad te redi. Ach. *O admirandam Dei potentiam!*
O mulierem quavis beatiorem fœminâ!
Nihil unquam in vita audivi admirabilius.
Nunc itaque relictis, quibus hactenus involutus Troch.
Fui, erroribus, eundem quem vos veneramini,
Quoad vixero, religiosè colam Deum:
Si modò vos in consortium vestrum me recipere
Dignemini. Joa. *Euge, recipimus, ac libenter hercule.* (tia.
Jud. *Benefacitis: & Deo pol nobis est habenda gra-*
Nunc quisque se ad pugnam paret. Mel. *Agè, placet: faxo armatos* Scaz.
Nostros omnes hîc præsentes videatis protinus.
Ozi. *O nos felices! cùm tuâ operâ ac virtute, mea Juditha,* (tulit
Immanem hunc, impiúmque tyrannum è medio sus-
Deus. Sed quonam nos munere tantam hanc tuam
Erga nos compensabimus beneficentiam?
Quibus te laudibus, quibus celebrabimus præconiis?
Nihil unquam tam magnificè dicemus vel faciemus tibi,
Quin virtus plus mereatur tua. Jud. *Apage sis, nihil*
Ego me promeritam existimo. Dimet.
Quod divina acceptum ferri debet clementiæ,

Ob id me aut magni pendi, aut laudari à quoquam, impium
Et iniquum esse arbitror. Sed heus Sadoce, tu
Caput hoc de muro conspiciendum propone hostibus:
Nisi quid dissentitis fratres. Joa. *Et hîc, & alibi tibi*
Lubenter paruerimus, Juditha. Sadoce, ocyùs
Hoc effectum reddito. Sad. *Faciam hercule seduló.*
roch. Ozi. *O Deus, serva obsecro nobis hæc bona.*
Sed Melchiam eccum redeuntem conspicio procul. Bone
Deus, quantam hominum adducit multitudinem!
Videte sodes quàm læti & quàm alacres sient.
Joa. *Nihil pol mirum, tanto ac tam insperato intellecto nuncio.* (petu
Jud. *Portam nunc aperiri jube, Ozia, ut omnes im-*
roch. *Inopinato simul in hostes irruant.* (ros:
Ozi. *Agedum, pandatur porta. Eia, præbete vos vi-*
Et strepitu clamoréque quanto potestis maximo,
In hostium irrumpite castra, & divinâ freti gratiâ,
Fugate, sternite, atq; trucidate impium (cedite
Ac barbarum istud hominum genus. Mel. *Eho, pro-*
Viri, victoriam nobis in manibus constituit Deus.
Fugam dabunt, ubi ducem suum occisum cognoverint.

ACTUS V. SCENA VI.

Thraso, Labrax, Bagoas, Ammonides.

Ejusdem rationis versus.

INfortunatos pol Labrax ego nos esse arbitror,
Quibus super montem hunc usque excubandum ac vigilandum fuit:
Cùm reliqui nostri exercitûs duces genio

Interea

Interea indulserint, vinóque se compleverint
Affatim. Lab. *Hæc belli alea est, sed lucescit: qui-* Troc. 2.
escendi
Atque adeò potandi, si lubet, jam dabitur copia.
Sed quid hoc rei est, quòd tantam civium
Ex urbe conspicio erupisse multitudinem?
Cùm nullus omnino ausus fuerit prodire hactenus.
Thr. *Nescio per Jovem: quin huc ad nos rectâ per-*
gunt viâ. (*speratio,*
Lab. *Credo, ut fit, omnium rerum inopia, atque de-*
Ignavos etiam fortes strenuósque facit. Thr. *Agè,*
In castra nos sine mora conferamus, &
Rem, quo pacto se habeat, renunciemus. Lab. *Consulis*
Probè. Bag. *Expergiscere sodes Bagoa, somnúmque*
oculis excute:
Nam clarus jamdudum illuxit dies: pol crapulam
Hesternam nondũ etiam me edormivisse sentio satís:
Neque mirum id certè, cùm nunquam me epulatum
meminerim
Lautiùs, nunquam prolixiús. Nunc imperator Troch.
Noster in amore est totus, mulierem illam comple-
ctens, quâ ego
Pol in vita elegantiorem vidi neminem.
Sed eccum Ammonidem. Heus Ammonide, quid te
tam manè
E lecto expulit, qui herì tantum biberas? Am. *Sitis* Troch.
Mehercule è primo somno experrectum me, hactenus
Miris discruciavit modis. Obe, cedo quod bibam.
Bag. *Hui! etiam nunc homo est ebrius. Sed quid hoc,*
Quòd milites hùc ad nos perturbatos properare
video?

Thr. *Opportunè pol te hìc ſtantem reperimus, Bagoa.*
Bag. *Ah! quid trepidatis? quidve exanimati eſtis, obſecro?*
Lab. *Ad principem in conclave ingredere protinus.*
Catal. Bag. *Quid ità?* Thr. *Rogas? hoſtes omnes ex civitate*
Egreſſi, celeri huc accurrunt gradu. Bag. *Quid audio?*
Lab. *Agè, propera, quid ſtas?* Bag. *Non auſim.*
Thr. *Hem, non? quid igitur*
Faciendum cenſes? Am. *Nos illos facilè repulerimus*
Scaz. *Maſtigias.* Lab. *I ſodes, Bagoa: nam quod*
Cavere potes, ſtultum eſt admittere. B. *Eo.* Am. *Vah! neque*
Verum neque veriſimile mihi videmini
Dicere, neq; utì fortes viros decet. Th. *Vera hercule*
Quæ nunciamus invenietis omnia.
Et pol ſatìs conjicere aut intelligere nequeo,
Unde hæc tanta apud hoſtes exiſtat rerum commutatio, ut
Qui ex muris urbis jampridem vix auſi fuerint proſpicere,
Nunc non metuant ad noſtra caſtra propiùs impetu
Tanto procurrere. Bag. *Væ nobis miſerrimis!*
O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni! Am. *Hei mihi!*
Quid ità times tremíſque Bagoa? Bag. *Nulli ſumus.*
Actum eſt, Ammonide. L. *Quid ità? cedó.* Bag. *Periimus funditus.*
Am. *Quin dic, quid eſt?* Bag. *Holofernem noſtrum principem*
Obtruncatum in conclavi reperi miſer.

Adeſte

Adeste ut spectetis flagitium. Am. *Prohibeant*
Isthuc superi: væ nobis infelicibus!
Lab. *O facinus indignissimum!* Bag. *Hebræa illa venefica*
Os sublevit nobis, quam nusquam ego invenio. Vah! dispudet,
Tam turpiter nobis, data esse verba. Am. *Est, ut ais, Bagoa;*
Illa nos miseros suis circumvenit fallaciis. Troch.
Thr. *O scelus inauditum! ô ingentem confidentiam!*
Hinc ille repentinus hostium incursus Troc. 2.
In nos. Eheu! quid consilii das, Ammonide?
Am. *Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam:*
Nam ità sum perturbatus, ut animum Dimet.
Ad cogitandum instituere nequeam. Tum præ formidine
Pedibus vix insisto miser. Bag. *Quin fugimus, quantum possumus,*
Dum salvi atque incolumes sumus. Am. *Non diu erimus, per Jovem:*
Namque hostium imminentium strepitum, ac tubæ
Vocem audire videor mihi. Fugiamus, Bagoa.
Bag. *Probè mones.* Am. *Præcurrite vos: ego jamjam* Scaz.
Cum toto sequar exercitu. Sed næ ego homo sum
Stultissimus, qui non ipse mihi in tanto consulam
Periculo. Agè, nihil moror exercitum:
Namque hocce tempus præcavere mihi me, non aliis sinit.

ACT.

ACTUS V. SCENA VII.

Melchias, Sadocus, Azarias.

Iambici senarii & septenarii.

NUnc irruendi tempus esse existimo.
Hem, macte virtute: Deus nostros conatus suâ
Secundabit clementiâ. Sad. *Agite, quisque se*
Virum præstet. Nè metuite impias hominum
Troch. *Barbarorum copias: nam adversus hos abunde*
Nos muniet atque tuebitur Deus. Et si humanitus
Quid fortè nobis acciderit, equidem pro patria
Ac religione qui perit, non interit pol turpiter.
Scaz. 2. *Sed quidnam hoc esse dicam, Melchia, quòd è castris*
Videmus prodeuntem neminem? Mel. *Credo*
Illos resciviſſe imperatoris sui
Necem, & ob id perculsos metu fugisse. Sad. *Ità*
Me Deus amet, ut mihi nunc verum videris dicere.
Dcto. *Accedamus propiùs. Deum immortalem! deserta*
hîc ego
Conspicio esse omnia. Eho, accurrite, spolia
Hîc nobis sunt relicta splendidissima. Mel. *O*
Dcto. *Admirandam divini numinis clementiam!* Az. *Bone*
Deus! quàm sæpe eveniunt, quæ non audeas
Sperare? Sed quidnam faciendum censes, Mel-
chia?
Hostésne persequemur, an priùs urbis principes
Scaz. *Hujus rei reddemus certiores, ut*
Ex illorum sententia agamus, quicquid hîc
Faciendum porrò sit nobis? Mel. *Mittamus pro-*
tinus
Aliquem: quin tu potiùs ipse I, Azaria, rei

Tam

Iam prodigiosæ nuncius. Nos interim
Partim prædam hanc opimam, quam nacti sumus, Catal.
Servabimus, partim fugientes insequemur
Hostes. Aza. *Nihil pol unquam injunctum est mihi,*
quod fecerim
Lubentiùs. Næ ego gratissimum apportabo nuncium. Octo.
Agè Azaria, omnem è corpore torporem excute:
Harúmque omnes aspernare crepidines.
Nam quemcunque hac in re laborem ceperis,
Tum tibi abunde pensatum iri credito.
Sed satìs hîc cessatum est: nunc me in pedes quantum queo.

ACT. V. SCEN. VIII.

Ozias, Juditha, Joachimus, Azarias.

Ejusdem generis.

ENimvero, nisi me mens fallit, spero ex sententia Octo.
Hanc rem nobis porrò eventuram, Juditha:
Adeò animus nunc gaudio gestit mihi. Jud. *De eo*
Pol haud dubito, Ozia. Sed extra portam paululum
Progrediamur: spero adfuturos modò, qui nuncium
Nobis gratum ac jucundum sunt allaturi. Joa. *Id quidem*
Et ego brevì confido fore. Aza. *Deus bone!*
Boni quid adfero? Sed nequaquam hîc mihi
Subsistendum arbitror. Ad urbem sine ulla pergo mora.
Ozi. *Hem* Juditha, *nescio quem huc accurrentem video.*
Bonum hercule, id quod apportat, fore auguror. Vide
Ut gestiat, útque latus atque alacris siet.
Jud. *Azarias est.* Joa. *Aut ille est, aut oculi hal-* Catal.
lucinantur *Mihi.*

Mihi. Aza. *Sed non procul à porta video stare nesc*
Quos: illos primùm delibutos reddam gaudio. Jo.
Cat. 2. *Est ipsus: occurramus.* Aza. *Eho, nemo gestienter*
Azariam videt? nemo illi gratulatum
Advenit? Jud. *Audín' quid dicat, Ozia?* Ozi. *Oi*
quidni audiam?
Aza. *Sed adsunt, quos optabam.* Jud. *Hem Azar*
quid ità
Gestis, aut quid latus es, obsecro? Aza. *Mea*
Troc. 2. *Quæ eventura prædixisti, contigerunt omnia.*
Hostes subito terrore ac formidine
Exanimati, cuncti fugerunt turpiter.
Ozi. *O summis laudibus celebrandam Dei*
Dimet. *Benignitatem! ô numinis*
Divini nunquam nobis reticendam clementiam!
Oh, Azaria! oh, mi frater! quid nobis felicius,
Siquidem tu hæc vera prædicas? Aza. *Verissima*
Octo. *Reperietis quæ nuncio. Nunc adeò ad vos sum mi*
sus, ut,
Quid præterea faciendum sit, statuatis protinus.
Joa. *Agitedum: ingrediamur, ut accitis cæteris*
Urbis magnatibus, de eo unà consultemus: &
Tantam támque admirabilem erga nos Dei simul
Omnes laudemus atque prædicemus beneficentiam.
Jud. *Piè atque prudenter: præcedite vos, sequor.*

PERORATIO.

Iambici senarii & septenarii.

POsthac egredientem hic nullum videbitis:
Nam si quid est quod restat, intus transigetur
At

Subsi

bsistite etiam nunc paulisper, & coronidis vice Octo.
uam autor subjicit, audite admonitiunculam.
c, quam spectastis, sacra est historia, non ludicra,
aut
fana fabula. Itaque ad anagogen ac mysticum
canúmque rei sensum animos advertite seduló.
listis hîc Holofernem, glorioſum atque impium
rum virium oſtentatorem, qui non modò
mines pios, ſed ipſum etiam Deum procaciter
nvitiis probríſque inceſſere eſt auſus. Sed quam, Octo. 2.
precor,
taſtrophen nefanda illius ſortita eſt immanitas,
óque exoſa oſtentatio? Non fortiter
acie cum viris pugnans, ſed ebrius
muliere imbelli obtruncatur turpiter.
t nunc impii tyranni, ac viribus
búſque ſuis confiſi ſeſe jactitent:
níſque cœlum territantes, neminem ſibi
formidandum, aut extimeſcendum putent.
m nihil adverſus Deum ipſorum impotentes Troch.
eant molitiones, nihil conatus improbi;
os divinâ adjuti ope facilè declinant boni,
ſacra hæc nos docet monétque hiſtoria, quam
do vobis hîc exhibuimus comico.
i ſi placuit, agitedum ſodes, PLAUDITE.

FINIS.

PSEUDOSTRATIOTA
FABULA JOCOSA
atque ludicra.

Actorum nomina.

PHORMIO, victor.
DORIO, ahenarius faber.
PERILLA, Phormionis uxor.
BROMIA, Dorionis uxor.
LESBIA, caupona.
SYRA, Lesbiæ ancilla.
CHREMES, rusticus.
NISA, Chremetis uxor.

¶ PROLOGUS.
Trimetri Iambici.

PAcem & quietem vobis atque publicam
Tranquillitatem grex exoptat scenicus,
Quicunq; huc confluxistis, fabulam hanc novam
Spectaturi, nostrósque ludos comicos
Hodie vestrâ decoraturi præsentiâ:
Vos appello, quicunque liberalibus
Atque ingenuis animum excoluistis artibus:
Et candidâ qui humanitate præditi,
Studiis bonorum provehendis sedulò
Incumbitis, nigrósque odistis Zoilos.
Malevolos nil moramur: qui dum industriam
Nostram culpant, suam produnt insciti am.
Nunc quam sumus exhibituri audite fabulam:
Non sacram aut seriam, ut consuevimus hactenus
Verùm festivam, jucundam, atque ludicram.
Jocos hoc tempus postulat, & facetias,

Salis-

Saléſque, ſed caſtos tamen atque innoxios.
His nos jam ludere permiſit didaſcalus:
Neque id ſibi vitio vertendum exiſtimat.
Bonorum habet exemplum, quo ſe defendere
Facilè queat ab invidorum morſibus. Troch.
Valeant igitur malorum hominum calumniæ,
Quos non melius ulciſcaris, quàm ſi auribus
Obturatis prætereas, nihilíque æſtimes.
Abunde ſibi ſatis factum putabit, ſi ſuam Sept.
Operam vobis non diſplicere ſenſerit.
Cui hoc ſolum eſt in votis, ut quas hactenus
Et fecit, & poſthac facturus eſt, bonis
Probet comœdias: ſive illæ ſint ſacræ,
Seu ſint futuræ ludicræ. Verùm ſatis
Prolixâ oratione præfatus mihi
Videor. Agitedum, ad argumentum fabulæ
Attenti quæſo eſtote abſque ullis fabulis.

PERIOCHA.

Duo combibones admodum diluculò
Foras unà egreſſi, ad potandum commeant.
Uxores per totum illos quærunt oppidum.
Mox deprenſos plagis contundunt plurimis.
Hi poſtea Hiſpanos mentiti milites,
Ruri adoriuntur ruſticum, miſeríſque eum
Exercent & cruciant modis. Qui ſumptibus,
Magníſque impendiis gravatus, conjugis
Subſidio ex ædibus ambos exturbat, probè
Sugillatos. Compulſi mox inopiâ, Catal.
Domum ſe recipiunt: & confeſſi ſuam
Culpam, cum uxoribus redeunt in gratiam.

ACTUS

PSEUDOSTRATIOTA
FABULA JOCOSA
atque ludicra.

Actorum nomina.

PHORMIO, victor.
DORIO, ahenarius faber.
PERILLA, Phormionis uxor.
BROMIA, Dorionis uxor.
LESBIA, caupona.
SYRA, Lesbiæ ancilla.
CHREMES, rusticus.
NISA, Chremetis uxor.

¶ PROLOGUS.
Trimetri Iambici.

PAcem & quietem vobis atque publicam
Tranquillitatem grex exoptat scenicus,
Quicunq; huc confluxistis, fabulam hanc novam
Spectaturi, nostrósque ludos comicos
Hodie vestrâ decoraturi præsentiâ:
Vos appello, quicunque liberalibus
Atque ingenuis animum excolnistis artibus:
Et candidâ qui humanitate præditi,
Studiis bonorum provehendis sedulò
Incumbitis, nigrósque odistis Zoilos.
Malevolos nil moramur: qui dum industriam
Nostram culpant, suam produnt insciticm.
Nunc quam sumus exhibituri audite fabulam:
Non sacram aut seriam, ut consuevimus hactenus
Verùm festivam, jucundam, atque ludicram.
Jocos hoc tempus postulat, & facetias,

Salis

Salésque, sed castos tamen atque innoxios.
His nos jam ludere permisit didascalus:
Neque id sibi vitio vertendum existimat.
Bonorum habet exemplum, quo se defendere
Facilè queat ab invidorum morsibus. Troch.
Valeant igitur malorum hominum calumniæ,
Quos non melius ulciscaris, quàm si auribus
Obturatis prætereas, nihilique æstimes.
Abunde sibi satis factum putabit, si suam Sept.
Operam vobis non displicere senserit.
Cui hoc solum est in votis, ut quas hactenus
Et fecit, & posthac facturus est, bonis
Probet comœdias: sive illæ sint sacræ,
Seu sint futuræ ludicræ. Verùm satis
Prolixâ oratione præfatus mihi
Videor. Agitedum, ad argumentum fabulæ
Attenti quæso estote absque ullis fabulis.

PERIOCHA.

Duo combibones admodum diluculò
Foras unà egressi, ad potandum commeant.
Uxores per totum illos quærunt oppidum.
Mox deprensos plagis contundunt plurimis.
Hi postea Hispanos mentiti milites,
Ruri adoriuntur rusticum, miserisque eum
Exercent & cruciant modis. Qui sumptibus,
Magnisque impendiis gravatus, conjugis
Subsidio ex ædibus ambos exturbat, probè
Sugillatos. Compulsi mox inopiâ, Catal.
Domum se recipiunt: & confessi suam
Culpam, cum uxoribus redeunt in gratiam.

ACTUS

ACT. I. SCEN. I.

Phormio.

Senarii & septenarii Iambici.

NÆ ego hominũ qui vivunt sum infelicissimus,
Cui præter alia eáque innumera incommoda, tam procax,
Difficilis, támque imperiosa uxor contigit.
Cum furia quapiam infernali vitam agere mihi
Videor, adeò suis dies noctésque me exagitat
Scaz. *Cruciátq; præstigiis. Quanquam operi sedulò intentus,*
Usque officio meo perfungor gnaviter:
Nunquam tamen suis me rixis atque jurgiis
Obtundere & enecare cessat bellua.
Mirum est profectò, etiam nunc animi compotem esse me,
Neque jampridem redactum esse ad dementiam,
Qui cum tali Tisiphone annos jam vixi plurimos.
O me temerarium, atque hominem multò omnium
Stultissimum! qui tam duro & inamabili.
Capistro collum irretiendum præbui: unde quo
Troch. *Pacto me expediam, aut quibus rationibus*
Scaz. *Exolvam, planè nescio miser: tam arcto,*
Támque insolubili nodo illigatum me esse sentio, ut
Malè illos perdat Juppiter, nobis jugum
Scaz. *Istud qui imposuerunt gravissimum: qui tam*
Octo. *Molestas, odiosásque maritis injecêre compedes.*
Sed quid agas? Quod factum est, infectum reddi non potest.
Cui cum cacodæmone, ut aiunt, navem ingredi
Contigit, ei inter navigandum mores illius,
Omnésque sunt ferenda injuria: non dinitiùs

Tamen

Tamen, quàm cùm in portum sit perventum: tam eo
Relicto, liberum est abire quolibet. (ser?
Sed quàm procul ego adhuc ab illo portu absum mi-
Neque de ullare sum sollicitus magìs, quàm nè Scar.
Ad eum nunquam accessus concedatur mihi:
Nisi quis Deus Apomechanes, *utì dici solet,*
Apparens, de medio hanc tollat veneficam.
Tum ego me quovis homine feliciorem deputem. At
Nequaquam pol hoc est sperandum mihi, cùm ultra Scar.
Nestoreos annos illa sit victura sacrilega.
Sed jàm satìs supérq; querelarum esse existimo. Hem
Virum non fœminam te esse recordare, Phormio.
Quin potiùs ità te compara, ut quicquid animo
Ægrè est, procul abs te removendum atque pellen-
dum putes.
Agedum, sic pol posthac facere certum est mihi.
Nunc itaque quemadmodum statueram, his Bac-
chanalibus
Pagos vicinos, atque etiam longiùs ab urbe dissitos,
Perambulare pergo, probè, utì conspicamini,
Oneratus. Quoniam hoc tempore, rusticis passim Scar.
Conviviis atque genio indulgentibus,
Confido commeatum ventri haud defuturum Catal.
Famelico: ídque sine labore atque opere tamen,
Quo pol domi miserè crucior ac torqueor
Infelix. Sed quemnam huc procul accedentem con-
spicor?
Estne hic Dorio familiaris meus, ac fidissimus
Compotor? Is est ipsus, commodè hercule.
Hic illum præstolabor, dum propiùs accesserit.

ACT. I. SCEN. II.

Dorio, Phormio.

Ejusdem rationis versus.

Hyper. *Mirum ni mihi mater fuerit Ignavia,*
Patérque Lethargus, ità laborem corpus extimescit
Meum, adeóque nihil otio dulcius est mihi. Itaqu
&.Scaz. *Relictà, quæ me jam satìs supérque defatigavit,*
Troch. *Officinâ; atque uxore, quam habeo domi,*
Octo. *Quavis molestiorem Xanthippe; lebete ac caeabo*
In humeros sublato, opportuno hoc tempore,
Quo omnia passim lætitiâ, commessationibus,
Conviviisque perstrepant, hinc longiùs
Abire decretum est mihi: ubi mea me haud facilè
Est inventura blitea. Satìs jam diu
Non secùs ac claudus sutor desedi domi.
Credo reperturum alicubi me non opus,
Troch. *Quod quidem cane pejus & angue semper horrui,*
Sed pabulum huic gulæ atq; aqualiculo gratissimū:
Nempe petasonem, aut pernam, aut armum aliquem
ovillum, bene
Troch. *Assum. Cui quidem potus si accesserit*
Talis, quali à summo mane, usque ad multam noctem herì
Scaz. *Me opplebam largiter: O (Deus bone!) tum ego*
me quovis
Apitio beatiorem, atque adeò ipso Midâ,
Scaz. 2. *Aut Crœso ditiorem existimem. Et spero*
Eventurum quod auguror, ità animus præter
Solitum gestit mihi. Sed in ipso tempore
Eccum sodalem Phormionem non procul

Hinc

Hinc ſtantem conſpicor, ad iter quoque inſtructum, Scaz.
Vtì videtur. Nullum pol ego nunc obvium
Mihi dari malim. Accedam, atque alloquar. Hem,
hiccine
Aſtabas, Phormio? oh, ut te aſpicio lubens!
Phor. *Tuus quoque, per Jovem, conſpectus, Dorio,*
Mihi longè eſt gratiſſimus: atque ob id procul
Te huc accedentem conſpicatus, ſubſtiti
Lubenter hercule, atque adventum expectavi tuum.
Dor. *Facis amicè, atque ùt te decet.* Dime
Sed quid te tam manè evocavit è lecto, qui herì
Tantum biberas? Lucri bonus odor, opinor, afflavit Scaz.
Nares tuas. Phor. *Non pol ſpes lucri aut quæſtûs* Octo.
tam diluculò, at
Vxor ſuis è nido me exturbavit jurgiis.
Dor. *Quid audio? etiam hîc illa tecum litigat?*
Phor. *Quaſi tua hoc nunquam fecerit hactenus.*
Dor. *Frequentiùs*
Quàm volui, Phormio. Phor. *Credo, & tamen mea*
Tuam longè ſuperat procaciâ: itaq; nuſquam mihi
Conceditur, illâ præſente, quies. Et ob id ubivis Octo.
gentium
Malo eſſe, quàm domi. Dor. *Sapis meâ quidem*
Sententiâ: nam ego quoque crucem non æquè atque
meam
Exhorreſco veneficam. Sed quò nunc eſt iter?
Aut ubi quæſtum tibi futurum exiſtimas?
Phor. *Ego hoc tempore, nè quid amice ſimulem,* Scaz.
nullo
Labore me fatigare ſtatui; à quo aliàs quoque
Non mediocriter abhorrere ſoleo: ſed quod Scaz.

Dies hi poſtulant, curandam cuticulam
Mihi eſſe duxi, genióque indulgendum aſſatim.
Dor. *Cur igitur hæc circumfers, aut quare ad opus*
te paras?
Phor. *Vis dicam, Dorio? ut os uxori ſublinam.*
Octo. Dor. *Ha, ha, he, ad eundem modum ego quoque non*
rarò fallo meam. (*ſitis?*
Sed quid quod te rogem? Ph. *Quid, obſecro?* D. *Non*
Phor. *Utinam ſit qui iſthuc cupiat experirier,*
Mihíque cantharum offerat! Malè peream
Niſi totum, quantumvis capacem, protinus unico
Hauſtu ebibam. Dor. *Mihi quoque ex compotati-*
uncula,
Quam in multam noctem producebamus herì,
Fauces ariditate crepitant. Phor. *Eamus ergó: quid*
Stas? Sed ubi nunc cerviſiam arbitrare nos
Inventuros bonam? Dor. *Non procul hinc: hem, ſe-*
quere. (*Lesbiam.*
Rectâ iſthùc jam te deducam viâ. P. *Quó?* Dor. *Ad*
Troch. Ph. *Feſtivámne illam mulierculam, quæ in proximo*
Hoc habitat vico? Dor. *Eam ipſam.* Phor. *Eamus*
ergó: nam
Nimis vereor, nè, ſi hìc ſubſiſtamus diutiùs,
Uxor obtorto collo me intrò retrahat. At at, crepat
Troch. *Oſtium: in pedes nos conjiciamus quantũ poſſumus.*

ACT. I. SCEN. III.

Perilla.

Ejuſdem generis verſus.

Echo, quid hoc monſtri eſt? quò tam ſubitò meus
Hinc ſe ſubduxit furcifer? credo hìc eum
Aliquem

Aliquem conſpexiſſe cacodæmonem, adeò
Has horret ædes, adeóque invitus eſt domi.
Non tamen illum puto hinc tam citò abiiſſe longiùs,
Sed alicubi hîc aſtare otioſum pro foribus,
Et cum vicinis de rebus frivolis, nihílque ad Troch.
Farinam conducentibus confabularier:
Aut percontari res novas. Quod pol multò facit
Lubentiùs, quàm opere ſe exercet ſuo. At
Quid hoc? nuſquam hîc ego illum conſpicio miſera.
Perii: mirum ni ſe rurſus aliquò abdiderit
In diverſorium, aut in proſtibulum potiús.
Eheu! nullam me miſeriorem uſquam arbitror
Mulierem vivere. Utinam terra dehiſcat, méque Octo.
abſorbeat
Suo hiatu! tam me vitæ piget ac tædet meæ:
Nam cur hac luce frui cupiam diutiús?
Quocunquè me verto, luctus atque miſeria
Me urgent premúntque undique. Tum paupertas,
grave
Profectò onus, rerúmque neceſſariarum
Penuria, ad hæc liberorum grex inops, Troc.
Nudus, atque famelicus, eò me redigunt infelicem,
Ut quò me vertam, aut quid agam, planè neſciam.
At
Fruſtra hîc ego lamentando conſumo diem.
Quin potiùs miſſas facio querimonias
Quibus proficio nihil: atque me ità comparo,
Non perpeti diutiùs nebulonis contumelias. Octo.
Quem jam, ubi ubi eſt, per totum quæram oppidum,
inventúmque ità
Exercebo atque ulciſcar ſacrilegum, ut hujus Scaz.

Diei, meique, quoad vivet, memor siet.
Et primùm visam apud Dorionem vicinũ hunc, ubi
Eum nunc esse cogito: nam cum illo potitat
Libenter. Dignum pol patellâ operculum:
Adeò ille huic nostro est similis per omnia,
Ignavus, iners, tardus, stipes, potator strenuus.
Unum si nôris, alterum cognoveris:
In eodem mihi videntur ludo edocti ad nequitiam.
Sed eccam Bromiam ejus uxorem: hanc adoriar.

ACT. I. SCEN. IIII.

Bromia, Perilla.

Senarii & septenarii Iambici, admistis paucis octonariis.

UBi ille scelus est? vah! nusquam est: heu me miseram! occidi.

Scaz. *Rursus tam manè? ut illum dii deaq; perdant, qui*
Tot mihi curas, tot solicitudines parit. (giam.
Porcum pol mihi maritum malim, quàm hunc mastigi-

Per. *Irata est, neque quæ loquitur intelligò satís:*
Accedam propiùs, atque compellabo. Hem Bromia,
Quid est, quòd hîc stomachare ante ostium? aut
quid accidit
Tibi? satín' salværes? Bro. *Hem, Perilla, tún'*
Hîc astabas? ignosce, non prævideram (agè,
Te. Per. *Credo: sed quid tristis es, aut quem incusas?*
Dic sodes Bromia. Bro. *Quem incusem rogas? quem*
nisi meum?

Per. *Maritum?* Bro. *Eum ipsum; qui nunc si detur,*
faxo meas
Experiatur manus: ostenderem quid sit, dolis
Ac sycophantiis uxorem fallere.

Per.

Per. *Tu pol mecum in eodem luto hæres, Bromia.*
Sed quid tuus ille designavit? aut ubi nunc est, obsecro? (*utinam*
Brom. *Credo hinc illum abiisse in malam crucem: &*
Revertatur nunquam! Per. *Ego quoque idem sæpe*
imprecata sum
Meo. Sed cedò quod rogo. Dimet.
Br. *Dicam. Cùm herì totum potando exegisset diem,*
Tandem multâ nocte reversus domum, (*Deum*
Immortalem!) *quam ille temulentus excitat*
Ibi nobis tragœdiam! quas turbas & tumultus Catal.
Ciet! nunc quoq; cùm ego illum operi intentum puto,
Nescio quò se clàm subduxit modò. Per. *Facilè,*
Ità me Deus amet, id esse divinabam: eosdem enim
Ludos hodie meus mihi fecit furcifer:
Et propterea hunc illum quæsitum egressa sum foras.
Bro. *Quid ais? ô nos infelices, quæ talibus*
Maritis nupsimus! quid restat, obsecro,
Nisi ut perpetuò simus miseræ? nam meus quidem
Frugi futurus est nunquam. Per. *Neque de meo*
Quicquam spei est reliquum mihi. Dimet.
Adeò in naturam jampridem illi versa est malitia.
Tamen inultum, quod mihi fecit hodie, nunquam
auferet: (*foriis;*
Nam pergam eum porrò in omnibus quærere diver-
Pugnos, si vivo, non evitabit meos,
Ad manes imos etiamsi confugerit. Mori
Me malim, quàm non tantam ganeonis illius
Ulciscar impudentiã. Atq; idem, Bromia, tibi quoq;
Faciendum censeo: facilitate enim nihil
Effectum est hactenus: atque adeò tales eos

Nobis noſtrâ reddidimus indulgentiâ: dictum eſt vetus,
Phryx non niſi verberibus emendari ſolet.
Scaz. Brom. *Agedum, placet. Malo nodo malus nobis*
Quærendus eſt cuneus. Per. *Rectè, laudo.* Brom. *Sequar*
Quocunquè præceſſeris. Per. *Ungues mihi pol pruriunt:*
Væ illis ſi quidem in noſtras hodie inciderint manus.

ACT. II. SCEN. I.

Phormio, Dorio, Lesbia, Syra.

Ejuſdem generis.

HEm Dorio, quo pacto ſe tuæ habent fauces, & quomodo
Catal. *Valet ſtomachus?* Dor. *Rogas Phormio? pol gutur ſiccitate*
Jamdudum exaruit mihi: & lupo eſurientior
Sum. Phor. *Mihi quoque ſitim non parvam has concitavit ambulatio.*
Dor. *Væ cantharo illi, qui ori primus occurret meo:*
Nam pumice aridior, & quavis ſpongiâ
Siticuloſus ſum magis. Sed eccam Lesbiam
Foras conſpicio prodeuntem. Juppiter
Supreme, quàm elegans & quàm venuſta eſt! formæ gratia
Venerem ſuperat ipſam. L. *Demiror nullum ex civ*
Huc etiamnum divertiſſe ad jentaculum, (vibu
Præſertim hoc Bacchanaliorum tempore,
Scaz. *Quo adventuros ſperabam plurimos. Præter*
Opinionem iſthuc mecaſtor accidit mihi.
Sed credo, ut fit, frugalitatem ac temperantiam

Multo

Multos docet penuria: & hoc bellum, quo plurimos Scaz.
annos (*dis,*
Hæ noſtræ regiones miſeris jam divexatæ ſunt mo-
Multorum loculos exhauſit penitus: hinc noſter
quæſtus eſt
Frigidior. Nihilominus tamen credo adfuturos, à
quibus
Lucellum aliquod nunc expectandum ſit mihi.
Sed eccos quos volebam: pol Salus me ſervatã cupit:
Non alios magìs ego nunc optârim mihi:
Nam belli ſunt homunculi, faceti atque lepidi.
Phor. *Accedamus, eámque appellemus comiter.*
Quem hìc ante ædes præſtolare Lesbia, Troch.
Suavium atque delicium meum? Oh, ut te ample-
ctor lubens! (*& ut*
Leſ. *Vos opperiebar advenientes.* Dor. *Facis amicè,*
Te decet. Leſ. *Adventus pol veſter multò omnium*
Mihi eſt gratiſſimus. Dor. *Vis ut id ex animo exi-*
ſtimem
A te dici, Lesbia? agè, da mihi oſculum, meæ
Feſtivitas. Leſ. *Nihil detrecto: tale enim*
Quid vobis negare, aut eo etiam amplius, religio
Mihi eſſet maxima. Sed intrate ſodes, atq; ſarcinas
Deponite, ut hilarem lætúmq; hunc ſumamus diem.
Phor. *Placet: ſed cantharum promi, & menſam in-*
ſterni jube.
L. *Nihil in me erit moræ. Hem Syra, ocyùs exi Syra.*
Syr. *Adſum: quid me facere jubes, hera?* Leſ. *Inſterne* Scaz.
Menſam. Dor. *Primùm omnium amabò cerviſiam*
Promi jube: nam ingens fauces meas urget Scaz.
Ariditas. Leſ *Næ tu pol antiquum Dorio obtines.*

Agè

Agè Syra, prome cantharum. Dor. *O dulciſſimam*
Troch. *Cantiunculam!* Leſ. *Tales mihi hoſpites*
Gratiſſimi eſſe ſolent: nam edaces illos pamphagos
Nihil moror. Syr. *Sit fauſta vobis hæc cerviſia.*
Dimet. Dor. *Habeo pol gratiam, Syra;*
Tibi viciſſim benefaxim lubens: præbibo tibi
Scaz. *Dimidium, Phormio.* Phor. *Perge: quid cunctare, ceſſator?*
Troch. *Nam ſiti hercle jamdudum enecor. Ut Dii*
Deæq; te omnes perdant! totum exhauris, impudens?
Dor. *Quæſo nè ægrè feras: nam imprudens ebibi.*
Mirum ni mihi favillæ aut prunæ inhæreant in gutture,
Nam vix etiamnum me bibiſſe ſentio.
Troc. 2. Leſ. *Mitte iſthæc, Syra, & ſine mora alium prome*
Cantharum: atque audin'? fac diligenter annotes.
Syr. *In hac profectò obliviosa nentiquam*
Eſſe ſoleo. Phor. *Vah! quid moraris peſſima?*
Non verba tua, ſed cerviſia meam mihi
Troch. *Reſtinguet ſitim.* Leſ. *Quietus eſto, jamjam*
Aderit: atque eccum. Syr. *Hem, accipe.* Phor. *Utinam tam cupidè Deus*
Animam excipiat meam, atque ego nunc hunc arripio cantharum!
Dor. *Ut haurit helluo! Bithum cum Bacchio*
Commiſſum dixeris. Leſ. *Agite, apparata jam ſunt omnia:*
Ubi voletis, accumbite. Phor. *Accumbamus, Dorio.*
Hîc ego mihi locum deligo. Eho Lesbia,
Tu dextrum mihi claude latus. Tum ut Syra nobiſcum quoque

Accum-

Accumbat jube. Leſ. *Syra, cape ſedem, & Dorioni* Troch.
Te adjungito. Syr. *Nihil eſt quod æquè fecero*
Lubens. Leſ. *Nunc admovete manum patinis: apud*
Menſam etenim neminem decet verecundarier.
Phor. *Ego mehercule ſemper eo fui animo, ut ſi quid* Scaz.
Unquam eſſet appoſitum, incunctanter atque liberè
Attingendum ac diſcerpendum putaverim.
Dor. *Rectè, laudo: namque ideo non apponitur cibus*
Ut oculos oblectet, ſed ut ventrem ſaturet famelicum.
Leſ. *Hem, nè cerviſia deſit curato, Syra.*
Syr. *Facìam pol ſeduló.* Leſ. *Eho Phormio, hunc*
Tibi præbibo cantharum. Phor. *Ut ſaluti ſit precor,*
Mea Lesbia, mea voluptas unica. Dor. *Hem Syra,* Dimet.
Videre mihi ſubtriſtior.
Num quid te torquet, aut ſolicitat? cedó. Sy. *Nihil*
Omninò, anime mi. Dor. *Frontem igitur exporrige,*
Ac te præbe hilarem. Syr. *Id pol hoc tempus atque*
locus hic poſtulat.

ACT. II. SCEN. II.

Perilla, Bromia.

Ejuſdem rationis.

Opportunè ædepol iſthæc vicina Glycera
Nobis veniebat obviàm, noſtros maritos quæ
Ex urbe egreſſos ſe vidiſſe dicebat modó.
Brom. *Percommodè, ac feliciter ſanè: iſta enim*
Niſi hoc nobis indicium feciſſet, per oppidum
Totum hunc fruſtra illos quæſiviſſemus diem.
At nunc eò rectá contendimus viâ.
Per. *Novi ego proſtibulum iſthuc, ad quod frequenter commeant.*

Brom.

Brom. *Ubi illud est?* Per. *Non ità procul ab urbe.*
Brom. *Quod est nomen hospitæ?*
Troch. Per. *Lesbia.* Brom. *Vah! Lesbia? impurissima*
Illa est meretrix. Per. *Tenes. Tum ancillam habet Syram:*
Nostín'? Brom. *Quidni? non arbitror in toto oppido*
Scortum usquam esse impudentius: adeò similes habent labra
Lactucas. Sed quid quod te rogem? Per. *Quid?*
Brom. *Hîccine*
Nos illos inventuras autumas? Per. *Non est dubium*
id quidem:
Nam illic frequenter potitant. Hem Bromia,
Para ungues, non procul enim nunc ab ædibus absumus.
Brom. *Non pol ungues modò, sed dentes etiam exacui meos.* (*meum*
Nunquam me, per Jovem, quisquam exorabit, quin
Istum hodie, utì meretur, ulciscar mastigiam.
Per. *Meum quoque (vah!) quibus exercebo modis!*
Næ ille sibi cum viragine rem esse dixerit.
Troch. *Sed placidè accedamus, nè præsentiant.*
Ego præibo: tu subsequere, Bromia. Brom. *Hem,*
sequor.

ACT. II. SCEN. III.

Phormio, Dorio, Lesbia.

Ejusdem generis.

OHe Dorio, jam abunde satisfactum est stomachis.
Nunc hauriamus, ac potemus strenui. (*cho.*
Hem, quid tibi vis, Syra? cantharus vacuus est: quid
si hoc rerum statu

Incen-

Incendium contingat, quo pacto restingueremus?
Les. *Oh* (*bia,*
Periculosum facinus! Hem, vola. Phor. *Mea Les-*
Quanto mihi nunc formosior videre, quàm
Dudum! L. *Certè quidem tu pol multò es hilarior.*
Phor. *Da sodes osculum, meum suavium.*
D. *Bene hercule fecimus, quòd longiusculè ab oppido*
Sumus digressi: nam hîc, ut opinor, non facilè nos
Invenerint uxores. Phor. *Quid si invenerint?*
Nihil ego moror fœminam. Les. *Eia; sic decet:*
Viros vos esse judico. Dor. *Hem, præbibo tibi, Phormio.*

ACT. II. SCENA IIII.

Perilla, Bromia, Dorio, Phormio.

Ejusdem rationis versus.

O Cœlum! ô terra! ô facinus indignissimum!
Brom. *Quid vociferare, Perilla?* Per. *O Jupiter! hæccine*
Vides, & pateris? Brom. *Hem, quid est?* Per. *Ambo probè*
Poti, inter meretrices duas hîc accubant.
Pudet me commemorare quæ vidi, per ostii
Rimas prospiciens clanculum: irruamus, Bromia.
Brom. *Agedum, præcede: sequor. Ego meo, tu tuo*
Tu faciem unguibus involà venefico. Troch.
Per. *Hîccine sedes, sacrilege?* Brom. *Hîccine quæ-*
rendus eras, nequissime? (*mihi!*
Dor. *Me miserum! succurrite populares.* Phor. *Hei*
Perimor infelix: subvenite inopi. Brom. *Etiam*
Subsidium implorás furcifer? Dor. *Ignosce, obsecro,*

Si

Si aliàs unquam pedem foras extulero, occidito.
Brom. *Id nunc faciam.* Phor. *Eheu! parce, quæso, mea Perilla.* Per. *Vah!*
Tibi ego parcam omnium? Do. *O me infelicissimum!*
Phor. *Ah! siccine me, uxor, strangulas?* Per. *Hem Bromia,*
Crumenas illis eripiamus: deinde abeant vel in ma- (*lam*
Crucem impurissimi. Brom. *Hoc ago. Nunc qui dignus es,*
Abi scelerate. Per. *Sic exercendi sunt, qui rem de-coquunt.*
Brom. *Qui meretrices impuras plùs amant quàm conjuges.*
Per. *Quòd si omnes uxores, suos maritos rem ma-*
Scaz. *Gerentes, ad eum tractarent modum, non tam*
Multi passim invenirentur decoctores & adulteri:
Nunc ad quævis facinora illos impunitas
Illectat. Sed satìs jam hîc remoratæ sumus diu:
Catal. *Ad urbem redeamus. Propediem supplicantes*
Aderunt famelici. Sed nihil agent: me mortuam
Malim, quàm cum tali marito vivere.
Brom. *De isthoc quid sit futurum, consilium un-capiemus domi.*

ACT. II. SCEN. V.

Phormio, Dorio, Lesbia.

Ejusdem generis.

QUid nunc agendum nobis censes, Dorio?
Audebimúsne foras egredi? Dor. *Circumspe-*
Troc. 3. *Etiam sodes, anne ubi hîc hæreant,*
Phormio. Phor. *Perii: ut etiam nunc timeo mise-*

Do

Dor. *Circumspicito, inquam, nè rursus ex insidiis*
Nos adoriantur harpyæ obscœnissimæ.
Me miserum! differor doloribus, membra Scaz.
Luxata sunt omnia, genuáque labant mihi.
Phor. *Mea quoque caput totum mihi tuber ddidit*
Venefica. Les. *O viros fortes ac strenuos!*
Eho! quo pacto vobis hoc sapit jentaculum?
Phor. *Etiam rides, pessima?* L. *Pol jam defessa sum*
Vos ridendo. Dor. *Pergis, inepta?* Les. *Eia, pugna-* Troc. 2.
tum est fortiter:
Quid restat, nisi ut triumphum agatis? Dor. *Mitte sodes*
Jocari, Lesbia: satìs nos discruciat infortunium
Nostrum, etiamsi tu istud tuis dicteriis
Atque jocis non conduplices. Les. *Prô Jupiter!*
Quàm velim me non vidisse tantum dedecus, Troch.
Viros vos cædi ab uxoribus ut pueros! ô inauditam Scaz.
Infamiam atque turpitudinem! at satìs
Jam verborum est: nam me cum talibus viris
Loqui pudet. Agite, numerate pro jentaculo.
Phor. *Eho! quid numerabimus miseri, quibus*
Adempta sunt marsupia? Les. *Quid isthuc meâ?*
Numerate, inquam. Do. *Id quidem nihil habentibus*
Difficillimum. Les. *Isthæc verba sunt, quibus* Troch.
Nihil moveor. Scio quid agam. Hem Syra, cacabum
Hunc, atque lebetem, intrò aufer. Phor. *Hem! ficci-*
ne agis, Lesbia?
Les. *Quidni? ubi persolveritis quod debetis, redden-*
tur protinus.
Valete. Phor. *Quid nunc agimus, Dorio?* Dor. *Ne-*
scio hercule:

Nam

Nam, cùm crumenam adimebat uxor, consilium etiam
Omne eripiebat mihi. Phor. *Tamen inveniendum est remedium huic malo:*
Et damnum hoc ratione aliquâ sarciendum existimo.
Dor. *Nihil malim, siquidem quid tale posset inveniri.*
Sed nè fruſtra quæras, nimis metuo miſer.
Phor. *Ad uxores redeamus, culpámque fateamur supplices.*
Dor. *Rides? egón' isti supplicabo sacrilegæ?*
Nunquam faciam. Phor. *Durum telum necessitas.*
Scaz. Dor. *Suadere noli: nam pol inediâ mori malim,*
Quàm dominam tam difficilem & tam imperiosam perpeti.
Phor. *Agè, ausculta: inveni aliud, quod magis probes.*
Dor. *Quid?* Phor. *Dicam. Nôsti, opinor, quàm multi, hoc præsertim tempore,*
Troch. *Passim per pagos vicósque vagentur milites,*
Nihil non impunè perpetrantes. Dor. *Illorum hercule*
Jam ingens ubique est copia. At quorsum isthæc? Phor. *Milites*
Dimet. *Quoque nos esse assimulabimus:*
Atque miseros hoc prætextu spoliabimus
Troch. *Rusticos.* Dor. *Dicis probè, si pro sepulchro*
Crucem statui velimus nobis. Phor. *Vah! nihil*
Cat. 3. *Periculi est. Quasi non multò graviora ubique*
Tolerentur scelera & flagitia: inter arma

Silen

Silent leges. Dor. *Pol vera prædicas. Sed unde nobis*
Arma, quibus & ab aliis dignoscuntur, & agricolis
Terrori esse solent milites? Phor. *Si mutuò non pos-*
sumus,
Sumemus alicunde fœnore. Dor. *Hem, placet*
Consilium: itaque & hîc, & alibi tibi lubens
Obtemperavero. Phor. *Benignè dicis: sequere me.*

ACT. III. SCEN. I.

Nisa.

Ejusdem generis.

Miseram me! quàm dura asperáq; vitæ conditio Scaz.
Nobis obtigit agricolis, quibus à sceleratissimis
Nihil usquam tutum est militibus, qui sibi licere in
nos
Quicquid lubet putant! Æquum sit, an iniquum
quod imperant,
Nihil morantur, aut vident, nihilque pensi habent:
Tum nisi protinus ad nutum illis inservias
Sacrilegis, si quid eorum, quæ impudenter exigunt,
His denegaveris, cædunt, spoliant, milléq; nos
Affligunt & cruciant modis. Næ illi admodum
Fortunati atque felices sunt, qui hoc rerum statu
In urbibus, & intra muros vitam exigunt:
Qui portis atque mœnibus à se arcent hoc impium
Execrabiléque hominum genus: cùm ruri apud
Nos illis pateant omnia: ubi plerunque januæ
Feneströq; ruinosis desunt tuguriis.
Adeò in cinerem pulverémque versa sunt Troch.
Quæ possedimus omnia. Nunc quoniam quæ porta-
veram
Ad mercatum, ova, gallinas, atque caseos, salis

Troch. 2. *Vendidi feliciter, pecuniâque*
Loculos oppletos gero: rectà domum propero.
A qua cùm absum diutiùs, neque maritus, neque
Troch. *Liberi, satis officium faciunt suum.*
Omitto liberos, qui propter ætatem parùm
Sibi consulunt. Sed hominem tam grandem, virum
Dico, nihil etiamnum sapere, desidem,
Vecordem, atque ignavum esse, quæ mulier ferat?
At at, nescio quos huc procul adventantes conspicor:
Pol milites sunt, nisi oculi mihi prospiciunt parùm.
Abeo, atque in pedes hinc me quantum queo.

ACT. III. SCEN. II.

Dorio, Phormio.

Ejusdem generis versus.

Scaz. *Eho Phormio, quo pacto nunc tibi instructus*
Esse videor hastâ atque gladio? Phor. *Probè admodum:*
Nam, nisi qui sis nôssem, veteranum quendam militè
Troch. *Te esse dejerem. Sed circumspice sodes, satín'*
Mihi hic thorax galeáque conveniant. Dor. *Pol formæ gratiâ*
Evenit, ut, quicquid induerit, te deceat maximé.
Phor. *Derides?* Dor. *Nequaquam; quod res est dico. Sed*
Meus hic ensis totus rubet ferrugine,
Troch. *Intra annum nec mundatum, nec detersum esse dixeris.* (stici.
Phor. *Nihil refert: cruore eum rubere credent rus-*
Dor. *Ha, ha, ha, scitè hercule! Sed cætera quoque an me deceant, vide*

Obsecro.

Obsecro. Dor. *A capite usque ad talos miles mihi*
Videris strenuus. Phor. *Utinam*
Ità armati hesterno fuissemus die,
Cùm in diversorio nos adorirentur conjur
Nunquã vivæ è manibus nostris evas
Dor. *Phy, tam periissent, quàm extrem*
dici solet.
Sed ubi prædam paratam nunc nobis fore
Putas, Phormio? nam jamdudum stomachus latrat
mihi.
Phor. *In proximo hoc vico, ibi cadaver erit, quod*
involabimus
Vultures. Dor. *Itáne arbitrare?* Phor. *Certé.* Tro
Dor. *Sed vide*
Etiam nè te isthæc fallat spes: néve quis ibi sit, cui
Fucus suboleat, nósque agnoscat: atque ità fabula
Fiamus vulgi, ac risui simus omnibus.
Phor. *Non fiet: tu modò fac sis animo bono,*
Ut fortem militem decet. Sed commodè hîc
Mihi quippiam succurrit. Dor. *Quidnam isthuc est,*
Phormio?
Cedò sodes. Phor. *Hispanos nos esse assimulabimus.*
Dor. *Quid, Hispanos? cur istud, obsecro? non enim*
Intelligo. Phor. *Ut terrori simus omnibus.*
Nam nullum militum genus
Est, quod magis metuant atq; exhorrescant rustici. Dim
Dor. *Non illi soli per Jovem: nam nos quoque*
Quales sint, experti sumus frequenter, idque non
Sine magno nostro, ut arbitror, malo: verùm Scaz
Quo pacto isthuc queamus, non intelligo,
Cùm linguam utrque ignoremus Hispanicam.

az. Phor. *Teneo ego verba aliquot vulgaria, quæ ex illius Hiſpani*
Sermone, quem pridem domi meæ dies
met. *Complures pertuli, mihi*
Etiam nunc hærent in memoria. Dor. *Vah! ſi iſthuc ſatis (iis,*
Eſſe arbitraris, agè, ego quoque quædam memini ex
Quibus meus mecum ſæpe ſolebat ſtomacharier.
Phor. *Iſthæc ſuffecerint: nam ſtupidi atque ſtolidi*
ſunt ruſtici.
Minimo illis os ſubleverimus negotio.
met. *Tum in vultu utrique is ineſt color,*
Ut pro Hiſpanis probemus nos facillimé.
At ſatis hìc jam cunctati ſumus. Eamus, ac bonis
Avibus Martis experiamur aleam. Dor. *Placet.*

ACT. III. SCENA III.

Chremes, Niſa.

Ejuſdem generis.

NÆ ego agricolarum qui vivunt ſum infeliciſſimus,
Cui nulla unquam conceditur quies, nullum otium,
roch. *Nulla laboris intermiſſio, nulla denique*
Tranquillitas, tam gravibus curis ac negotiis
Moleſtis diſtrahor atque obtundor undique:
Nulli feſti; at profeſti omnes mihi ſunt dies.
Tam imperioſam habeo uxorem, támq; difficilem,
Ac moroſam. Quæ cùm ipſa dies totos domi
Deſideat otioſa, aut cum vicinis garriat,
roch. *Non magìs parcit marito, quàm ſi aſinum illum judicet*

Mer-

Mercede conductum: adeò neq; quid imponat, neque
Quid imperet mihi, unquam cogitat; neque
Me respicit, neque ætatem meam. Nunc sunt mihi
Concinnandi lecti, nunc defricanda matula, nunc
Verrendum pavimentum, nunc convolvendæ stra-
gulæ,
Nunc vaccæ mulgendæ, nunc lac agitandum, nunc Cata
in agris
Aut arandum, aut fodiendum, nunc purgandum Troc
stabulum: his
Aliísque multò pluribus Dime
Atque gravioribus occupationibus
Quis, obsecro, solus suffecerit? quis non (la. Scaz.
Tanto succumbat oneri? Sed lupum eccum in fabu-
Hui! tam citò è mercatu! Væ mihi! perii miser:
Vapulabo largiter: nam nondum quæ modò Troc
Imperabat exiens, curata sunt
Omnia. Hæc mihi restant cluenda mulctralia: id
agam.
Nis. *Hei miseræ mihi! genua labant, vox deficit;*
Tum æger fatiscit spiritus. Deum immortalem!
quàm ferè
Ego in istorum prædonum incideram manus!
Pedibus pol habeo magnam gratiam, qui me ex Scaz.
Tanto surripuerunt periculo. Sed ab ædibus
Nostris me non procul jam abesse gaudeo.
Atque ut hîc quoque satìs tuta sim vereor misera. Troc
Chr. *At at, quid ego illam turbatam & metu exa-*
nimatam conspicor?
Compellabo. Hem uxor, quid sibi vult hic timor?
Aut quid expalluisti? quídve respicis

Identidem? satin' salvæ res? quid taces?
Nis. *Actum est.* Chr. *Quid ità? cedò sodes.* Nis. *Nostra ædepol (lulùm*
In dubio vita est. Chr. *Quin dic quid sit.* Nis. *Pausine ad me ut redeam.* Chr. *Me miserum! quàm timeo, nè*
Tu nunc tristissimum mihi nuncium adferas!
At omissis ambagibus, rem paucis expedi,
Amabó. Sed quid hoc? video huc procul adventare nescio
Quos, hastis gladiísque armatos. O Juppiter,
imet. *Serva nos, obsecro.* Nis. *Hem, vidén'?*
caz. *Illi me prædones per totum iter insequuti sunt*
Hactenus; & nunc nihil magìs metuo misera,
Quàm nè huc divertant, nósque suo crucient atque affligant modo.
Quare ocyùs intrò nos recipiamus, Chreme,
Atque occludamus ostium. Chr. *Nè feceris, Nisa:*
Namque hoc pacto multò illos irritaveris magís: & fores
at. 2. *Perfringent, aut irrumpent per fenestras*
Potiùs, quàm se sinent excludier. Nis. *Quid ergò*
Faciendum existimas, aut quid das consilii, Chreme?
roc. 2. Chr. *Opperiamur hìc eos ante ostium,*
Et comiter appellemus: fortasse utì
Prætereant, impetrabimus cum gratia.
Nis. *Utinam id fiat. Sed animus mihi nescio quid præsagit mali.*
Chr. *Bene ominare, res succedet opinione meliùs:*
Nam spero adjuturum Deum. Tu modò fac sis animo bono.

ACTUS

ACT. III. SCEN. IIII.

Phormio, Dorio, Nisa, Chremes.

Ejusdem rationis versus.

Nunc vultus nobis est sumendus Martius,
Et non nisi castrensia proferenda verba. Troch.
Dor. *Sesquipedalia pullósque Bellonæ decentia.*
Pho. *Tum nomina quoq; erunt mutanda nobis: nam*
Doriones atque Phormiones inter Hispanos Scaz. 2.
Inveneris paucissimos. Dor. *Scio isthuc, atque ob id*
Sennores *erimus utrique. Neque alio ego te,*
Neque tu me unquam appellabis nomine.
Hic militibus Hispanis mos est: & sapiunt meâ
Quidem sententiâ, qui se metui, quàm amari Catal.
Malunt. Nam facilitas contemptum, severitas Troch.
Autoritatem parit. Phor. *Ità me Deus amet, ut*
Mihi verum videris dicere: namque eo
Pacto fiet, ut & nostra jussa rustici
Extimescant, nobísque ad nutum suppeditent omnia: Troch.
Tum ut quidvis impunè faciamus. Nam quis eâ
Audaciâ est, licèt indignis sit exceptus modis,
Ut Hispanum audeat incusare militem?
Aut id si faciat, quid, obsecro, nisi malum conduplicat suum?
Sed jam satis hîc remorati sumus. Domum
Hanc adoriamur proximam. Quicunque hîc habitat rusticus,
Is primus à nobis comedetur, atque exhaurietur Catal.
Planissimé. Sed eccum eum pro foribus stantem conspicor.
Nis. *Hem Chreme, rectà huc ad nos affectant viam.*
O nos infelicissimos? Dimet.

Nimirum consilium illud rectum est, de occludendis
ædibus. (*gís.*
Chr. *Mitte id: nihil, inquam, juverit, imò oberit ma-*
Non sunt irritandi crabrones, quos, cùm volueris,
Scaz. *Placare nequeas. Prior ego illos compellabo. Salvete,*
Viri boni. Ph. Apero vellaco, como es taeys ayſy?
Dor. Quien es peraeys Luterano? Niſ. *O miseriam!*
Hiſpani sunt: crucem non æquè atque hos horreſco
milites.
Phor. O traydores del Rey, deſpachaos præſto.
Chr. *Actum est, perii miser.*
Dor. Que hazeis tantas bozes. Chr. *Hei mihi! etiam verberas?*
Phor. A Luterano, trae paen blanco, y vino. Niſ. *O*
facinus
roch. *Indignum!* Chr. *Noſtrate linguâ me, obsecro,*
Compella, Sennor: *nam neque quid loquamini,*
Neque quid velitis intelligo. Phor. *Non?* Chr. *Non,*
ità
Me Deus amet. Dor. *Credo, quia parùm placent*
Quæ loquimur, ſimulat ſe non intelligere furcifer.
Niſ. *Non pol intelligimus*, Sennores: *nam vernaculum*
Solum ſermonem nos callemus agricolæ: eo utimini,
Obsecro: quicquid jusſeritis, effectum dabimus protinus.
Dor. *Inſterne menſam, prandiúmque nobis appara:*
Præſto præſto, *quid cunctaris venefica?*
C. *Paramus ſedulò: vos modò deſinite ſtomacharier.*
Niſ. *Quicquid in ædibus est nobis, apponemus liberaliter.*

Phor.

Phor. *Hoc etiam atq; etiam cogitate, militem vobis* Scaz.
Esse excipiendum regium: quapropter nè vulgaris aut
Quotidianus apparatus sit, cavete seduló. Troc. 2.
Eho, quid tu nobis panem atrum adfers blitea?
Album apponito, eúmque recentem, nisi cerebrum
Tibi velis hîc dispergier. Dimet.
Tum petasonem, lardum, aut fumo induratas carnes nolumus.
Servate isthæc vobis: nam talibus noster Scaz. 2.
Non assuevit stomachus. Nis. *Atqui nihil præter*
Illa est nobis usquam in penario. Dor. *Apage in*
Malam crucem, garrula: vinum etiam ex oppido Scaz. 2.
adferri
Nobis volumus in vesperum, ídque Rhenense.
Chr. *Hui!* Phor. *Præterea armum ovillum, capum, aut leporem potiús: hæc*
Nisi maturè parata atque probè assa fuerint
Omnia, væ vestris capitibus atque scapulis.
Hac conditione contenti nunc hisce erimus vulgaribus.
Nis. *Eheu* | *ad restim jam nobis res rediit planissimè.*
Phor. *Quid mussitas pessima? quod præceptum est tibi*
Fac exequare protinus: etiámne respicis? (ros
Dor. *Hem furcifer, ubi sunt oculi? vidésne cantha-*
Esse vacuos? Chr. *O me miserum!* Phor. *Quid stas stipes? vola.* (cum
Probè, ut arbitror, se habent principia. Dor. *Rusti-*
Hîc nacti sumus satis opulentum ac divitem.
Phor. *Sciebam ego isthuc, & propterea te potissimùm*
Huc

Catal. *Hæc deducebam.* Dor. *Feciſti probè: ſed eccum*
Accedentem ſilicernium: pol dignus eſt
Ad hanc qui tractetur modum. Chr. *Sit fauſtus ac*
Felix vobis hic potus. Dor. *Aconitum eſſe optes, ut*
arbitror,
Quò his exonereris ſumptibus. Sed quid quod te ro-
gem?
Jámne ad macellum exiit uxor? Chr. *Jamdudum.*
Dor. *Abi*
Catal. *Tu, atque ex corte adfer gallinas aliquot, eáſque*
Partim elixas partim aſſas cura ſeduló.
Chr. *Eheu me infelicem! etiámne amplius? trium*
Dierum vix mihi eſt familia. Phor. *Ehem! quid*
murmuras
Maſtigia? abi inquam, niſi pavimentum hoc tuo
Velis conſpergi ſanguine. Ut incedit teſtudo!
Chr. *Prô*
Deum immortalem! quis me eſt infelicior?
Hos tantos ſumptus quis ferat vel ſatrapes?
Dii perdant hoc imperioſum, ſuperbum, atque into-
lerabile
Hiſpanorum genus: qui cùm domi ſunt, vix habent
Troch. *Quo ventrem exaturent famelicum, appludam vo-*
rant,
Vappam bibunt; tum nuditate horrent, ringuntúrque
inediâ:
In his verò noſtris regionibus, haud ſecus
Ac heroes magnatéſque coli & honorari volunt.
Noſtrates autem adeò præ ſe contemnunt, ut pecu-
des potiùs,
Quàm homines eſſe illos arbitrentur. Quare eos

Odi pessimè: adeò ut ad occursum illorum animus statim
Inhorrescat mihi. At metuo nè hic me audiant
Quærentem: gallinarium adibo, ut quod jusserunt
exequar.

ACTUS III. SCENA V.

Phormio, Dorio.

Ejusdem generis.

OHe! nunc affatim expleti sumus, surgamus, & Troch.
Ambulando in vesperum exacuamus stomachum.
Tum visamus quot vaccas hic rusticus habeat in stabulo.
Dor. *Quin ædes perscrutemur omnes, omnes arculas*
Scriniáque omnia; denique involemus, atque Troc.2
Auferamus etiam quæ usui nobis futura sunt.
Phor. *Quo jure?* Dor. *Bellico.* Phor. *Placet: militibus enim*
Quodcunque lubet licet; neque pol injuriâ:
Nam in rempublicam merita illorum sunt maxima. Troc.2
Propulsant hostem, pugnant pro patriæ
Salute, pro aris ac focis, pro libertate publica.
Hi si quid cuipiam ademerint, si quem spoliaverint,
Aut cæciderint, si cui vim fecerint,
Si quid perfregerint, incusandi, aut culpandi erunt? Troch.
Dor. *Nequaquam: nam cùm ex illis maxima percipiantur commoda,*
Ad hæc levia connivendum est incommoda.
Phor. *Rectè dicis: sed pergamus, quò perlustremus singula.*

ACT.

ACT. IIII. SCEN. I.

Chremes, Nisa.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

PRô Deûm atque hominum fidem! minimè mirum si homines
Insanire incipiant ex injuria.
Nis. *O mores! ô flagitia! ô inauditam impiorum*
Hominum audaciam atq; malitiam! Ch. *O supinam*
Judiciorum legúmque oscitantiam,
Per quam his nebulonibus & scurris quidvis impunè licet!
Nis. *Hei mihi! mori malim, quàm in tantis calamitatibus*
Vivere, & tam acerba perpeti. Chr. *Non perpetiar*
Iamb. 3 *Ampliús; atque adeò animam relinquam potiùs,*
quàm non hos, utì
Merentur, ulciscar mastigias: magnum est quum
molior;
Et spero adjuturum Deum.
Nis. *Quid, Chreme?* Chr. *Vi ego illos pellendos atq;*
ex ædibus
Exturbandos censeo: quandoquidem blandiendo
Et benefaciendo, omniáque tolerando, nihil
Hactenus profecimus. Hâc non succesſit, rem aliâ
Iamb. *Nunc experiar viâ.* Nis. *Mi vir, si tibi velis*
Consultum, sententiam muta: nè & ipse te
Et nos omnes perdas. Ch. *Non me clam est, periculum*
Hac in re esse maximum: verùm sic animum
Induxi meum, priùs me perditurum
Meam vitam, quàm hæc perpetiar diutiús.
Tum si maximè velim ferre, facultates non sinunt.
Nam unam cœnam herì illis dedimus; quæ si iterum

Nobis sit danda, actum siet. Ut enim alios
Sumptus omittam gravissimos, indesinenter
Sorbendo, nobis quid vini absumpserunt! Eho,
Quid futurum existimas, Nisa, si nos assiduè exe-
dant? (entiâ,
Nis. *Durum quidem haud nego: sed levius fit pati-*
Quod mutari non potest. Chr. *Nimiùm hercule*
Improbi isti nostrâ abutuntur patientiâ;
Quam tum demum nobis profuturam existimo,
Cùm in furorem sese commutaverit.
Nis. *Laudarem animum, nisi supra vires tuas*
Esse, quod conaris, arbitrarer Chreme. Chr. *Nihil*
moror:
Si moriendum est, in tali facinore mori, mihi
Hac tam miserâ vitâ futurum est gratius. (bile.
Non fit sine periclo facinus magnum ac memora-
Tu modò fac sis animo quieto. Nis. *Facilè possem,* Iamb.
Nisi sapius, quantum armati valeant, experta essem
misera. Iamb.
Chr. *Audendum est: nemo ignaviâ victoriam*
Est consecutus unquam. Prima coitio est acerrima:
hanc
Si sustinueris, pòst illos ut lubet ludas licebit.
Itaque hoc, quicquid periculi est, magnarum erit
Remedium ægritudinum: nam posthac incolumes
Sat scio fore nos, si semel infracto animo injuriam
A nobis propulsaverimus. Nis. *Nè Hercules*
Quidem contra duos. Chr. *Vah! quasi tibi desint*
manus.
Tu fac utì colus in promptu sit, ego mihi furcam
sumpsero.

Si

Si illis machæra; & nobis urbina est domi.
Quanquam non magnopere istorum me terret fero
citas,
Quâ tum in nos bacchantur maximè, cùm tuti po
principia
Verbis belligerantur ebrii. Tum eorum est
Operæpretium audire audaciam, quando miserum
Scaz. *Et inermem agricolam, qui referire non audet,*
Maledictis lacessunt, atque verberibus.
Iamb. *At nunc faxo, ut cum rustico minimè ignavo sibi*
Rem fuisse sentiant; & superi, nisi quid me anim
Iamb. *Fallit, nostros conatus juverint. Nam qui tibi*
Nunc viri videntur, nebulones sunt ignavissimi.
Nis. *Si isthuc certum est tibi, agè, parebo: tu mod*
quod facto erit
Iamb. *Opus, impera.* Chr. *Nihil quidem amplius, nisi u*
Cùm tempus fuerit, te talem præbeas,
Qualem ego te expertus sum sæpissime.
Nis. *Euge, rem feliciter succeſſuram auguror,*
Adeò animus ad pugnam exardescit mihi.
Modò aderunt, opinor, rursus nos suis
Iamb. 2. *Adorituri maledictis, probris, ac convitiis.*
Quod si fiat, faxo se cum viragine
Congressos intelligant. Adeò ego jam ferre poss
Iamb. 7. *Illorum minas & contumelioſa verba. At*
Eccum foras utrumque prodeuntem. Tu
Accede ad illos, ac primùm quidem experire
Si quid cum gratia impetrare queas: nam, quod
vere
Potes, stultum est admittere. Quòd si comiter
Blandéque loquendo nihil effeceris, nósque

Affliger

Affligere, cruciare, atque verberare porrò
Pergant; memento te virum esse. Ego introeo, ut
Quæ ad pugnam opus erunt parem, reversura è ve-
stigio.

ACT. IIII. SCEN. II.

Dorio, Phormio, Chremes, Nisa.

Ejusdem generis versus.

Quid isthuc? itáne ad clarum dormivimus diem?
Multa nox meis adhuc est oculis. Phor. *Hic veternus*
Hercule est pellendus ab animo. Sed nausea
Quæ tanta stomacho? Quidnam hæc sibi vult oscitatio?
Extendere nunc demum nervos juvat: juvat Iamb. 4.
Ab oculis propellere somnum. Dor. *Quid, an ructas*
Hesternam crapulam? Phor. *Id quidem facio insolens: nam vel* 2.
Ad cruda concoquenda stomachus mihi valet satis:
Nec ventrem tantâ saburrâ unquam gravatum memini, ut
A vomitu remedium quærendum fuerit mihi:
Quod nè nunc contingat periculum pol maximum est Iamb.
Dor. *Nihil hercule mirum, qui herì tantum cibi*
Deglutiveris, tot cyathos exorbueris.
Phor. *Te quoque nihil unquam vidi edacius, aut bibacius* Iamb. 2.
Quicquam. Dor. *Certè aliàs non soleo esse parcior,*
Aut abstemius: verùm nunquam antè, quod sciam,
Cœnavi unctiùs, nunquam prolixiùs.

Phor.

Phor. *Sic indulgere juvat genio.* Dor. *Sic curanda*
eſt cuticula.
Chr. *Mortuum ego me malim, quàm hoc vobis de*
meo
Contingat ſæpius. Phor. *Io Liber pater!*
Dor. *Io Ceres! quis nobis fortunatior?*
Iamb. Chr. *Dii veſtris ſceleribus dignum vobis reddant*
præmium.
Niſ. *Chreme, in promptu ſunt quæ parari juſſeras.*
Chr. *Bene feciſti.* Phor. *At eccum furciferum cum*
conjuge!
Vellaco Luterano. *Dor.* Ennemigo de Dios.
Chr. *Blanda hercule atq; amica ſalutatio.* Ph. *Quid*
muſſitas ſcelus?
Chr. *Vos hìc demirabar tam manè, qui herì*
Tantum biberatis. D. *An tibi id nimium videbatur,*
Sacrilege? An nos vento aeréque victitare
Iamb. *Credideras?* Chr. *Non profectò: ſed tantos tamen*
Heluones ac tantos gulones eſſe vos
Nunquam exiſtimaveram. Phor. *Vah! túne nos*
heluones (*mus,*
Appellabis, maſtigia? Niſ. *Quales vos deprehendi-*
Tali honeſtamus nomine. Nos agricolæ rudes
Atque ſimplices, ſcapham ſcapham, ligonem
Iamb. 4. *Ligonem dicimus.* Dor. *Etiam ſententias*
Loqueris, garrula? Phor. *Quid iſthuc? tún' in tam*
gravi
Delicto iſti impudenti atque temerario
Audes patrocinarier? Niſ. *Quod tu mihi*
Objectas patrocinium? an non maximo
Noſtro incommodo, graviſſimiſque impendiis

Vos tales herì per totum pertulimus diem?
Phor. *Eho venefica, ego pol tibi, nisi taces,*
Istam linguam præcidam impurissimam. (*um.* Iamb.
Abi ad macellum, emptura quæ appares in prandi-
Chr. *Hui! Etiam prandere hîc statuistis? itineri ego*
vos
Accinctos putabam. Dor. *Ha, ha, he! totâ erras viâ:*
Neque hodie, neque cras, neque perendino hinc discedimus
Die. Quare absque mora ad urbem te confer, ibíq;
eme
Quæ parato opus erunt, atque vide nè quid desit, nisi
Vapulare mavis, sceleratissima. Chr. *Ex*
Cœna hesterna non pauca supersunt: ea
Vobis toto hoc sufficient die. Phor. *Servate vobis*
Liberísque vestris frusta illa atque reliquias:
Nos recentia integráque volumus. Chr. *Recentia?*
Dor. *Recentia, inquam, atq; integra: quoties idem* Iamb. 2.
Dicendum erit, trifurcifer? Chr. *Pecuniam*
Igitur numerate, quâ emantur recentia.
Phor. *Pecuniam? hem tibi mastigia.* Dor. *Accipe,* Iamb.
Sacrilega. Chr. *Etiam verberare audetis, pessimi?*
Hem uxor, ad arma, ad arma: insonuit buccina.
Nis. *In me nihil erit moræ.* Phor. *Etiam referire paratis,*
Audacissimi? huc, si quid lubet. Non, hercule,
Vivi è manibus nostris evadetis hodie. Chr. *Siccine*
Ais, canis? Phor. *Eho populares, succurrite,* Iamb.
Atque auxilium ferte miseris. Nis. *Hem Chreme,*
virum (*mus.*
Te præbe. Dor. *Væ mihi!* Phor. *Interimor infelicissi-*

Chr. *Sic, sic vobis apparamus integra.*
Iamb. Nis. *Sic mercamur recentia.* Chr. *Eho Nisa, vide*
Nè istum elabi sinas scelus. Ego huic spiritum
Intercluſero. Nis. *Vapula, impurissime.*
Dor. *Perii miser.* Phor. *Interii.* Nis. *Quo pacto*
hæc vobis placent
Cupedia? Chr. *Quomodo hoc villi sapit?* Dor. *Hei*
mihi!
Etiam illuditis? Ch. *Hem Nisa, arma illis eripiamus*
Atque ex ædibus exturbemus sceleratissimos.
Nis. *Non pol vivi ejicientur hodie, sed efferentur*
Mortui. Dor. *Misereat vos nostrî obsecro.*
Iamb. 2. Chr. *Apagite, apagite.* Nis. *Indigni qui vivant ta-*
men.
Chr. *O fortes atque strenuos*
Milites! Nis. *O insuperabilem ferociam!*
Chr. *Eia, pugnâstis fortiter. Egregiam pol laudem*
& spolia
Ad commilitones referetis magnificentissima.
Iamb. Phor. *Fugiamus, fugiamus, dum evadendi datur*
Copia.——

ACT. IIII. SCEN. III.

Chremes, Nisa.

Iambici senarii & septenarii, admistis paucis octonariis.

——*Jámne abierunt, Nisa?* Nis. *An abierint*
rogas?
Imò simulac elabendi facultas
Dabatur, non secùs se conjiciebant in pedes
Homines timidissimi, quàm lepores aut damæ aufu-
gere solent,

Conspectis

Conſpectis canibus venatoriis. Chr. *Non hercule* Scaz.
Reverſuros illos credo propediem. Nis. *Sic, ſic*
Exercendum eſt ſceleratum hoc militum genus.
Quòd ſi omnes à ſe injuriam & violentiam
Ad hunc propulſarent modum, haud pol quoſlibet
Tantâ audaciâ, támq; intrepidè paſſim laceſſerent, Troch.
Deſpoliarent, atque cruciarent improbi.
Sed hoc quis eventurum credidiſſet, Chreme? viros
Longâ militiâ prœliíſque frequentibus
Exercitatos, præterea Hiſpanos, qui bellicâ
Virtute cæteris præſtare dicuntur, Scaz.
Tam meticuloſos, ignavos, & imbelles
Eſſe, ut quidvis potiùs eos, quàm milites eſſe
Putes? Chr. *Prodigii, ità me Deus amet, ſimile, nec*
Quidnam ipſis acciderit, divinare aut ſuſpicari Troc.
Poſſum, niſi aliquam Nemeſin, vel conſcientiam
Sibi multorum ſcelerum malè conſciam, animum eis
Labefactâſſe penitus: ut cùm ſuperiores
Facilè eſſe poſſent, mente tamen conſternati neque
Referire, neque ſe valuerint tuerier.
Nis. *Mirum ni tale quid fuerit, Chreme: nam poſtquam minis*
Cœlum antè territabant, nihílque non ferociter
Atque animosè loquerentur, cùm ad pugnam eſt ventum, arma illis ſtatim
E manibus excidebant quaſi pueris. Chr. *Pol verà ſunt*
Quæ dicis, Niſa: ſed cur non iſtud potiùs
Noſtræ audaciæ animóque forti aſcribimus?
Quæ & inferioribus non rarò pepererunt victoriam.

Troch. *Semper in conflictu maximum periculum est iis,*
Catal. *Qui maximè timent: confidentia pro muro habetur*
Tum desperatio etiam timidos strenuos facit.
Troch. *Nam mori pol maluissem, quàm illos perpeti*
Diutiús. Nis. *Et ego quidem: sed nunc quia*
Hoc prælium nobis ex animi successit sententia,
Eamus, atque triumphum agamus intus. Chr. *Ità certè decet.*

ACT. V. SCEN. I.

Dorio, Phormio.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

QVid nunc consilii capiemus, Phormio,
Aut quo pacto tantum dedecus celabimus?
Iamb. Phor. *Pol neque quid dicam, neq; quò me recipiam,*
neque quid agam scio.
Nam ad restim jam nobis res rediit planissimé.
Dor. *Nil mehercule aliud restare video, deligenda*
Dimet. *Nunc arbor est suspendio.*
Phor. *Utinam hîc aliquid esset, quò me præcipitem darem:*
Nam vitæ jamdudum me tædet meæ.
Dor. *Neque ego quicquam malim, quàm in hac re defungier:*
Adeò totus displiceo mihi. Phor. *Vah! crucior,*
Iamb. 2. *Bolum tantum tam subitò nobis ereptum esse è fau-*
cibus. (*quibus*
Dor. *Quartâ hercule lunâ nos natos esse arbitror,*
Tot calamitates, ac tanta veniunt infortunia.
Iamb. 3. Phor. *Quartàne an quintâ lunâ nati simus, equi-*
dem nescio:

Hoc

Hoc certè scio, nos natos esse ad verbera.
Nam superioribus diebus ab uxoribus
Multùm diúque pulsati, vix semivivi ex earum
Evadebamus manibus: nunc iterum à rusticis
Cæsi usque ad necem, ægrè membra trahimus miseri.
Dor. *A rusticis,*
Ais? imò unus nos ad hunc exercuit modum,
A sola uxore adjutus. Vah! meritò me nunc nostræ pudet
Ignaviæ. Phor. *Ego pol magno impetu frequentes*
Rusticorum turmas irruere in nos arbitrabar:
Hinc me subitus timor invadebat. Nam nisi Iamb.
Id putâssem, continuò caput isti dissecuissem
Sacrilego: tum autem veneficam istam (vah!) quibus
Excarnificâssem modis? Dor. *Frustra nunc isthæc fabulare*
Mihi, postquam tu nulla omnino verbera
Propellens, aut avertens, & nè semel quidem
Referire audens, usque corpus verberandùm præbueris:
Et prior, simulac liceret, fugeris
Protinus. Phor. *Confiteor, Dorio: quanquam tu quoque*
Statim fugisses, nisi cervice prehensum, atque vi Iamb.
Prostratum in terram te resupinâsset rusticus.
Phor. *Non inficior: nam continuò cor, quod aiunt,*
In genua mihi concidebat, qui aliàs esse soleo
Intrepidus. Credo ultricem aliquam nobis ab inferis Iamb. 4.
Fuisse immissam furiam, quæ incussо repentino
Terrore nostram retuderit lasciviam,

Atque petulantiam: quæ jam omnem excedebant modum. Dor. *Id fuit*
Per Jovem. Sed ista mittamus, quandoquidem
Quod factum est, infectum reddi non potest. Quin potiùs
Iamb. *Consilium capiamus, quid posthac nobis faciendum sit.*
Phor. *Neque pol consilium habeo, neque auxilii copiam.*
Iamb. 5. *Actum est; nil restat, nisi ut inediâ pereamus miseri.*
Dor. *Durissimum id quidem mortis genus: quare*
Quidvis malim & facere & pati, quàm vitam in
Tantis finire calamitatibus. Phor. *Et mihi quoque*
Onus quantumvis maximum imponi sinam,
Siquidem istud effugere liceat infortunium.
Dor. *Hei mihi! nunc cupiam esse frugi, atque opere exercendo*
Totos defatigari dies, nisi (pes
Frustra id cupiam infelix. Phor. *Ah! quis nos inop-*
Iam. 2. *Tecto dignabitur? quis ventrem saturabit famelicum?*
Nam postliminio ad uxores revertendi nullam hercule
Spem nobis superesse conspicio. Dor. *Et tamen nisi*
Illæ recipiant, actum est, periimus funditus,
Cùm nè unus quidem obolus in loculis nobis sit reliquus.
Phor. *Quàm velim nobis esse precatorem, aut patronum aliquem,*
Iamb. 6. *Qui blandè ac commodè loquendo illis animum*
Emolliat,

Emolliat, & nos restituat in gratiam!
Dor. *Quin ipsi potiùs ad illas accedamus, & veniam*
Precemur supplices: nam si ignoto cuipiam
Hanc delegaverimus provinciam, periculum
Erit, nè, si illerem evulgârit, fabula
Fiamus vulgi, passímq; traducamur, atque
Illudamur ab omnibus. Phor. *Non improbarem*
Consilium tuum, si ausim experirier.
Sed quâ fronte, obsecro, isthuc tentabimus?
Dor. *Perfricanda frons est, & pudor omnis est*
Abjiciendus egentibus: exorabiles
Faciléq; illas fore confido: nam fœminæ Iamb.
Quemadmodum leves ob causas sæpe ad iracundiam
Provocantur, ità si quis modò paululùm
Blandiatur, deliniuntur ac placantur facilé.
Ph. *Agè, agè, mos gerendus est tibi, quandoquidem*
Eò nos compellit necessitas: cui Iamb.
Si quis conetur resistere, actum agat: cùm Dii quoq;
Huic dicantur cedere. Dor. *Rectà igitur eas accedamus: at*
Nescio quas isthic procul stantes video: hem, mane.

ACTUS V. SCENA II.

Perilla, Bromia.

Ejusdem rationis versus.

Est ut dicis Bromia, pro gravissimo mariti
Crimine paululum supplicii uxori debet esse
Satis: nunc verò nostrâ austeritate ac sævitiâ Iamb. 3.
Ità illos hinc alienatos video, ut reditum sibi
Ad nos non audeant sperare. Brom. *Non injuriâ,*
Nam nimis pol duriter, neque ut uxores decebat,

Nos illos tractabamus, Perilla. Per. *Verum*
Dicis: noſtrâ culpâ hæc turba, atque abitio
Evênit: Quapropter ſi contingat nunc meum
Iamb.4. *Redire, & ſi frugi ſe in poſterum fore*
Promittat, næ ego libenter illum reciperem.
Bro. *Ego idem quoque mihi faciendum arbitrarer: nec*
Id pol eò quòd non facilè vel perpetuò, ſi opus
Sit, carere illo poſſem: ſed quòd communes me movent
Liberi, quibus alendis ego me imparem eſſe ſentio;
Tum moleſta, injucunda, atque triſtis eſt
Solitudo. Per. *Eadem me cura torquet, Bromia.*
Nam ni id eſſet, nunquam me exoraret quiſpiam,
Iamb. *Quin perpetuò ſola eſſe malim, quàm tam multa apud virum*
Perpeti. Brom. *Nè, quæſo, iſthæc tam iniquo animo feramus,*
Perilla: quaſi alii nihil unquam faciant mariti
Quod diſpliceat uxoribus: aut quia nos non delinquimus
Fœminæ. Sed quoſnam, quæſo, eos dicam eſſe, quos procul
Hinc conſiſtentes video? Per. *Viri noſtri ſunt, de quibus*
Loquimur, Bromia. Bro. *Poleos eſſe auguror,*
Adeò ad occurſum illorum mihi commovetur
Animus. Per. *Ii ſunt ipſi: procedamus illis obviàm,*
Iamb.8. *Atque excipiamus comiter. Non licet hominem*
Sæpe eſſe ut vult, ſi res non ſinit: ità tempus eſt
Nunc, ut mihi virum reſtitui gaudeam,

Nuper

Nuper nihil minús. Brom. *Mane, mane; isthoc pacto in ipsos,*
Atque in nos pessimè consuluerimus, si tam
Leni atque victo animo nos esse ostenderimus.
Per. *Quî sic? cedó: non enim intelligo.* Brom. *Non? at faxo ut*
Intelligas. In nequitiam citò relabentur pristinam,
Si nos cupidas esse sui intellexerint.
Per. *Quid igitur faciendum censes, Bromia?*
Bro. *Subsistamus hîc, atq; ultro illos ad nos sinamus*
Accedere. Ac primùm quidem quanquam orant Iamb.
atque supplicant,
Tamen vultu ad severitatem composito,
Simulemus nos illos recipere nolle; tandem
Cùm obsecrandi finem non faciunt, quasi
Precibus victæ, ægrè culpam illis ignoscemus, atque
Recipiemus in gratiam, ità firmiùs
Illos alligaverimus: neque iterum audebunt, quod semel
Experti sibi cessisse sciunt infeliciter.
Per. *Consulis probé: atque ob id tibi lubens paruero.*

ACT. V. SCEN. III.

Phormio, Dorio.

Ejusdem rationis versus.

HEm Dorio, nisi quid mihi hallucinantur
Oculi, uxores istæ sunt nostræ quas hinc procul
Colloquentes vidimus hactenus. Dor. *Sunt? hercule*
Sunt. Animus mihi pol tremit formidine,
Adeò nè quid nobis iterum malefaciant, metuo mi- Iamb.
ser.

Phor.

Phor. *Et mihi hercle pavore totum corpus inhorruit.*
Abeamus Dorio, nam in illarum conspectum ego
Prodire ausim neutiquam. Dor. *Eho, quò fugis*
Stulte? resiste. Phor. *Non ausim: nam nimis ego à mea*
mb.2. *Mihi timeo infelix.* Dor. *Resiste, inquam.* Phor. *Nihil agis.*
Dor. *Nullam ego nobis aliam viam ad salutem esse video.*
Audendum est. Phor. *Vide, obsecro, quid agas.*
Dor. *Nimirum quod ipsa res,*
Tempúsq; hoc postulat, id ago, Phormio. Phor. *Nondum satis*
Illarum videre perspexisse contumaciam.
Dor. *Ah! non desines? neque unquam auscultabis mihi?*
mb.4. Phor. *Libenter auscultavero,*
Si modò quæ ex usu sunt futura consulis. Do. *Quasi*
Isthìc minùs mea res agatur quàm tua: & quasi
Ullum aliud præter hoc nunc nobis restet confugium.
Quòd si tu quid melius invenire queas, quo
Nobis prospiciamus, vitámque tueamur ab inedia,
Agè, profer, parebo lubens. Sed si nusquam alia
Nobis supereſt spes, si ubique excludimur,
mb. *Si invisi atque exosi passim sumus omnibus;*
Quid aliud, quàm quod necessitas nos facere cogit,
Faciemus miseri? Phor. *Miseri profectò, utcunque res*
Cesserit; novi ego meam, quàm difficilis, superba,

Moro-

Morosa, ac contumax sit: tum quàm durum atque Iamb.
molestum mihi
Fuerit hactenus, illius intolerabile
Imperium pati. Dor. *Jugum ego quoque me scio*
Susceperum minimè amabile: sed quid facias? è
duobus
Malis, cùm utrumque declinari non potest, Iamb.
Quod minus leviúsque est, eligendum censeo.
Phor. *Dicis pol sapienter, atque ideo morem geram*
tibi.
Dor. *Bene facis, laudo. Nunc igitur absque ulla*
mora
Ad eas accedamus, dum solæ sunt, dúmque occasio
Offertur: nam in tempore venire, omnium
Rerum solet esse primum ——

ACT. V. SCEN. IIII.

Bromia, Perilla, Dorio, Phormio.

Iambici senarii & septenarii, admistis aliquot octonariis.

——*Vidén' eos, Perilla,*
Accedentes propiús? Per. *Oh, video Bromia,*
Et gaudeo. Brom. *Hem, serva; tristis severitas*
Sit in vultu. Per. *Teneo.* Brom. *Tum in verbis*
gravitas atque constantia.
Per. *Memorem monuisse te dices.* Brom. *Toti pal-*
lent metu,
Terrámque prospectant identidem. Per. *Ut res se* Scaz.
Nobis dant, ità humiles atque elati sumus:
His nemo fuit magìs animosus quisquam, aut intre-
pidus magís:
Nunc autem egestate atque extremâ rerum inopiâ

Per-

Perculsi, quàm submissi ac parvi animi sunt! quàm timent

caz. 3. *Omnia, adeò ut non cognoscas eosdem esse!*
Brom. *Mirum ni frugi posthac sint futuri, si*
Quidem reipsa jam deprehenderunt satìs, quid sit
Apud alienos atque ignotos vivere.
Dor. *Sequere me, Phormio. Ego prior illas adoriar.*
roch. Phor. *Præ pudore, ità me Deus amet, vix caput*
Attollere audeo. Dor. *Abjiciendus est pudor*
Inutilis. Sed heus, orationi fac subservias:
Ut si quid fortè ego defecero, tu succurras.
Phor. *Dabo*
atal. *Operam.* Brom. *Perilla, accedunt; simulemus nos velle abire:*
Sequentur atque revocabunt nos, sat scio.
Do. *Ehem, siccine maritos fugitis, uxores?* Br. *Quasi*
Non prævideris, ad illos respice. Quis est qui nos?
Hem, hìccine
atal. *Eratis, perditi?* Per. *Itáne in conspectum nostrum venire*
Audetis, impurissimi? Dor. *Hanc unam nobis ignoscite*
roch. *Culpam: si aliam unquam admiserimus ullam, occidite.*
Phor. *Misereat vos nostrî, obsecro.* Per. *Abite quò digni estis, furciferi.*
Brom. *Satìs diu verba dedistis nobis, apagite.*
Dor. *Quod est peccatum, corrigemus seduló.*
Brom. *Nempe ut soletis.* Dor. *Certè mea Bromia.*
Brom. *Non audio.*
Scio ego quàm non sit tutum vobis credere.

Per.

Per. *Vetus dictum est, DECipienti semel me Dii*
faxint bene:
Dii faxint malè, si bis idem deceperit.
Phor. *Eia, sine te exorem, meum suavium.*
Dor. *Da veniam, obsecro, mea voluptas unica.*
Brom. *Ut nunc blandiuntur sceleratissimi!* Troc.1
Per. *Ut adulantur impostores! Verùm talibus*
Non facilè pol nos circumvenietis fallaciis.
Dor. *Eheu nos miseros!* Brom. *Neque lacrymis,*
neque querimoniis,
Neque precibus vestris fidem habemus: itaque nihil
Agitis, si his nos flecti posse cogitatis. Troch.
Qui dum quod vobis vultis, oratis, boni atque sup-
plices
Estis: verùm simulac isthuc impetraveritis,
Continuò ex supplicibus in contumaces, ex bonis
In pessimos mutamini. Dor. *Non pol fiet, meum*
Corculum: obsequentes vobis nos posthac eri- Troch.
mus
Per omnia. Phor. *Quicquid jusseritis, effectum da-*
bimus protinus.
Dor. *Commoveant vos, quæso, communes liberi.*
Phor. *Moveat tempus illud, quo voluptati* Troc.5.
Vobis aliquando fuimus. Per. *Quid isthuc? video,*
Bromia,
Nobis non licere, utì cœperamus, hoc portendere:
hac
Conditione vos nunc recipiemus in
Gratiam, si feceritis quæ vos facere
Æquum est. Dor. *Faciemus omnia: imperati.*
Brom. *Ego*

Vobis

Troch. *Vobis leges, quibus erit parendum, recitabo:*
Auscultate, atque animum advertite sedulò.
Phor. *Hîc*
Sumus. Brom. *Principio, nè unquam posthac injussu nostro foras*
Pedem efferatis. Dor. *Hem placet.* Brom. *Nullum ingrediamini*
Troc.2. *Diversorium.* Phor. *Ratum esto.* Brom. *Festo autem die,*
Cùm ab opere vacandum erit, usquè domi desideatis:
Nobis verò exire quò lubeat, jus atque æquum esto.
Dor. *Agè,*
Nihil refragamur. Brom. *Tum ut pecuniæ, rei*
Troch. *Familiaris, atque facultatum omnium*
Penes nos administratio sit, & custodia.
Dor. *Isthuc quanquam durum, concedimus tamen,*
Nisi quid dissentis, Phormio. Phor. *Agedum, placet.*
Brom. *Postremò, objurgati, & pulsati etiam, patienter feratis,*
Omnísque vobis mussitanda sit injuria.
Phor. *Hui iniquum id quidem.* Per. *Iniquum? hem, ut lubet; nihil*
Moramur. Dor. *Mea Perilla, quiesce: faciemus pol omnia.*
Per. *Nihil etiam audio ipsum.* Ph. *Perii.* Per. *Hem, quid taces?* Phor. *Agè,*
Assentior; siquidem huc me compellit necessitas,
Troch. *Durum, ut aiunt, telum.* Brom. *Jovem igitur lapidem jurate, vos*
Hæc religiosè servaturos omnia.

Dor.

Dor. *Juramus: firma atq; inviolata sunto.* Bro. *Nunc*
Domum rectà hinc concedite, Dimet.
Et ad opus vos conferte: nos sequemur protinus.
Per. *A nobis exemplum petite mulierculæ,*
Quæ ignavos, aut decoctores habetis Catal.
Maritos: & quo pacto emendandi sint discite.
Sic tandem ludicra hæc spectâsse proderit
Vobis. Per. *Nihil est quòd expectetis ampliùs:*
Facta & transacta jam sunt omnia: nos maritos Catal.
Sequimur. Valete, &, si placuimus, PLAUDITE.

FINIS.

Carlus [illegible]

Ah pudeat tantum fata patrasse nefas.

Vinceris, & pulſa ſuper ardua ſydera mente,
Corporis exuuias mors habet atra tui.
Viuite ſecuri, quibus eſt conceſſa poteſtas,
Dum cita pennigeris fata vehuntur equis.
Cum ſimul has rapiat dotes mors inuida, numquis
Funeris inducias cenſeat eſſe ſibi?

Alia tumulo inſcripta *ab eodem,*

ARbiter eloquij, medicáq; peritus in arte,
Aoníæq; togæ, Meoníæq; decus,
Carrus in hac templi requieſcit mole viator,
Ah pudeat tantum fata patraſſe nefas.

Carmina funebria

Carrus, & eloquij decus, Aonidúmq; sororum
Hîc iacet, heù tantis inuida fata bonis.
Hunc Pallas, Charites, Cyllenius, hunc quoq; deflet
Phœbus, & auulsis squallida Musa comis.
Prudentem Pallas, lepidum Charis, ille disertum,
Sol medicum, doctum Pieris orba virum.
At dum mors voluit fatis absumere contrà,
Effecit triplicem, qui prius vnus erat.
Mens cœlum, tumulum pars altera, gloria
Viua petit, seruat mortua, læta colit.

Aliâs.

SI mirêre, lapis quòd carmina, fortè viator,
Eloquar, hęc saxi causa loquentis erat.
Ipse tamen, frustra celatis funera, dixi,

Mirere, lapis quod carmina, forte viator,
Eleguar, hos saxi causa loquentis erat.
Ipse tamen, frustra celatis funera, dixi,
Hoc etenim nequeunt saxa tacere nefas.
Quem viuum lapides olim stupuêre loquentem,
Illius an poterint saxa tacere necem?
Plura quidem vellem, si possem plura, referre
Carmina, sed saxo sit satis ista loqui.

CONditur hoc tumulo Carrus. Num plura viator
Quæris? At hoc vno nomine cuncta latent.
Argolicæ quicquid poterant, Latíæq; camenæ,
Eloquíjq; decor, Pæoníæq; manus,
Carrus ad Elysios hinc secum detulit agros.
Hei mihi quòd tantas Styx mala sorbet opes.
Gloria, quam nullo lędit mors funere, terras
Incolit, ętherеum mens habet alta polum.

Aliâs.

DA lachrimas tumulo, lector, da lilia, nescis
Ingenij quales hîc tumulantur opes.

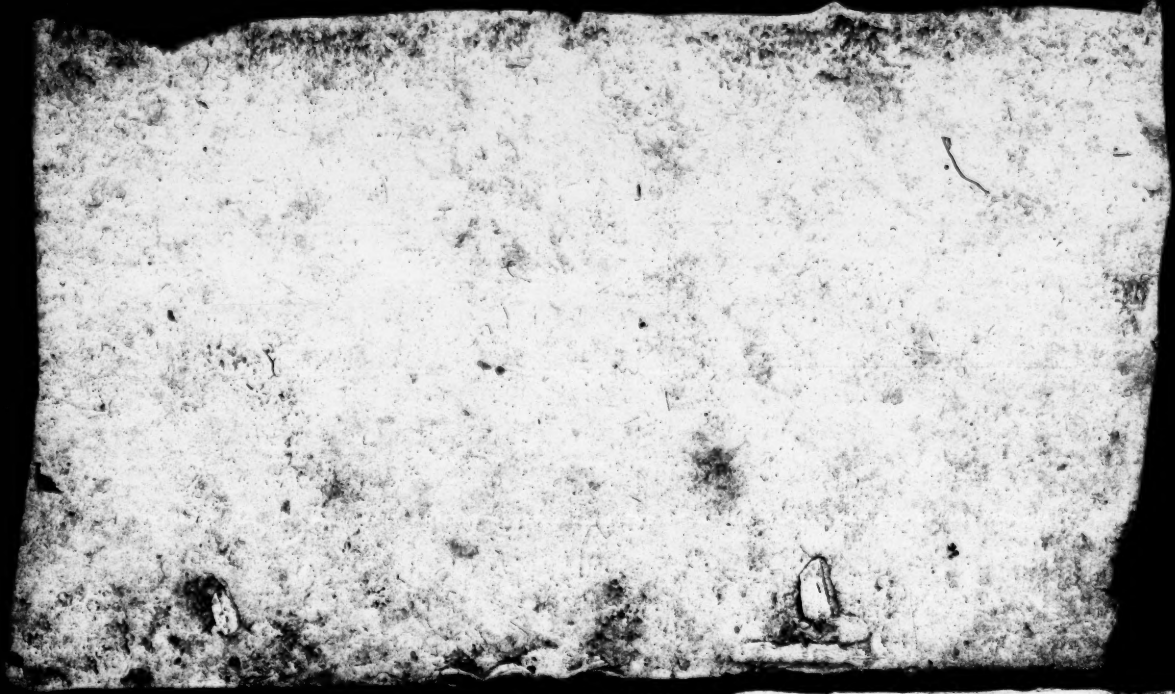

CONditur hoc tumulo Carrus. Num plura viator
Quæris? At hoc vno nomine cuncta latent.